

DE PROOSDIJKOERIER

december 1999, jaargang 15 nummer 4

De Proosdijkoerier is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanders' opgericht 20 september 1984

In dit extra dikke Kerstnummer onder andere:

De Ronde Venen: Wie keert de wereld om?
De Ronde Venen een eeuw geleden
De brug over de Kerkvaart
Langs galg en kerkenpad
Scheiden doet lijden

Bij de voorplaat

Een prentbriefkaart van de Polderschool, de in 1883 gebouwde lagere school van Waverveen met links de woning van de bovenmeester.

Gesticht als openbare school werden in 1922 twee van de drie lokalen in gebruik genomen als ruimte voor de christelijke nationale school. Dit gebouw heeft bijna een eeuw dienst gedaan als Waverveense school. Sinds 1975 is de christelijke school iets verderop gevestigd in een gebouw aan de Botsholsedwarweg. Het oude gebouw werd enkele jaren later gesloopt.

Wilt u ook een bijdrage leveren aan de volgende aflevering van 'De Proosdijkoerier', dan kunt u die sturen naar het redactie-adres vermeld op pagina 147. De tekst graag getypt of op diskette (1.44 Mb) in RTE, MS-Words of WP-formaat. U kunt ook uw bijdrage per E-mail sturen. De sluitingsdatum voor de volgende 'Proosdijkoerier' is:

*dinsdag 8 februari
2000*

De redactie.

99	Van de voorzitter
100	Van de redactie
101	De Ronde Venen: Wie keert de wereld om?
123	Langs galg en kerkenpad
129	De Ronde Venen een eeuw geleden
134	Mijdrecht, Wilnis en Vinkeveen aan het begin van de 19 ^e eeuw
140	De brug over de Kerkvaart
144	Een onderduiker vertelt
146	Streekarchivariaat Vecht en Venen
147	Bestuur

HISTORISCHE VERENIGING "DE PROOSDIJLANDEN"

Lezersonderzoek

Sinds het eerste verschijnen van de Proosdijkoerier is de inhoud bepaald door een min of meer vaste groep medewerkers aangevuld met ad hoc bijdragen verzorgd door eigen leden. De laatste jaren beschikt het blad over een eigen redactiecommissie die het leeuwendeel van de publicaties verzorgt. De lezers hebben zich in de loop der jaren ongetwijfeld een mening gevormd over de inhoud van de Proosdijkoerier en die zouden wij graag van u vernemen. Wij hebben daartoe een aantal onderwerpen verzameld en verzoeken u vriendelijk achter ieder onderwerp te willen vermelden **minder, meer, genoeg of geen** en het ingevulde formulier bij een van de bestuursleden bij u in de buurt in de bus te willen stoppen. Niet terugontvangen formulieren zullen beschouwd worden als instemming met het tot dusver gevoerde beleid.

Artikelen over:

- Genealogie van families reeds lang woonachtig in De Ronde Venen
- Vermeldenswaardigheden over personen die hier hebben gewoond
- Maatschappelijke gebeurtenissen in ons gebied
- Rechtszaken en gebeurtenissen vermeld in gerechtelijke archieven
- Feitelikheden uit oude notariële archieven
- Geschiedenis en vorming van het eigen gebied
- Kerk en samenleving in het verleden
- Archeologie van deze streek (indien daartoe gelegenheid bestaat)
- Objecten met monumentale waarde

Ruimte voor eventueel aanvullend commentaar.

“Van twee parochies naar één in Driehuis”

R. C. Kerk,
Mijdrecht-Wilnis.

Er gaat een boek verschijnen over de geschiedenis van de parochie van Johannes de Doper.

Een heel mooi boek met zeer veel illustraties in kleur en zwart-wit.

Veel onbekende afbeeldingen en tot nu toe onbekende feiten zijn erin opgenomen.

De Stichting "Proosdijer Publicaties" verzorgt een boekwerk over de geschiedenis van de Sint Janskerk(en) in Mijdrecht en Wilnis. Deze stichting is nauw verbonden met de Historische Vereniging "De Proosdijlanden".

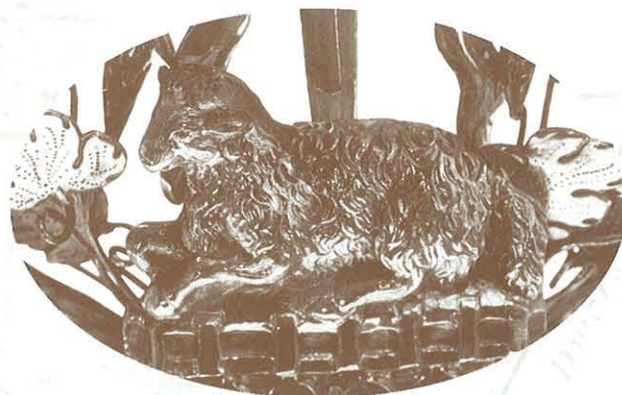
Het verhaal in dit boek gaat over de geloofswereld van het begin, rond 1100, tot nu. Ruim negenhonderd jaar geschiedenis waarin heel veel aandacht wordt besteed aan de gewone mens, de gelovige die zich staande probeerde te houden ook al was er misoogst en runderpest, oorlog en ellende. Kortom, de historie van de twee dorpen Mijdrecht en Wilnis/Oudhuizen. Verscheidene malen brandden deze dorpen af, plunderden soldaten huizen en boerderijen. Ook het kasteel (het Proostenhuis), waarin de baljuw uit naam van de machtige proost zorgde voor orde en rust - wat dus niet altijd lukte! - werd gebrandschat en verwoest. Bidden kon men om Gods hulp en zonodig vluchten. Heel ernstig was de toestand in de eerste jaren van de strijd tegen de Spaanse overheerser - Alva is berucht geworden- en in het "rampjaar", 1672, toen Fransen het land wilden veroveren en Mijdrecht en Wilnis ook veel te lijden hadden. Nooit eerder is de dorpsgeschiedenis van die eeuwen zo uitgebreid verteld!

Ook op kerkelijk terrein waren er grote problemen. De zestiende eeuw met de hervorming komt ter sprake. Rond 1580, als de Opstand tegen de koning van Spanje succes heeft, worden de "roomsen" gedwongen de eigen kerken te verlaten, de pastoor moet vluchten, de parochies van Mijdrecht en Wilnis-Oudhuizen bestaan niet meer. Het godsdienstig leven van de pausgezinden gaat ondergronds. Niet echt ondergronds, want de meerderheid van de dorpsbevolking is rooms gebleven, trouw aan de paus. Dit tot ergernis van de aanhangers van de nieuwe religie, de gereformeerden. Het boek laat zien hoe de verhouding rooms- gereformeerd was. Vervolging van priesters, de tegenwerking van "kloppen" die de roomse kinderen lesgaven, waardoor de gereformeerde schoolmeester lege banken voor zich zag, en tenslotte de ontheiliging van de zondag, de dag waarop de roomsen in de gelagkamer van de herberg huwelijken beklonken, terwijl in de dorpskerk een stille gemeente zat te luisteren naar de dominee. Niet iets om vrolijk van te worden.

Langzaamaan verbeterde de verstandhouding tussen de twee geloofsgroepen, terwijl de katholieken hun geloofsleven in en om de twee schuilkerken herstelden. Openlijk liep de pastoor van Mijdrecht en Wilnis-Oudhuizen rond, op weg om een stervende te bedienen. Door de week en op zondag trokken de gelovigen ongestoord naar hun kerkje. Tegen het einde van de achttiende eeuw gingen katholieken en protestanten samenwerken: de twee geloofsgroepen verdeelden in alle rust de opbrengst van de haardasverkoop, elk een deel voor hun eigen armen!

Klokgebeier was er niet, want dat was de katholieken verboden. Ook de nieuwe kerk op de grens van de twee gerechten in Driehuis in 1780 gebouwd, had de eerste vijftig jaar geen klokkentoren. De kerk was van binnen echter buitengewoon fraai. Het vele kerkzilver flonkerde op het altaar en de wanden streelden het oog door het verguldsel en het wit gemarmerd hout.

In 1853 kreeg katholiek Nederland weer eigen bisschoppen. Twee jaar later werd de parochie opgericht. Vanaf toen bouwde de parochie van Mijdrecht en Wilnis een sterk gemeenschapsleven op, in isolement. De eigen "zuil" kreeg geleidelijk vorm: een parochiale school, een school voor de meisjes apart onder leiding van zusters, een eigen woningbouwvereniging, andere

(het Lam, detail monstrans, 1706)

organisaties en allerlei vormen van verenigingsleven. De kerk als zenuwcentrum, de pastoor als motor.

Na de tweede wereldoorlog ging het "rijke roomse leven" onder invloed van ontkerkelijking en ontzuiling goeddeels verloren. Het tweede Vaticaans concilie, de invoering van het Nederlands in de vieringen, de priester met zijn gezicht naar de gelovigen tijdens het voorgaan, het loslaten van de biecht, geen bruidjes meer in een processie: het is allemaal gebeurd in de jaren zestig en zeventig.

En wat gebeurt er nu in de parochie, op weg naar het derde millennium?

Over dit en nog heel veel meer uit het leven van de parochie en de twee dorpen gaat het boek dat met Pasen 2000 zal verschijnen.

De auteur / redacteur is drs. P. J. J. M. van Wees. Het boek komt tot stand met medewerking van de leden van de Historische Vereniging "De Proosdijlanden", in het bijzonder J. A. Frankenhuizen, J. M. Klijn, G. B. Vermolen en F. J. de Wit. Drs. L. G. J. Rouwenhorst neemt het hoofdstuk over de parochie in de jaren na 1960 voor zijn rekening.

(zusterhuis en meisjesschool)

Bestelbon

Aan: **de Stichting
Proosdijer Publicaties
Postbus 65
3648 ZH Wilnis.**

Bij verzending per post
enveloppe gebruiken en
voldoende frankeren.

Wat gaat het boek kosten en hoe kan het worden besteld?

Dankzij sponsoring is het mogelijk dit schitterende boek van ongeveer 250 pagina's voor een betaalbare prijs aan te bieden. Met zijn vaak niet eerder verschenen foto's, kaarten en prenten, deels in kleur, op groot formaat gedrukt (21x29 cm) en mooi ingebonden, gaat het boek na verschijnen fl.42,50 kosten. Bij voorintekening wordt de prijs verlaagd tot fl. 37,50. Bij voorintekening én vooruitbetaling kan het boek verkregen worden voor slechts fl. 32,50!

I. De voorintekening met contante betaling zal plaatsvinden op:

- a. vrijdag 7 januari 2000 tijdens de Nieuwjaarsbijeenkomst in dorpscentrum "Willistee" te Wilnis, van 19.30 tot 22.30 uur in de stand van de Historische vereniging "De Proosdijlanden" (s.v.p. de bestelbon meenemen);
- b. zaterdag 8 januari en zondag 9 januari 2000 na afloop van de vieringen in de kerk (s.v.p. bestelbon meenemen);
- c. woensdag 12 januari 2000 tijdens de Nieuwjaarsbijeenkomst van de Historische Vereniging "De Proosdijlanden", 's avonds vanaf 20.00 uur in gebouw "De Schakel", Dorpsstraat 20 te Wilnis (s.v.p. bestelbon meenemen);
- d. door storting van fl. 32,50 of een veelvoud daarvan op rekening 36.96.18.505 van de Stichting "Proosdijer Publicaties" bij de Rabobank De Ronde Venen, onder vermelding van naam en volledig adres, en wel vóór 5 januari 2000 (de inschrijfbon moet in dit geval vóór 5 januari a.s. worden verzonden aan het op de bon aangegeven adres).

II. Na bovengenoemde data kan ook voorinschrijving plaatsvinden, echter dan voor een prijs van fl. 37,50 te betalen ná verschijnen van het boek door de bestelbon te sturen naar het daarop vermelde adres.

Er wordt vanuit gegaan dat de bestelde boeken worden afgehaald op nader te bepalen data en plaats.

Bij toezending per post zal de boekenprijs verhoogd worden met de verschuldigde verzendkosten (fl. 12,50).

monstrans (verguld-zilver, 1706)

Ondergetekende :

adres :

postcode en woonplaats :

bestelt hierbij: exemplaren van het met Pasen 2000 te verschijnen boek

“Van twee parochies naar één in Driehuis”.

Hij / Zij wenst wel / geen toezending van het boek na verschijning.

(s.v.p. doorhalen wat niet van toepassing is)

Datum:.....

handtekening:.....

HISTORISCHE VERENIGING "DE PROOSDIJLANDEN"

Secretaris
H.Strubbe
Kievitslaan 20
3645 KL Vinkeveen
tel. 0297-262560
Postbus 65
3648 ZH Wilnis

Bankrelatie
Rabobank Mijdrecht
Rek.nr. 36.96.18.505

Aan de leden van de Historische Vereniging "De Proosdijlanden"

L.S.,
Hierbij wordt u uitgenodigd voor de Algemene Ledenvergadering van de Historische Vereniging "De Proosdijlanden", welke wordt gehouden op **woensdag 18 april 2001** te **De Hoef**, zaal De Springbok, Oostzijde 61a. Aanvang: **19.30 uur**.

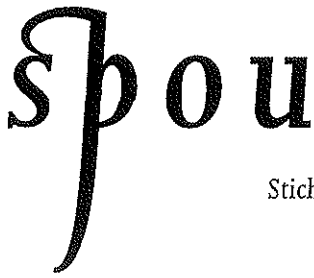
A G E N D A.

- 1 Opening door de voorzitter
- 2 Mededelingen
- 3 Verslag van de algemene ledenvergadering van 22 november 2000*
- 4 Jaarverslag van de secretaris over 2000*
- 5 Vaststellen begroting 2002*
- 6 Mededelingen met betrekking tot de Stichting Proosdijer Publicaties
- 7 Bestuursverkiezing: Aftredend en herkiesbaar H. Strubbe.
Voorzien moet worden in de vakature A.W.M v.d. Bosch, die tussentijds is afgetreden.
- 8 Algemene rondvraag.
- 9 Sluiting

* De verslagen en de begroting liggen ter inzage in de studiezaal van het gemeentearchief. Tevens liggen de desbetreffende stukken ter inzage direct voor aanvang van de ledenvergadering in vergaderruimte. Belangstellenden kunnen de verslagen en de begroting ook opvragen bij de secretaris.

PAUZE

Programma na de pauze: Een lezing verzorgd door mevrouw M.Carasso-Kok uit Abcoude,
met als titel: **Het woud zonder genade**
- een legendarisch verhaal over de oorsprong van de bomen in het veen -

Stichting Publikaties Oud~Utrecht Overboslaan 19 3722 BJ Bilthoven

telefoon 030 228 46 55 fax 030 225 10 40 C en E Bankiers Utrecht 69.90.53.595 KvK 541182899

Nu voorintekenen op "Van Angstel tot Kromme Mijdrecht"

Medio april 2001 verschijnt: Van Angstel tot Kromme Mijdrecht. Levensbeschrijvingen van bekende en onbekende mensen uit Abcoude, Baambrugge en De Ronde Venen

Het tiende deel van de Utrechtse Biografieën is gericht op het noordwesten van de provincie. Deze wildernis van water en veen werd door de Duitse keizer in 1085 aan bisschop Koenraad geschonken, die het ter ontginning doorverkocht. Koenraad is de oudst beschrevene in deze bundel. In de 19de eeuw werden de door turfwinning ontstane plassen drooggemalen. Een van de pioniers in de zo ontstane polder was Dirk van Egmond, die wel 'de beste boer in Utrecht' werd genoemd. Arm en rijk, hoog en laag komen broederlijk (en zusterlijk) naast elkaar voor: van de straatarme boerenknecht Gijsbert van Bevervoort, die door de gemeente in het holst van de winter de deur gewezen werd, tot de patriciër Theodorus de Leeuw, die beide heerlijkheden van Abcoude bezat. U ontmoet Jacob van Gaasbeek, die Abcoude in een 14de-eeuwse burgeroorlog betrok, de journalist Jan Trouw, de beroemde cellist Tibor de Machula en Joannes Roeleveld, die nationaal bekendheid kreeg vanwege zijn in afwachting van het einde der tijden aangelegde verzameling van opgezette dieren. Dit is maar een kleine greep uit de 34 opgenomen levensbeschrijvingen, die samen een blik gunnen op het wel en wee van de mensen, die deze streek mee hebben gevormd.

De publicatie is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met Historische Vereniging "De Proosdijlanden" en Historische Kring Abcoude-Baambrugge.

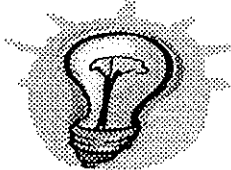
De eindredactie is in handen van Fred Vogelzang, consulent regionale geschiedenis en Huib Leeuwenberg van Het Utrechts Archief.

De verkoopprijs van alle delen in de reeks Utrechtse Biografieën bedraagt f 25,00

Leden van de beide betrokken historische verenigingen kunnen via het secretariaat van hun vereniging op deze publicatie voorintekenen. De voorintekenaarsprijs bedraagt f 22,50.

Hiervoor kunt u gebruikmaken van onderstaand strookje dat ingevuld en ondertekend **uiterlijk 5 april** bij het secretariaat binnen dient te zijn: per post: Postbus 65, 3648 ZH Wilnis of bezorgen: Kievitslaan 20 Vinkeveen. De publicatie ligt dan voor u gereed vanaf 20 april!

Dit strookje vóór 5 april 2001 inzenden!!

Ondergetekende: tekent in voor .. exemplaar/exemplaren "Van Angstel tot Kromme Mijdrecht" f 22,50 per exemplaar en haalt zijn bestelling t.z.t. af op het secretariaatsadres: Kievitslaan 20, Vinkeveen tel. 0297-2625.60

Naam, voorletters

Adres

Postcode: Woonplaats.....

Handtekening

De Ronde Venen: Wie keert de wereld om ?

door Wim Bos*

In een trilogie wordt een schets gemaakt over de ontstaansgeschiedenis van de Ronde Venen. "God schiep de wereld, maar de mens Nederland!?". In de eerste twee delen komt de mens er niet aan te pas. In het eerste deel - het Pleistoceen - de gevolgen van de afwisseling van warme en koude perioden; hierin speelt het landijs een belangrijke rol. Wat is daarvan nu nog zichtbaar in onze Ronde Venen? In het tweede deel - het Holoceen - de invloed van de stijgende zeespiegel. Kortom de Ronde Venen liggen in de "branding"; daardoor ontstond er in onze omgeving door de toen aanwezige waddenzee een stelsel met geulen en prielen. Na de zeefase een verlanding waardoor de veenkussens grote hoogte aannamen. In het laatste deel de invloed van de mens in de verovering van het landschap, de strijd om het bestaan.

Leeswijzer:

De tekst als geheel loopt door.

cursief: In de Ronde Venen / herkenbaar;

* : Zie verklarende woordenlijst;

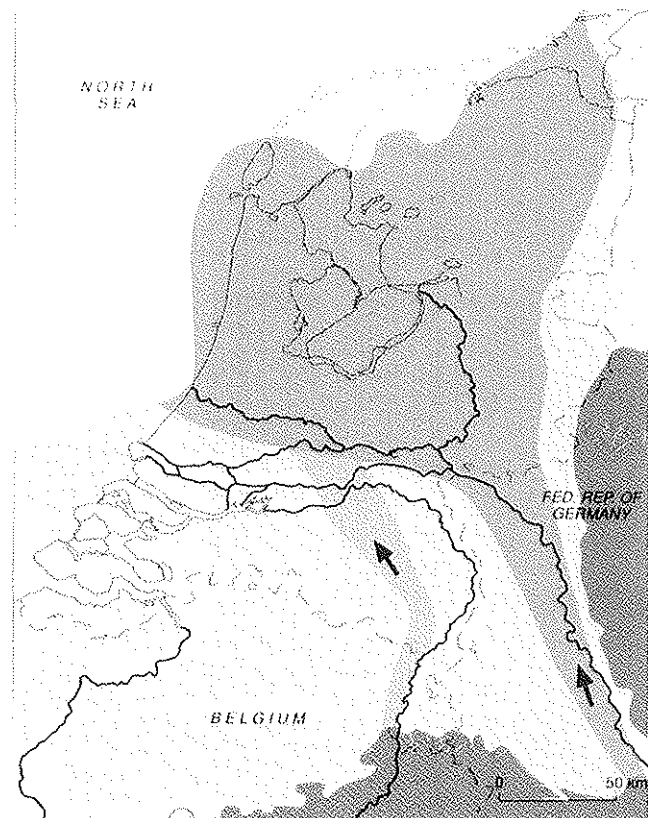
1 Pleistoceen

De laatste 65 miljoen jaar sinds het ontstaan van de aarde heet Kaenozoïcum. De rol van het leven op aarde speelt dan een rol. De laatste periode daarvan wordt Kwartair genoemd. Deze begint 2,5 miljoen jaar geleden en valt uiteen in Pleistoceen en tenslotte sinds 10.000 jaar geleden het Holoceen.

De steppe zal bloeien

Gedurende het Pleistoceen is er een afwisseling van warme en koude perioden: de glacialen en interglacialen. Glacialen: de koude perioden waarin het landijs in oppervlak toenam en zich vanaf Scandinavië en de Alpen over noord- west Europa heeft uitgespreid.

De gemiddelde temperatuur van de warmste maand daalde daardoor aanzienlijk. De plantengroei verdween zelfs, waardoor ook de fauna verdween. Wij kennen 6 hoofd-glacialen; het

- Pre- Tertiaire afzettingen nabij het oppervlak
- afzettingsgebied van de Rijn
- afzettingsgebied van Maas, Schelde e.d.
- overige afzettingen
- stroomrichting

Figuur 1: De ligging van Nederland 400.000 jaar geleden; de invloed van Rijn en Maas op de opbouw van ons land.

vijfde (Saaliën) van 200.000 - 130.000 jaar geleden heeft Nederland tot de lijn Haarlem - Utrecht - Nijmegen bereikt.

Met name de lange eerste periode van het Pleistoceen, toen er nog geen landijs in Nederland was, heeft onze ondergrond vooral vorm gegeven. Figuur 1 laat de huidige ligging van Nederland zien met daaroverheen de invloeden van de grote rivieren. Tijdens zo'n glaciaal was er meer sprake van een poolwoestijn. Juist wanneer de gehele vegetatie was verdwenen had de natuur door wind en rivieren vrij spel op het landschap. Afbraak in de hoge delen en opbouw in de lage delen. In laag Nederland zijn de gevolgen daarvan goed zichtbaar. De afzettingen tijdens het Pleistoceen bedragen daar wel 200 meter. In deze lagen met een afwisseling van zand en klei zijn schelpen en mosselen te zien als gidsfossiel uit de periode waarin zij zijn ingebed. Door de temperatuurswisseling was er een mutatie in de vormen van leven, een afwisseling in temperatuur wordt zichtbaar in figuur 2.

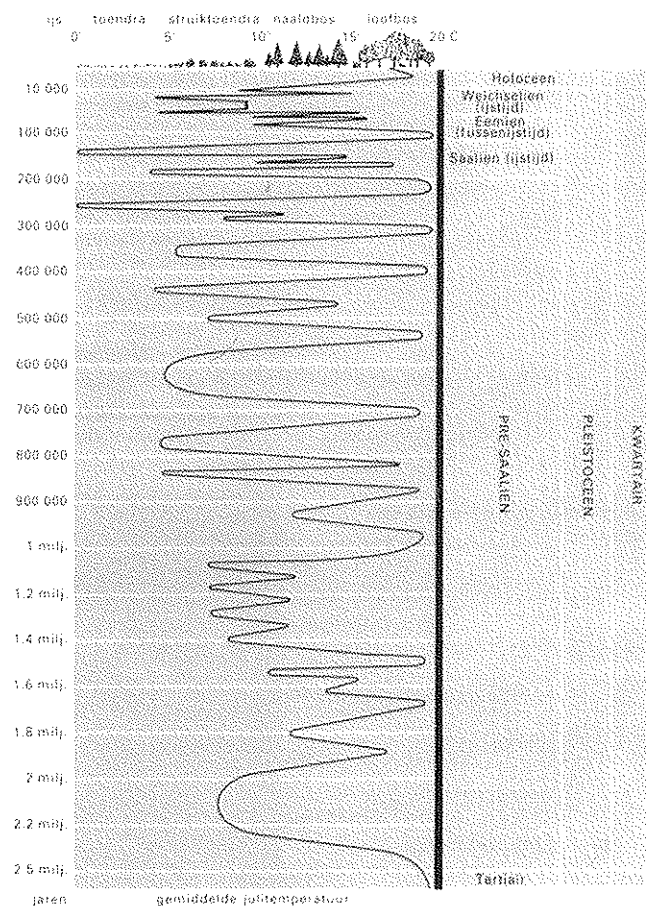
Figuur 2a

Tijdens koude perioden daalde de zeespiegel. Maar tijdens interglacialen - wanneer het warmer werd - konden de rivieren voor opbouw zorgen. Want juist dan moest er een enorme massa smeltwater van de Alpen worden afgevoerd. De Rijn had een enorme hoeveelheid regen- en smeltwater te verwerken, waardoor zand tot ver over de 'lage landen' werd uitgewaaid.

Bij ons had de Rijn dan ook verschillende afwatertakken; te denken valt aan de Vecht en de Haar-Rijn in de omgeving van Haarzuilens. Juist deze Haar-Rijn kent naar het noordwesten enkele kleinere afwatertakken*: de Kockengense- en de Spengense Stroom (zie figuur 7). In de ondergrond herkennen we ook de Kromme - Mijdrecht tussen Woerdense Verlaat en De Hoef. Deze was een aftakking van deze Spengense Stroom.

Door de grote stroomsnelheid werd veel zand en klei door deze rivieren naar onze omgeving meegenomen. Dit materiaal was voor boeren aantrekkelijk, daarom heeft men er later dankbaar gebruik van gemaakt. De 'kleiputten' in het Bovenland* langs de Bovenrijn te Wilnis getuigen er nog van. Zie Figuur 2a.*

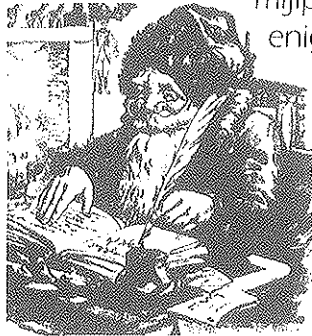
Onder koude omstandigheden kon eerst de wind zand uitblazen uit het droge Noordzeebekken. De rivieren waaierden over de 'lage landen' hun smeltwater uit en zorgden voor grote sedimentdekken. Weer later kreeg de vegetatie kans: de poolwoestijn maakte plaats voor de toendra en deze veranderde vervolgens in naaldbos of zelfs loofbos. Tijdens de warmste

Figuur 2: Klimaat en plantengroei tijdens het Kwartair.

Een belangrijke mijlpaal

Er is wat te vieren in de Historische Vereniging. Niet alleen dat wij vijftien jaar bestaan (dat is op zich al een jubileum), maar op 21 oktober jl. hebben we een

mijlpaal bereikt. De vereniging begon in 1984 met twintig leden. Na vijf jaar waren er vierenzeventig ingeschreven. Daarna steeg het ledental via driehonderd in 1995 naar vijfhonderd en een op dit moment. Wij hebben dus sedert 1989 een ledenwinst kunnen boeken van gemiddeld ruim veertig leden per jaar. Dit mag best een "goede oogst" worden genoemd. De ledenwinst kan naast persoonlijke contacten van diverse leden ook worden toegeschreven aan de nog steeds toenemende kwaliteit van ons blad. Hulde hiervoor aan de leden van de redactie. Het vijfhonderdste lidmaatschap werd behaald door de aanmelding van de dames W. en T. Kroese uit Vinkeveen. Samen met de ledenadministrateur en bestuurslid heeft ondergetekende aan de beide dames ter herinnering een boekwerk aangeboden, waarin dit heuglijke feit wordt gememoreerd. Dames, van harte welkom!

Het bereiken van deze mijlpaal is vanzelfsprekend geen einddoel want ons ledenbestand is nog steeds voor uitbreiding vatbaar.

Het volgende streven is nu gericht op het zeshonderdste lid. Met uw aller medewerking kan dit, met een ledenwinst van gemiddeld vijftig per jaar, in 2001 gelukken. Eerder zou natuurlijk nog beter zijn.

De eersteling

Bij de naam eersteling denkt men wellicht aan een aardappelras maar in ons geval heeft het daar niets mee te maken. Het heeft betrekking op het feit van het verschijnen van het eerste boek dat door de Stichting Proosdijer Publicaties zal worden uitgegeven. In deze "Proosdijkoerier" treft u namelijk een folder aan over het met Pasen 2000 te verschijnen boek over de geschiedenis van de Parochie van de H. Johannes de Doper Mijdrecht-Wilnis. Na vele jaren van overwegen en voorbereiden zal deze "eersteling" een voorbeeld moeten worden voor toekomstige uitgaven. Het bestuur en de auteurs zijn over het aanstaande verschijnen van dit boek zeer verheugd vooral ook omdat een en ander in zeer goede en nauwe samenwerking met het Kerkbestuur tot stand kon worden gebracht. Er is zeer veel werk verricht op het terrein van onderzoek in verscheidene archieven. Het kunnen beschikken over het kerkarchief was van groot belang voor het onderzoek. Het wordt nu afwachten of de geplande 1500 exemplaren in korte tijd kunnen worden verkocht. Indien de voorinschrijvingen daartoe aanleiding geven zal de oplage zo nodig worden vergroot.

Als werktitel voor het boek is gekozen: 'Van twee parochies naar één' in Driehuis', met als ondertitel: "Een geschiedenis van dorp en parochie sinds de middeleeuwen"

Goede wensen

Mede namens het bestuur en de redactie van dit blad wens ik de leden, samen met iedereen die hen lief en dierbaar is, goede Kerstdagen en een vrolijk nieuwjaar toe...

P.C. Grundmann

W Deze keer verschijnt onze Proosdijkoerier met meer pagina's dan anders. Dit heeft een dubbele reden. Allereerst neemt het artikel van Wim Bos, dat het ontstaan van het landschap waar wij wonen beschrijft, een groot aantal pagina's in beslag en is het niet verstandig om het in twee afleveringen te publiceren. De tweede reden is, dat we ons 500e lid hebben kunnen inschrijven. Regelmatig ontvangen wij positieve reacties op ons blad. Wij zijn daar blij mee en dat stimuleert ons om met dit werk door te gaan, want er is nog ontzettend veel over onze gemeente te publiceren. Vandaar dat we deze keer, dankzij een aantal sponsors, met een extra dik nummer uitkomen. De komende feestdagen lenen zich bijzonder om het blad rustig te lezen.

E Hopelijk zijn er onder de lezers mensen die zich ook eens in de historie van De Ronde Venen willen verdiepen en hierover iets willen publiceren. Laten zij contact met ons opnemen. Zij zijn van harte welkom. In onze vereniging zijn genoeg personen aanwezig die hen hierbij behulpzaam willen zijn.

E Tijdens de jaarvergadering is aangekondigd dat er ook een enquête zal worden gehouden om na te gaan waarover onze lezers in de historie het meest willen worden geïnformeerd. Het enquêteformulier is in dit nummer bijgevoegd en de redactie hoopt dat velen hierop zullen reageren. Verder vindt u in dit nummer een vervolgartikel van Joop Frankenhuisen over een echtscheiding, welke ruim twee eeuwen geleden plaats vond. Ook neemt hij ons mee via galg en kerkepad door de huidige polder Groot Mijdrecht-Noord. Fred de Wit schrijft over een Mijdrechtse ambtenaar die tijdens de hongerwinter in 1944 moest onderduiken maar weer terugkwam toen de evacués hiervan het slachtoffer dreigden te worden. Samen met Joop Frankenhuisen dook hij in de raadsnotulen van 1899 en samen constateerden zij dat de Mijdrechtse raad toen zelfs twee ambtsgeboden kende en dat burgemeester De

Voogt, die toen al 74 jaar was, voor vijf jaar werd herbenoemd tot burgemeester van Wilnis. De vergoeding van 25 gulden voor de velocipède van de Vinkeveense veldwachter was zo'n belangrijk agendapunt dat dit werd doorgeschoven naar de volgende vergadering. Jan Rouwenhorst heeft uit het gemeentearchief van De Ronde Venen eveneens weer het een en ander aan de vergetelheid ontrukkt.

Onze vereniging bestaat nu 15 jaar. Dit stelt niets voor ten opzichte van de historie waarmee wij ons bezig houden. Maar wie het eerste nummer van de Proosdijkoerier vergelijkt met dit nummer zal moeten constateren dat er veel is bereikt.

Wij wensen u fijne kerstdagen en een voo spoedig jaar 2000 en hopen op uw steun en interesse. Ook in de volgende eeuw.

N Welkom aan nieuwe leden

Na een lichte stagnatie in het vorige kwartaal is de ledenwinst weer aanmerkelijk toegenomen. Onder de achttien nieuwe leden in het vierde kwartaal bevindt zich ook het 500ste lidmaatschap. Als zodanig hebben zich aangemeld de dames W. en T. Kroese te Vinkeveen (zie bladzijde 99) Wij heten onderstaande leden van harte welkom!

W. Bos	Mijdrecht
G.J. Bakker	Mijdrecht
mevr. S. Boerdam	Baambrugge
R.A.G. Dordregter	Vinkeveen
L.C. van Egmond	Mijdrecht
H.W. Hilbers	Wilnis
A.W. Hoogervorst	Mijdrecht
E. Kooijman	Waverveen
W. Kraan	Eerbeek
W. en T. Kroese	Vinkeveen
mevr. C.A. van Mastwijk	Mijdrecht
A.G.J. van der Meer	Vinkeveen
D. van der Most	Vinkeveen
R. van der Schaft	Hoofddorp
C.F. Schouten	Mijdrecht
mevr. L.Schultz	Mijdrecht
A.J.C. Veenstra	Wilnis
C.A. van Wijk	Vinkeveen

interglacialen zijn in onze omgeving de olifant, neushoorn en apen waargenomen. Door de gevonden fossielen en het dateren van hun ouderdom is dit nauwkeurig te herleiden. Maar in koudere perioden en glacialen-op -afstand waren hier het rendier en de wolharige mammoet veelgeziene gasten. Zij leverden fossielen. Door reconstructie kunnen we op zoek naar het juiste verhaal.

Elf stedenkoorts?

Het landijs is slechts gekomen tot de lijn Amsterdam - Nederhorst den Berg - Hilversum - Utrecht. De gevolgen voor onze omgeving zijn er niet minder om. Tijdens het Saaliën moesten de dieren verdwijnen door gebrek aan vegetatie en er ontstond een poolwoestijn die zich uitstrekte tot aan het huidige Parijs. De wind had op deze vlakke vrij spel en grote zandpakketten werden uit de Noordzee landinwaarts opgeblazen.

In deze zandlagen zijn nog wel skeletten gevonden van herten, zwijnen en mammoeten. Wanneer het ijs haar maximum heeft gekend, is de zeespiegel het laagst. Door de verstoring van de kringloop van het water kwam de zeespiegel wel 60 meter lager dan nu.

Daarna ontstond een hectische tijd. Eerst het afsmelten van het landijs dat achter de hiervoor genoemde lijn ten noord- oosten van ons lag. Achter de stuwwal lag het landijs tot 200 meterdikte. Het smeltwater nam ook opgestuwd zand en fijn grind - afkomstig uit Scandinavië - vanuit de stuwwal met zich mee. Door dit smeltwater zijn ook grote zandpakketten in onze ondergrond terechtgekomen.

Niet vreemd dat in onze omgeving zo graag gebruik wordt gemaakt van de zandwinning uit de later ontstane plassen. Een van de eerste voorbeelden - in de jaren '60 - was de zandwinning in de Vinkeveense Plassen, juist ten noorden van de Provinciale weg. Ook de Bijlmermeer heeft er dankzij Ballast-Nedam dankbaar gebruik van gemaakt. Een restant van het zanddepot is nog net langs deze weg in de plas te zien. Het eerste transport vond plaats over*

Figuur 3: Foto van voormalig zanddepot.

de weg. Later verhuisde de grootschalige zandwinning naar de Noorderplas en vond het transport plaats via de pijpleiding. Deze zandwinning vond plaats tot 1972. De zandwinning in de Noorderplas was omstreden, omdat in de nabijheid zich de starttoren van de watersportvereniging bevond. De zandput bereikte daar een diepte van 50 meter waardoor de helling naar dit eiland te stijl werd. Samen met de ontstane stroming werd dit het eiland fataal en kon het onderuitzakken naar de bodem van de plas. Nadat het eiland met toren in de plas verongelukte bouwde Ballast-Nedam daarom opnieuw een eiland, met daarop de huidige starttoren.

Een dorre vlakte

*Na 130.000 jaar geleden wordt het eerst warmer - een interglaciaal. In die tussenliggende tijd - het Eemiën - was het zeewater aanzienlijk gestegen. De zee stond tot aan waar nu de Oude Gracht door de stad Utrecht stroomt. Daar kon nu een zeekleilaag worden afgezet. Voor de boerenbevolking is deze kleilaag van onschatbare betekenis geweest omdat het moerasgas**

dat eronder tot stand kwam kon worden ingevangen. Dit moerasgas is te vergelijken met het huidige aardgas dat echter van grotere diepte afkomstig is en dus ook ouder is. Omdat ook tijdens het Pleistoceen er wel plantengroei mogelijk was in de warmere perioden - de interglacialen, werden de door latere afzettingen bedekte vormen van leven (planten en dieren) door inkoling omgevormd tot bijvoorbeeld moerasgas. Bij enkele boerderijen in onze omgeving zijn nog zwarte gasketels te herkennen.

Figuur 4: Een drukkettel aan de Schattekerkerweg.

Door een 'wel*' te slaan, kon het bronwater vanonder de afsluitende kleilaag verdwijnen. Een wel is in dit geval een kunstmatige bron, waardoor het grondwater van onder deze kleilaag kan ontsnappen. Boven deze wel werd in een drukkettel dit water door een koperen zeef gefilterd. Hierdoor kon het water verdwijnen, maar het uitgefilterde gas bleef onder de ketel - een waterslot - bewaard. Deze energievoorziening met behulp van brongas werd in het poldergebied veel toegepast. Pas in het midden van de jaren '50 kreeg men de beschikking over elektriciteit - eerst bovengronds, met behulp van palen, later ondergronds. Pas in de jaren '80 kwam aardgas in de zogenaamde buitengebieden als energiebron beschikbaar.

In de winter is er tijdens ijspret in de polders nog wel iets te merken van deze moerasgas-* voorraad in de Ronde Venen. Op sommige plaatsen op sloten of tochten (zelfs in de Kerkvaart, ter hoogte van de kwekerij aan de

A.C. Verhoefweg) komt er geen of een slechte ijsvloer! Dit is te herkennen aan de witte vlekken in of onder het ijs. Een niet ongevaarlijk spelletje was dan om -gewapend met hamer en grote draadnagel- een gaatje in het ijs te slaan. De duim dan even houden op het geslagen gat. Om daarna met een lucifer het gas uit deze bel te verbranden.

Vanaf 70.000 - 10.000 jaar geleden is er opnieuw een ijstijd: het Weichseliën. De vergletsjering ging toen niet zover als in het Saaliën; nu was het huidige Hamburg het verst bereikbare voor het landijs. Juist in deze lange periode van koude - dus toen er geen begroeiing was - was er opnieuw sprake van een poolwoestijn. De wind heeft weer vrij spel. En waar in Zuid-Limburg de löss werd afgezet, was het bij ons het dekzand.

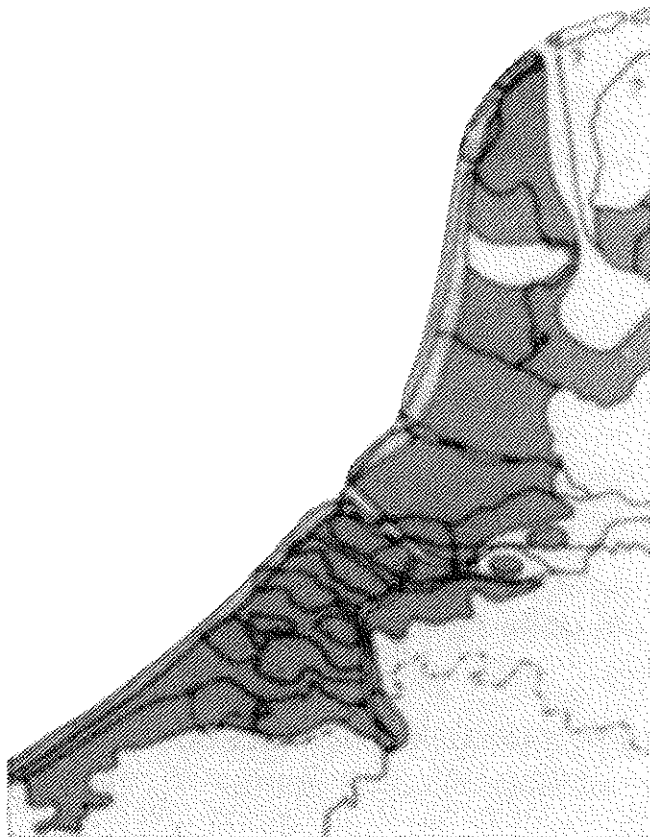
De bovenkant van dit pleistocene zand*pakket ligt tegen de A2 op ongeveer -8 meter en nabij de Amstel op -11 meter. Bij het heien ten behoeve van de bouw wordt door sonderingen altijd gekeken naar de juiste ligging van dat pakket. Aan de Amstel in Amstelhoek is dat soms aanzienlijk dieper, omdat deze veenrivier zich in dat pakket heeft ingeslepen. Steun is daar dan eerst dieper te verwachten. Naast de Amstelbrug is in de jaren '50 een timmermanswerkplaats geheid, waar palen van 18 meter noodzakelijk waren.

2 Holoceen

Na de afwisseling van koude en warmte werd het 10.000 jaar geleden geleidelijk warmer. Dit proces duurt nog voort. Nederland ligt dan op de grens tussen land en zee, maar met name de lage landen werden door het samenspel van zee en rivieren opgebouwd. Tot op het moment dat het land voor de zee onbereikbaar en voor de rivieren te hoog lag. Toen maakte plantengroei de verlanding* compleet: veenvorming*.

Het water stijgt tot de lippen

Na het Weichseliën moest ook het landijs ten noorden van Hamburg smelten. De

Figuur 5: De verbreiding van het Hollandveen langs de kust van België en Nederland achter de strandwal, ongeveer 300 v. Chr.

zeespiegelrijzing verliep daarom eerst zeer snel; bovendien was het aanvankelijk ook nog erg koud. Het open landschap zou gaan verdwijnen en weldra ontstaan de bossen.

Omdat op de pleistocene ondergrond ook bomen tot ontwikkeling kwamen, zijn restanten van die bomen nu nog te vinden. Bij het opbaggeren van veen tot op deze diepte is het mogelijk 'kienhout' tegen te komen. Dat zijn de boomstronken die op de overgang tussen wortel en stam een verdichting van de cellenstructuur hebben. Als kunstobject staan ze wel in tuinen opgesteld. Ook in het Veenmuseum te Vinkeveen zijn restanten kienhout en veeneiken te bezichtigen.*

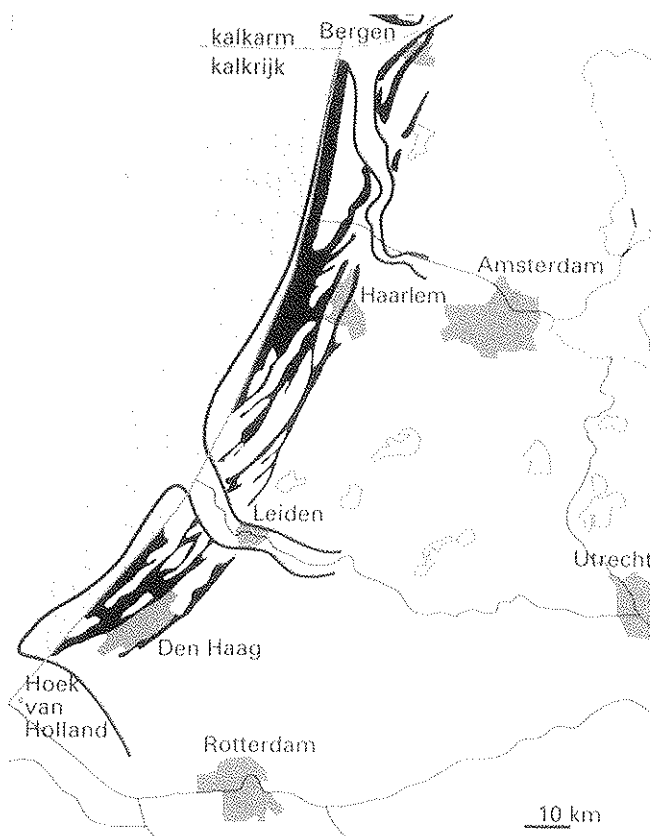
Sinds de Nieuwe Steentijd - het Neolithicum, 5.000 jaar geleden - is de mens in onze streken aanwezig. Delen van het bos worden gekapt of platgebrand; in de open terreinen verschijnen dan grassen en granen. Pas sinds de Middeleeuwen kunnen we cultuurplanten zoals rogge en later boekweit verwach-

ten. Doordat de zeespiegelrijzing door de geweldige ijsmassa's eerst snel verliep, was er van een stabilisatie van de bodem geen sprake. Pas sinds het Neolithicum verliep de stijging langzamer. Hierdoor was ook een bestendige plantengroei mogelijk. Een lange kuststrook vanuit België via de Hollandse kust naar Noord-Duitsland werd een uitgestrekte kustvlakte tot aan de rand van het hoge land waar de zee geen invloed op kon hebben.

Een Waddenzee

Langs de natte kustzone ontstond een drassig gebied. Bovendien was het de eerste tijd nog behoorlijk koud. Niettemin kwam plantengroei in deze omgeving voor. In deze natte en vochtige omgeving was er dan ook sprake van een grotere productie van plantaardig materiaal dan dat er kon worden afgebroken. Door deze ophoping ontstond veen.

Eerst ontstond het Basisveen op grotere diepte direct gelegen op de pleistocene zanden. Pas veel later - dus ook hoger - vormde zich het Hol-

Figuur 6: Patroon van de strandwallen en gereconstrueerde ligging van de kustlijn en zee-gaten rond 1000 voor Chr.

land-veen of Oppervlakte-veen. Dat zorgde voor het uiterlijk van het huidige veenlandschap. Omdat de zeespiegel langzamer ging stijgen en de rivieren Schelde, Maas en Rijn hun last toch moesten lozen, werden de riviermonden diep uitgeschuurd. Hierdoor werd het pleistocene zand in de ondergrond losgewoeld. Tussen deze rivierarmen zijn de strandwallen het best tot ontwikkeling gekomen. Op figuur 6 is goed zichtbaar de dakpansgewijze opstapeling van deze strandwallen, zeewaarts. Bovendien zorgden de rivieren voor de aanvoer van zand aangevoerd ten tijde van grotere waterafvoer. Door de ontbossing in het achterland ontstond een verhoogde activiteit van de rivieren, wat dit proces versterkte. De eerste beginselen van de Strandwal of Oude Duin waren er sinds 8.000 v. Chr. Deze duinenrij was nog vrij laag en derhalve kwetsbaar. Het gevolg was dat bij een agressieve zee of grotere afvoer van de rivieren een opstuwing ontstond van het water. Wanneer de zee achter deze Strandwal het land kon binnendringen, werd een mariene afzetting - Oude Zeeklei - neergelegd bovenop de eerder ontstane laag Basisveen. Daarom is het basisveen in Mijdrecht nu samengeperst onder deze latere kleilagen tot slechts 30 - 50 cm dikte herkenbaar.

Door de zeegaten van rivieren en door de gaten in de Strandwal ontstaan ten gevolge van zwaar weer, had de zee vrij spel in het broze gebied hierachter. Hierdoor ontstond een lagune of waddenzee, met geulen* en prielen*. Zand en klei kon door de getijdenstroom worden meegenomen vanuit de zeegaten. Zand kon langs de geulen worden afgezet. De kleiafzetting kon tijdens of direct na de stroomkentering worden afgezet op de platen of slikken. De hoogst gelegen kwelders of schorren kenden dan al enige plantengroei, ofschoon zoutminnend.

En de Ronde Venen?

Wij zitten precies op de grens van de invloed van land en zee gedurende deze periode. Op figuur 8 is deze grens goed waarneembaar. In de polder Groot-Mijdrecht zien we ten oosten van

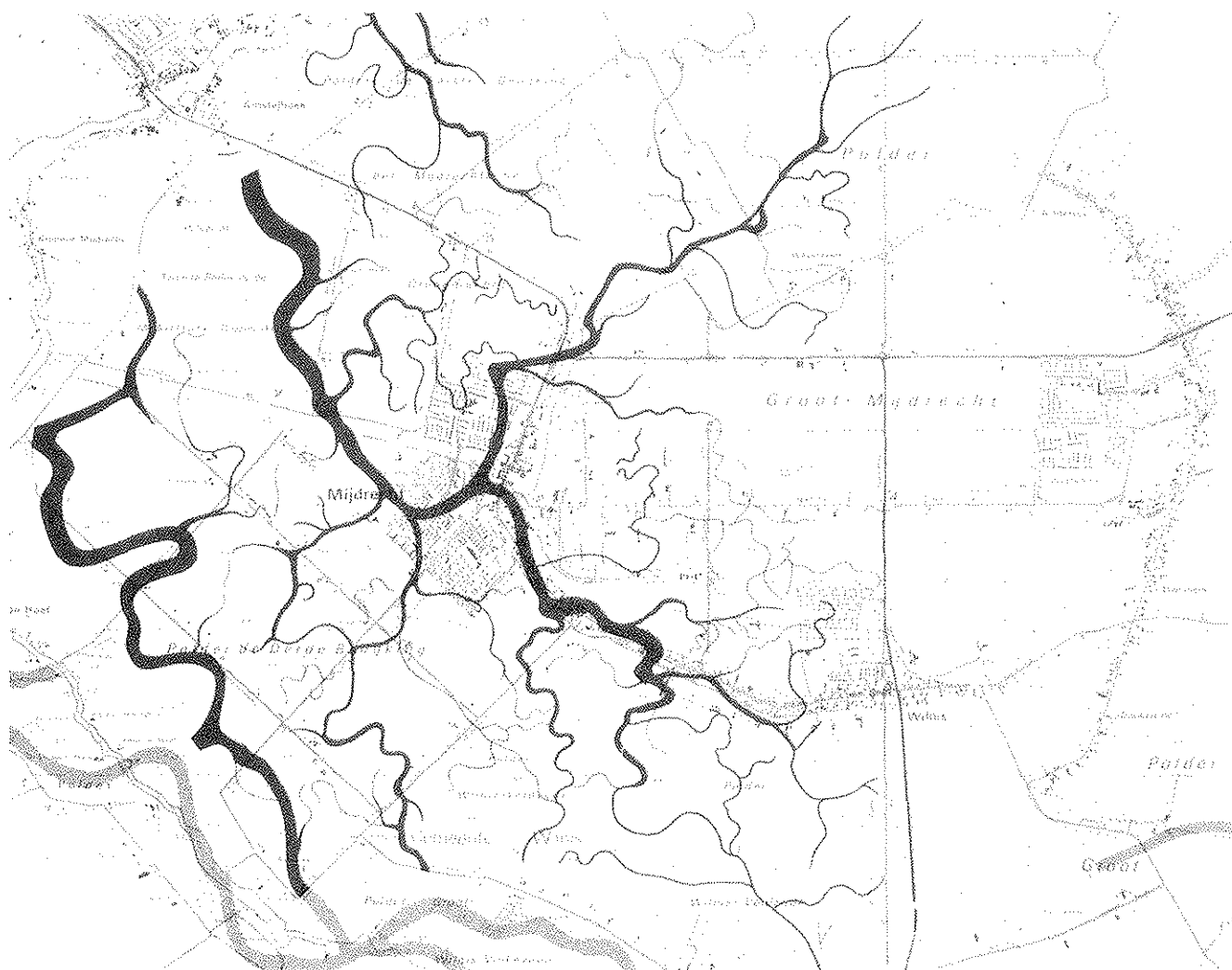
de Hoofdweg - Ir. Enschedéweg alleen een veenpakket. Dat wil zeggen in de ondergrond Basisveen die overgaat in Oppervlakteveen. Ten westen van deze lijn is de invloed van de waddenzee duidelijk waarneembaar.

Een geulen en prielenstelsel - gelijk aan de Waddenzee - zorgde voor de aanvoer van zand en zeeklei, de Oude 'blauwe' Zeeklei. Afhankelijk van de stroomsnelheid van de getijdenbeweging en het al of niet ruwe jaargetijde - vanwege stormen - werden deze mariene afzettingen neergelegd. Nooit in zuivere vorm, maar altijd een mengsel met meer of minder zand of minder of meer klei.

In de polder Groot-Mijdrecht en de polders van de Mijdrechtse droogmakerijen: de Eerste- de Tweede- en de Derde Bedijking en de polder Wilnis-Veldzijde zijn deze geulen en prielen te zien! Omdat de later ontstane veenlaag hier is weggehaald, zijn ze nu als inversie-geulen in het landschap te herkennen. Een duidelijke glooiend landschap, waarin het reliëf van de geulen. De kern van de geul is nu het laagste punt, met aan weerszijden een hogere rand: de oeverwal van de geul, waar het zandige materiaal op werd afgezet. Naar weerszijden is het snel aflopend: daar is de klei afgezet. Omdat deze kleilaag veel water bevat, kon zij meer in elkaar zakken na het verdwijnen van het water: inklinken*. Het zand daarentegen blijft als een skelet langs de voormalige geul hoger in het landschap achter: de zogenaamde kreek-ruggen*.*

Figuur 7: Foto kreekrug tussen Middenweg en Eerste Zijweg.

Figuur 8: Voornaamste getijdenkreeken in de Rinde Venen, zoals deze te zien zijn op luchtfoto's door de R.A.F. uit 1942 en 1943; bewerking Wim Bos en Luuk Mur.

Ontoegankelijke moerassen

Eerder is gemeld - einde voorlaatste paragraaf blz. 104 - dat op hogere delen achter de Strandwal, daar waar de zee geen invloed had, plantengroei mogelijk was. Dit kon het eerst op de kwelderafzetting - deze was nog brak - met een vegetatie te vergelijken met die in de Slufter van Texel. Maar hier was al snel de groei van rietveen mogelijk.

Wanneer dit rietveen in een klei-milieu tot stand kwam, werd dit riet door klei ingevangen. Geen water, geen verrotting, maar wel een reductie. Door een chemische omzetting leverde dit de zogenaamde kattenklei op. Smerige zware klei met gele vlekken (katten-ogen) van de tot zwavelijzer omgezette rietdelen.*

De dichtslibbing van de Rijn-monding bij

Katwijk heeft met name de afwatering in onze omgeving doen stagneren. Door het drassig milieu kon het veenmosveen ("Spaghnum") zich nu ongestoord ontwikkelen. Dit plantje is uitsluitend afhankelijk van regenwater en kan water tot 50 maal haar eigen gewicht vasthouden. Deze plantenresten bleven achter, waardoor dit veen omhoog kon groeien. Omdat de zeespiegel veel langzamer ging stijgen werd de zee minder agressief. De Strandwal sloot zich ten slotte omstreeks 2.200 v. Chr. en er ontstond in onze omgeving een op zichzelf staand veengebied. De veenvorming in "de ronde venen" heeft zich sindsdien snel voltrokken. Dat wil zeggen in het westen van de Ronde Venen op de Oude Zeeklei. Zie figuur 8.

In het oosten ging de veengroei ongestoord door op het daar al aanwezige Basisveen. Dat veen is daar dan ook minder in elkaar ge-

drukt. In het oostelijk gebied heeft de veenontwikkeling zich vooral voltrokken dankzij het veenmosveen. Door de snelle veenontwikkeling ontstonden er grote veenpakketten in de 'lage landen'. Deze 'veenkussens**' konden wel tot 7 meter dikte uitgroeien. Het gevolg was dat er niet meer van laagveen gesproken mag worden, maar dit omhoog gegroeide veen heet hoogveen*, omdat dit hoog boven de grondwaterspiegel tot ontwikkeling is gekomen. In het oostelijk deel van de Ronde Venen komt dit hoogveen voor. Dit is in het gebied tussen Hoofdweg/Ir. Enschedéweg en Groenlandsekade. We mogen aannemen dat er van een ongestoorde veengroei sprake was tot zeker 900 jaar geleden. Door de toegenomen hoogte van deze veenkussens was het daarom noodzakelijk dat het overtollig water onze omgeving moest verlaten. Mede door het gewicht van het

veenpakket en de mate waarin dit met water was verzadigd.

Tallose veenstroompjes zorgden voor de afvoer van water uit dit veengebied. Ze waren gericht op de grote rivieren (Oude-Rijn, Vecht) of de zeegaten (het Almere of latere IJ). Bijleveld, Geer, Kromme-Mijdrecht en Amstel vormen zo'n systeem rondom het grote rondeveense veenkussen. De Waver en Winkel waren vervolgens veenstroompjes die afwaterden op de Amstel. Een dergelijke veenstroom was ook de Meye, afwaterend op het Oude-Rijn systeem.*

Deze veenstroompjes hebben nauwelijks oeverwallen*, omdat ze slechts water afvoerden. Bij hoog water in het dalende veengebied kon door overstromingen het naastgelegen moeras overstroomd.

Hierdoor kon een sliblaag in het veengebied langs deze rivieren worden neergelegd. Dit had gevolgen voor deze rivieroeveren. De vegetatie langs deze rivieren veranderde. Het overheersende veenmosveen langs deze rivieren maakte plaats voor 'broek'-bossen met berken en elzen. Het veen dat hier ontstond was daarom ongeschikt voor de latere turfwinning. De Bovenlanden langs de Kromme-Mijdrecht danken haar bestaan aan de kwaliteit van deze veenmassa. Omdat dit veen na verbranding teveel as bevatte, is dit gebied niet verveend. Zie figuur 9.

3 Mens en milieu

Nu we het ontstaan van het landschap kennen, kunnen we ons een beeld vormen van de rol van de mensen in deze 'wildernis*'. Wat deed de mens in haar strijd om het bestaan?. Ver van alle wereldse invloeden zocht en vocht de bewoner van De Ronde Venen naar een overlevingsstrategie.

Figuur 9: Het huidige veengebied van Holland en Zeeland.

“Zie de mens”

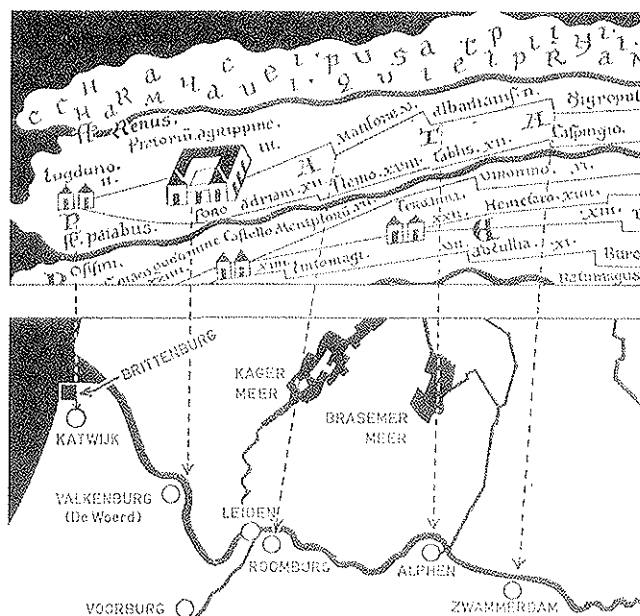
De komst van de eerste bewoners in ons land is toch wat lastiger te herleiden. Een goed journaal is ons niet nagelaten. De oudste boot - een boomstamkano van 3 meter lang uit Pesse - ligt in het Provinciaal Museum van Drenthe. Ook weten we dat de eerste bewoning reeds plaats vond op de hogere zandgronden. 3.000 voor Christus zijn in Drenthe de hunebedden gedateerd.

Verzamelen, later de eerste akkers en veehouderij, was voor deze mens de krachtbron om hun gevonden stenen tot grafkelders om te bouwen. Later kennen we ook bewoning langs de rivieren. Aan de monding van de Rijn - nabij Vlaardingen - de 'Vlaardingenmens'. Gedateerd tussen 2.450 en 2.000 jaar voor Christus. Hier was visserij een van de bronnen van bestaan. In Midden-Limburg kennen we de mensen in Tegelen bekend van hun pottenbakkerijen. In het westen van ons land zijn sinds de Romeinse tijd - van 12 voor Christus tot 450 na Christus - restanten van de Romeinen te zien. Het eerste geschreven bericht is uit die tijd: de Peutinger kaart. Zie figuur 10. Op een zeven meter lange rol staan de wegen voor de Romeinse soldaten. Langs de Rijn kwam een keten van militaire en burgerlijke nederzettingen. Castellum - De Meern en Zwammerdam zijn voorbeelden. De Rijn was immers de grens van het Romeinse Rijk. In het noorden woonden de Friezen.

Door de latere volksverhuizingen kwamen er in onze lage landen vanuit het zuiden de Franken en vanuit het oosten de Saksen.

In de schemer van “onze” geschiedenis weten we dat het westen van ons land lange tijd nog “onbewoond” is gebleven. Het was een ‘terra palustris’ - een moerasland. Dit kwam door de lage- natte- en ontoegankelijke ligging van de ruige ‘wildernis’: de moerassen. De eerste woonheuvels lagen in onze omgeving ook langs riviertjes. Maar rond het jaar 1.000 bleek het gebied verdeeld. In het westen weten we de invloedssfeer van de graven van Holland en in het oostelijk deel die van de bis-

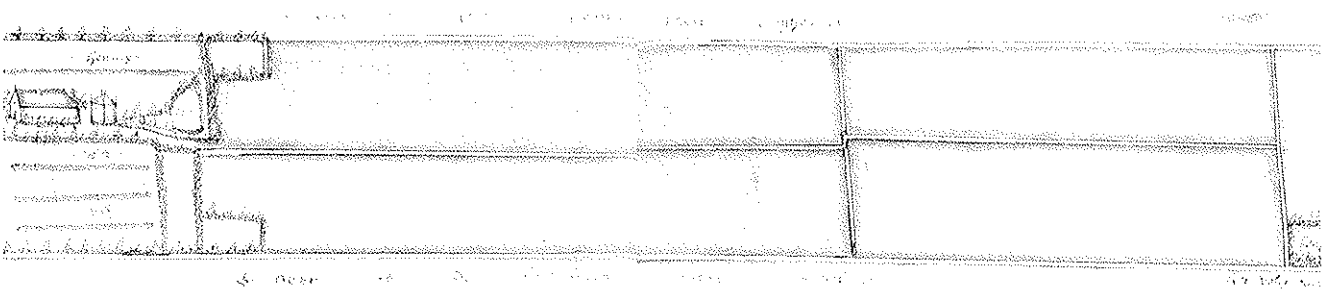
schop van Utrecht. In 1085 werd door de overdracht van ons gebied aan het kapittel van Sint Jan meer bekend: de exploitatie van de “woeste, wilde landen, onbewoond, eensdeels moeras ‘maress’, anders turfland ‘moerland’ en soms mogelick bosch ende dergelicke, nyet gecultiveert, noch in achtige zijnde.” Ons gebied was een wildernis, toen nog vrijwel geheel onbewoond. Het was ontoegankelijk, vijandig voor mens en dier. Een ‘landsheerlijke wildernis’, dat wil zeggen een geheel ongerept veenmoeras. Hooguit werd dit gebied gebruikt voor visserij, vogelvangst of jacht. Maar dat was niet ongevaarlijk, want zou men in het moeras een aldaar versterkt voetpad verlaten, dan was de kans groot dat men er in zou verdrieken. Zo’n veepad* bood de oplossing. Uit Drenthe zijn ‘veenmummies’ bekend. Zij zijn gevangen in het zure veen, afgesloten van de buitenlucht en zo geconserveerd dat ze nog herkenbaar bleven.*

Figuur 10: Een fragment van de Tabula Peutingeriana.

Ontwatering: Henniplanden

Bij ons vond de eerste bewoning plaats langs de rivieren Rijn en Vecht. Langs deze rivieren vonden we de eerste nederzettingen: Harmelen, Woerden en Maarssen. Pas daarna vond de ontginning van de wildernis plaats. Haaks op die rivieren werden sloten gegraven om het veen te ontwateren. Pas na 6 voorling of 1.250 meter werd parallel aan de rivier een

Figuur 11: Voorbeeld van een ontginningscope. Boerderijen aan ontginningsbasis (weg), met daarachter het ontgonnen land.

volgende ontginningsbasis aangelegd. De sloten kregen een tussenruimte van 30 roeden, dat is ongeveer 110 meter. Zie figuur 11.

Het recht tot ontginning werd gekocht van de bisschop van Utrecht: een cope* of koop. Vandaar dat de ontginningen in West-Nederland zo'n regelmatig patroon vertonen. De eigenaren van deze woeste gronden hadden er alle belang bij om hun gronden uit te geven, omdat zij daardoor ook belasting konden heffen: de tienden.

Boerderijen verschenen langs deze nieuwe ontginningsbasis*. Deze boerderijen of 'hoeven*' (Bozenhoven) hadden dus een oppervlak van 13,75 hectare. Mooie voorbeelden van dergelijke ontginningsbases zijn Oukoop en Portengen.

Zoals ten oosten van de Vecht de vervening eindigde in restanten land, was dat ook ten westen van de Vecht het geval. In dit geval is een ronde vorm in het landschap te herkennen. Daar Oud- en Nieuw Loosdrecht, hier de "Ring der Ronde Venen".

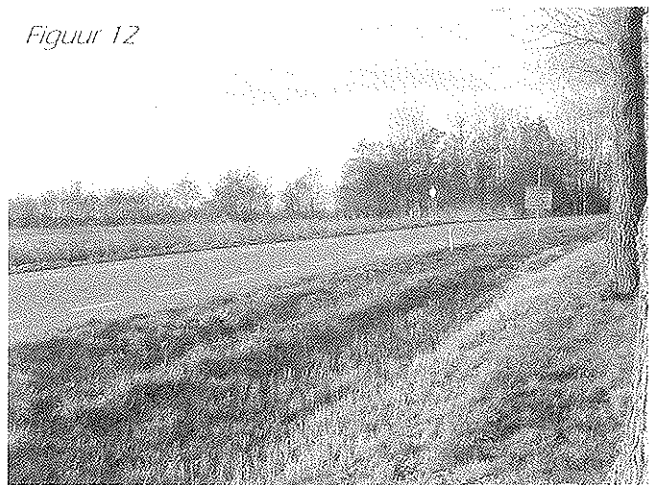
Het water was bij na ontginning een belangrijke hinderlijke factor. Het reusachtige veenpakket - met zijn water bufferend vermogen - moest langzaam worden ontwaterd. Een stelsel van weteringen moest er voor zorgen dat het overtollig water aan de randen het gebied verliet.

Uit de oorkonde van 1085 is af te leiden dat ons gebied "een veenland in Midreth, dat in de volksmond de Veertig Hoeven wordt genoemd". Kennelijk was er toen al enige bewoning en ontginning.

De waterscheiding tussen Holland en Utrecht "de Gemeenlandskade of Hollandse Kade mocht niet worden doorkruist; in het oosten was dat*

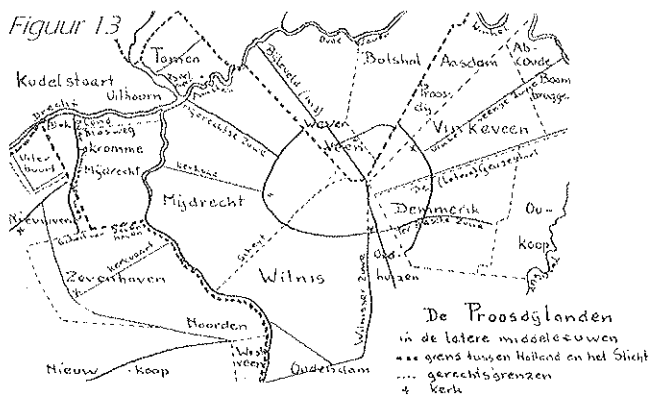
de Groenlandse Kade. Vandaar dat deze relicten uit een ver verleden nog zo goed te herkennen zijn. Op deze Holland-Utrechtse grens lag het Woerdense Verlaat. Deze was feitelijk begonnen als een overtoom* of plankier waarover de toen nog platte schepen konden worden getrokken. Pas in 1494 werd deze vervangen door een sluis - tussen de Kromme Mijdrecht (Meyert of Miert) en Grecht naar Woerden. Hier werd nauwkeurig toegezien dat er geen water van Utrecht naar Holland zou stromen. In het lagere stroomafwaartse Holland richting Woerden zouden ze alleen maar overlast krijgen. Daarom hebben de bewoners van Kamerik ten noorden van hun gebied de Hollandse Kade opgeworpen. Ook de Veenkade - gelegen dwars op de overgang van Korenmolenweg naar Portengen is een voorbeeld van deze waterscheiding. Zie figuur 12.*

Figuur 12

'Een reconstructie van de ontginning in onze omgeving is lastig en uitdagend. Lastig omdat de parallelle ontginningsbasis van Vecht of Rijn ontbreekt en uitdagend omdat in het resterende gebied waarin wij wonen, gezocht moest worden naar afwateringsmogelijkheden.

De acte van 1085 maakt melding van 40 hoeven. Als we dat relateren aan de standaardoppervlakte van zowat 14 hectare, dan was toen reeds 550 ha grond ontgonnen. Niet gering! Maar daarvoor was het nodig dat er vaarten werden gegraven voor de ontwatering. Eerst de Hennip- (Ennip-) wetering vanaf de Kromme Mijdrecht naar de "Oude Dam" tegen Oud-Kamerik. Dwars daarop de Heinoomsvaart. Het overtollige water kon nu via de Kromme Mijdrecht en Amstel natuurlijk worden afgewaterd. Zie figuur 13.

De aanval op het ontoegankelijker veengebied van de Ronde Venen werd van alle kanten ingezet. De bisschop van Utrecht had er alle belang bij dat het gebied werd ontgonnen en bewoond. Als pressie tegen de graven van Holland en om via uitgifte enige inkomsten te verwerven. In 1085 vond er een grondruil plaats tussen de bisschop van Utrecht en het kapittel van Sint-Jan en nam de Proost van Sint-Jan de ontginning ter hand.

Door het graven van weteringen naar de Amstel werd het 'veenkussen' drooggelegd. Dit gebeurde bijvoorbeeld door benutting van de later bekende Bijleveld en de Sloot op Bijleveld (later bekend als de Kerkvaart). In het oosten kennen we de Botersloot (langs de versterking Veldhuis - aan de Veldhuisweg - naar de Vecht) en de Geuzensloot te Vinkeveen (ongeveer parallel aan de Baambrugse Zuwe). Ondertussen werd in het centrum een dijk* opgeworpen waarop bewoning mogelijk was. De Mijdrechtse-, de Wilnisse-, de Vinkeveense- en de Waverveense dijk vormen de eerste aanzet van de nu bekende bewoningsring van de Ronde Venen.

Reeds omstreeks 1150 wordt melding ge-

maakt van een kasteel - het Proostenhuis - ten oosten van de Mijdrechtkerk - de nu Nederlands Hervormde kerk te Mijdrecht, op de plaats van de huidige Rondweg.

Vanuit eerdergenoemde dijk en ontginningsbasis vond de ontginning plaats. Dit was zowel naar buiten gericht: de veldzijde* (oorspronkelijk lager gelegen), maar ook naar binnen gericht: de veenzijde* (oorspronkelijk hoger gelegen).

Omdat de ontginningen niet altijd even gemakkelijk het parallelle systeem konden volgen bleven er restveengebieden over, ook wel 'beloken' stukken land genoemd: Blokland*. Dit ligt bijvoorbeeld op de splitsing van Amstel en Kromme Mijdrecht: tussen De Hoef Westzijde en Ruige Kade. Deze werden in de dertiende eeuw verder voor ontginning uitgegeven. Als we nog eens terug kijken naar figuur 11, dan valt ook het landgebruik op: aan de ontginningsbasis* de boerderij, met daarachter de cope verdeeld over twee kavels met een lengte van 1250 meter - 6 voorling. Het droogst gelegen stuk - het eerst ontwatert op de ontginningsbasis - vinden we direct om de boerderij: het akkerland. Dat wil zeggen het veenland in gebruik als akker voor de verbouw van hennep ten behoeve van de touwfabricage. Ook de scheepvaart in die tijd kende grote behoefte aan touw. Al was het om de houten schepen waterdicht te maken door dit hennep met teer tussen de planken te drijven. De boeren gebruikten voor hun transport ook pramen of de grotere schouwen, platte brede vaartuigen voor het transport van hooi in de zomer en mest en bagger- of turfwinning in de winter. Het laatst hebben wij dit hennep aangetroffen bij de loodgieter om koperen verbindingen te fitten.

Achter de akker de graslanden, duidelijk natter en nog hoger gelegen. Het kreupelhout van de wildernis werd verwijderd, waardoor het land meer voor schapen geschikt was. Zij konden de zode verstevigen. Tenslotte nog woeste grond: het veenmoeras. Opmerkenswaard is de ligging van de eendenkooi*. In het ruige land was er zoveel gevogelte, dat ook eenden veel tot de populatie behoorden: aanvullend voedsel.

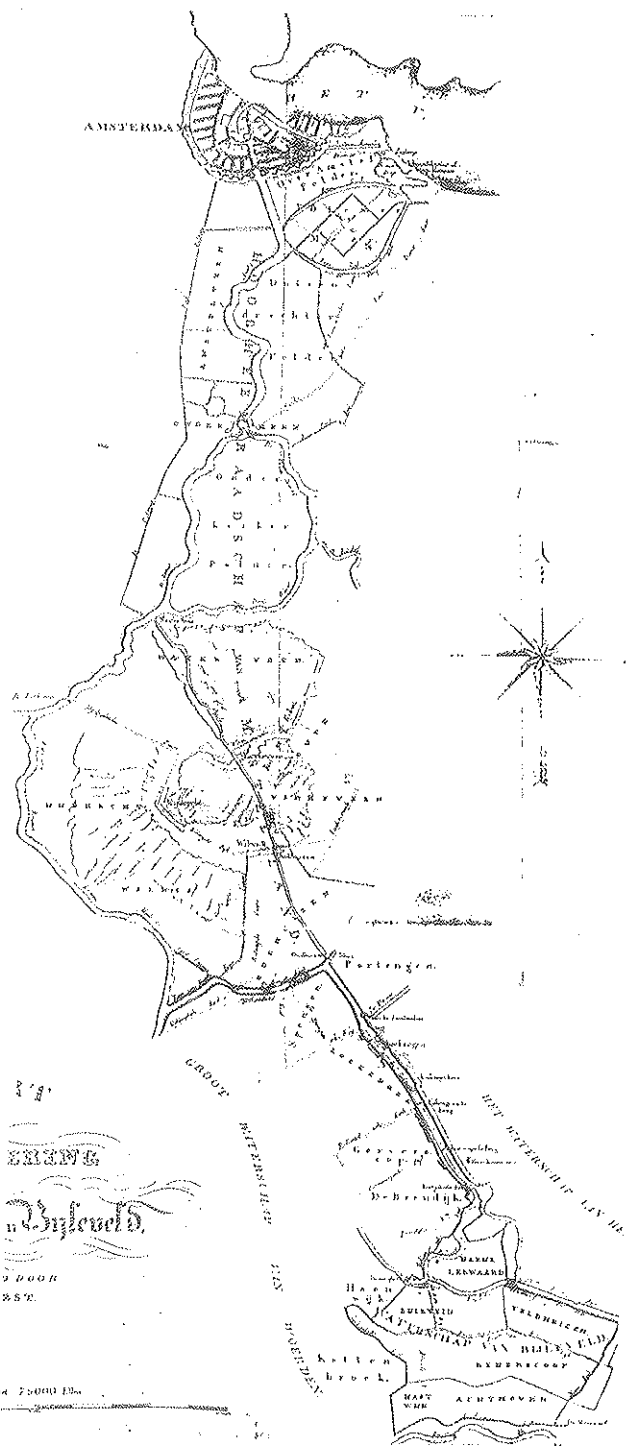
Eeuwenlang heeft de mens als landbouwer zich staande weten te houden. Echter met een gevecht tegen de elementen. Zoals eerder bleek was akkerbouw mogelijk, mits de grond voldoende droog was. Echter door langdurig gebruik van de bodem - grondbewerking en ploegen - vond er een 'verbranding' plaats. Het gevolg van deze oxidatie was een bodemdaling of inklinking*. Hierdoor stagneerde de natuurlijke afwatering. Met name rond de boerderij werd het opkomende water vanuit de rivieren bedreigend. (Recent is bodemdaling reden van wanhoop, omdat hierdoor de houten heipalen bloot komen en dreigen te verrotten). Het land kon eerst nog enigszins gered worden tegen overstromingen door bagger uit de sloten op deze akkers te werpen. Of later - en beter - de bagger te vermengen met de koemest, omgespit ook wel 'toemaak' genoemd. Hierdoor ontstonden dikke lagen op de bestaande veenbodem: de zogenaamde eerdgronden*.

In de polder Wilnis - Vinkeveen (tussen Ir. Enschedéweg en Korenmolenweg) zijn dikten tot ruim 1 meter gevonden. Sinds de ontginning van de wildernis werd de bodemdaling door wateronttrekking versneld. Dit ging heel snel, zo zelfs, dat de nieuw ontgonnen gebieden spoedig wateroverlast kregen. Grote overstromingen zijn er in ons gebied bekend uit de jaren 1233, 1285, 1322 en 1327. Er moesten dijken worden opgeworpen om het water vanuit de afwaterende rivieren te weren wegens extreem hoog opkomend water.

In 1274 wordt de 'Amstelledamme' in de Amstel gelegd, de grondlegging van de 'Dam' te Amsterdam.

Ook het achterland leverde de nodige overschotten water. Vanuit het zuid-oosten - de omgeving van Harmelen - moest water via het bishoppelijke gebied naar het noord-westen - de Amstel - worden afgevoerd via de Bijleveld. Zie figuur 14.

Reeds in 1413 werd door Willem IV toestemming gegeven tot het graven van dit 23,5 kilometer lange kanaal: de "Bijleveld". Op deze kaart is de Bijleveld nog goed te zien als Grote Heicop en Bijleveld in de omgeving van

Figuur 14: De originele loop van de Bijleveld naar een kaart uit 1836

Kockengen. Bij de Geerkade stak deze over via het middelpunt van de Ronde Venen naar Nessesluis.

Van deze Bijleveld zijn nog van te herkennen de zogenaamde Dooijersluis - aan de Geerkade - sinds 1672 - tot 1942 in gebruik. Daar is nu de verbinding met het water van de Geer of Amstel en - richting Kockengen - de Bijle-*

veld. In de polder Wilnis - Vinkeveen gaat de Bijleveld verder via de Gagel (figuur 14a - nu een natuurgebied halverwege de Gagelweg) naar Wilnis - Oudhuizen. Daar lag de Oudhuizerbrug die nu vervangen is door de Wethouder Botsbrug (een vaste brug).*

Vroeger liep de Bijleveld bij de Ringvaart verder in de huidige polder Groot -Mijdrecht. Achter de Ringdijk van Wilnis richting algemene begraafplaats, verder via de kruising Ir. Enschedéweg - Mijdrechtse Dwarsweg naar het noord-westen. Via de nu nog bestaande dijk tussen twee polders: de Eerste Bedijking der Mijdrechtse Droogmakerijen en die van Groot - Mijdrecht, de thans bekende Veldweg, waterde de Bijleveld af naar de Nes. De hoek Veldweg en Cliffordweg te Waverveen heet in de volksmond nog wel de Bijleveldse Brug! Dat er een sluis kwam in de Nes, de Nessersluis, is het logische gevolg van de verdere bodemdaling. Ook kennen we vanuit het centrum van de Ronde Venen, op de eerder genoemde kruising, de zogenaamde 'Veenmolen'. Deze diende om het water uit de Ronde Venen op te pompen in de Bijleveld. Deze molen is door de natte vervening overbodig geworden en werd daarom later afgebroken. Delen van deze molen zijn nog terug te vinden in de huidige Korenmolen van Oudhuizen (anno 1821) aan de Oudhuizerweg.

De eerste molens in onze omgeving dateren van omstreeks 1400. Dit waren molens met een beperkte opvoerhoogte. Door het uitslaan van het water uit het -dalende - ontgonnen gebied ontstonden de polders. Op een kaart uit de 17- de eeuw - van F. van Diepenen uit 1655 - staan 17 molens getekend tussen Westveen (Woerdense Verlaat) en Thamen (Uithoorn).

Een mooi herkenningspunt van zo'n uitwaterende molen is nog steeds de positie van de Pondschoekermolen - de huidige Pondschoekersluis - aan het einde van de Kerkvaart, uitwaterend naar de Kromme Mijdrecht.

Het Zwarte Goud

In de loop van de vijftiende eeuw was de inkiinking* al zover, dat onder normale omstan-

digheden het rivierwater hoger stond dan het water achter de kaden*. Vandaar de bouw van zoveel uitwaterende molens. Bovendien was het hinderlijk dat een oorspronkelijk deel van de Kromme Mijdrecht op een voormalige 'kleirug' ligt. We zagen dat eerder.

De redding door ontwatering met windmolens is van tijdelijke aard. De mens deed zijn best om het gebied droog te houden, maar door armoede gedreven zochten zij turf*: het zwarte goud. Eerst door delven - tot aan de grondwaterspiegel - en later door baggeren zocht men naar turf. De bovenste laag planten was nog te veel herkenbaar en daarom voor turfwinning ongeschikt. Deze laag werd wel gebruikt om de laag gelegen delen te verhogen of om afgegraven terreinen op te vullen: de 'vullingslanden*'. (De naam Wilnis doet niet alleen denken aan 'wildernis', maar ook aan 'vuil' of 'vuilnis' ten tijde van het ruig begroeide en moeilijk toegankelijk gebied).

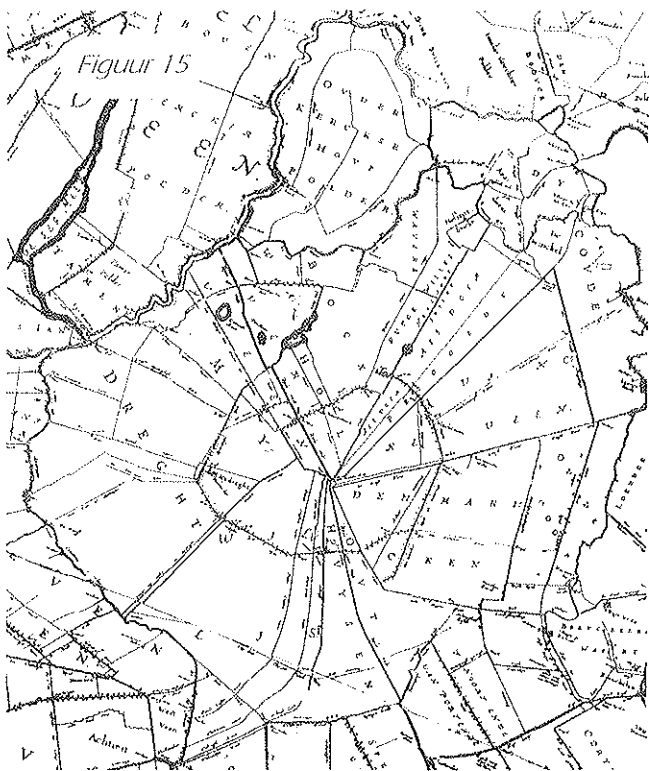
Na het transport van turf naar de steden werd stadsvuil op de terugweg wel meegenomen en gebruikt als vulling of bemesting. Op de drooggemaakte polderbodem levert dit nu nog veel scherven. Fraaie 18de eeuwse scherven van aardewerk en de beroemde witte pijpenkoppen zijn nog regelmatig in omgeploegd land te zien. Het bruikbare veen werd gedolven, gedroogd en 's winters als brandstof gebruikt.

In de veertiende eeuw was er een aanzienlijke druk vanuit opkomende industrieën en ambachten om brandstof. Steenbakkerijen langs de rivieren en in steden bierbrouwerijen. Juist de laatste eisten een schone asarme brandstof: het veenmos uit de Ronde Venen. Want meer verontreinigde turf zou teveel rook veroorzaken. Dit zou op het bier slaan en de kwaliteit bederven.

In ons gebied was de druk op de te vervenen gebieden erg groot door de ligging tussen enerzijds de steden Amsterdam, Zaandam en Haarlem, zij waren goed verbonden door de Amstel. Anderzijds was er het bisschoppelijke Utrecht dat zijn eigen turf niet wilde afstaan aan steden elders.

Op een kaart van J. Jansz. Douwe uit 1687 (figuur 15, op bladzijde 114) is te zien dat er van aantasting van het landschap nog nauwe-

lijks sprake is. De eerste aanzet tot vervening wordt zichtbaar.

Het 'Coningsmeer' en het 'Potmeer' - juist ten zuiden en ten noorden van de Bijleveld ter hoogte van de Veldweg hebben de primeur. Gelegen respectievelijk tegen het einde van de huidige Tienboerenweg en Botsholsedwarsweg.

De eerste vervening verliep wild en ongecontroleerd. Tijdelijk gewin was het motto. De gevolgen bleven niet uit. Door de verbreding der sloten ontstaat een kwetsbaar landschap, waar snel een vernielende golfslag te zien was. Voor de boeren betekende dit een daling van hun inkomsten: armoede.

Al in 1592 kwamen de Staten van Utrecht met een eerste verordening op de vervening. Met name de veiligheid van de lage landen leed onder de natte vervening. De trekgraten* mochten voortaan niet breder zijn dan 1,5 roede (ongeveer 5,5 meter). Maar omdat de turfwinning lucratief was, werd er in de praktijk meer verveend. Al in 1694 besloten de Staten tot maximaal 2,5 roede (ruim 9 meter!). De legakker* moest een minimale breedte hebben van 16 voet (ruim 4 meter). Zie figuur 16 en 16a. Het zeer arbeidsintensieve werk van de turfwinning omvatte: het opbreken, omwannen, doorslaan, diepwinnen en kop kantelen; een keerproces

om het drogen te bevorderen..

In de verordening van 1592 werd al vereist dat het voornemen om turf te graven vooraf aan schout en gerechte moest worden gemeld. Om het verlies aan inkomsten van vervallen grondlasten te compenseren moesten de ingelanden een bedrag storten: "impostgelden". In 1592 f 50,- in 1736 was dat al f 300,- per morgen (een oppervlaktemaat: oorspronkelijk de oppervlakte land die men in een morgen kon ploegen, later 8.516 m².)

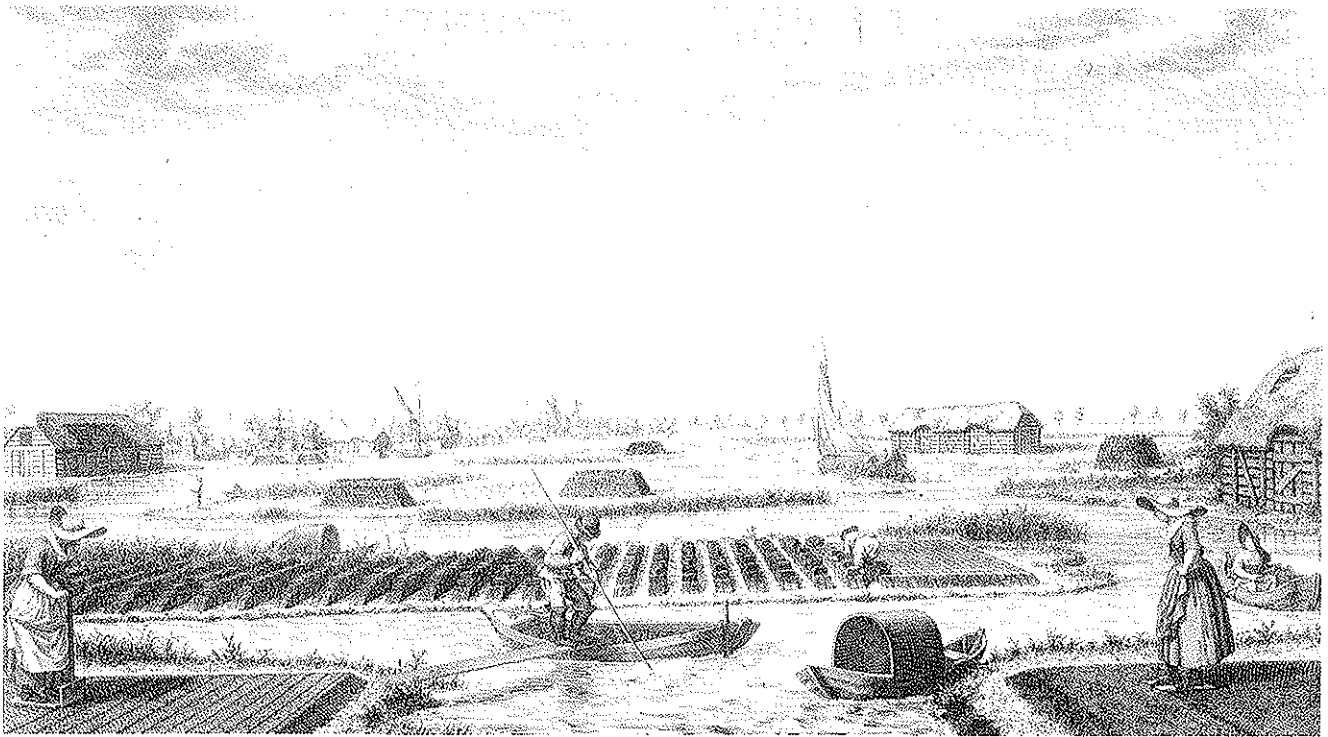
Om de inkomsten van de Staten verder veilig te stellen, konden minder vermogenden in delen betalen: 'stuivergeld' genoteerd in 'waterbrieven'. Daarnaast werd er node op toegezien dat op de export van turf naar Holland belasting moest worden geheven. Hierdoor ontstond er een grote mate van ongelijkheid omdat het Waverveense deel wel vrij naar Holland kon uitvoeren, maar het naast gelegen deel niet. In 1689 werden er in de zomermaanden te Amsterdam dagelijks 60 tot 100 schepen turf gelost.

De Waterwolf

De toegenomen natte vervening werd een bedreiging voor het land. Reeds in 1746 werd op een kaart exact het gehele westelijk gebied van de Ronde Venen aangeduid als 'Verslag-turfde Landen'. Omdat de 'waterwolf*' bij westenwinden vernietigend kon zijn, verordonneerden de Staten

Figuur 16: De 'laatste' legakker in de Vinkeveense Plassen

Figuur 16a: Een overzicht van het verveningsbedrijf naar een gravure uit 1742.

in 1767 dat de vervening 12 roeden (ongeveer 50 meter) van kaden, dijken en zuwen moest blijven.

Al in 1772 blijkt uit een kaart en toelichting van Isaäk Tirion dat de Mijdrechtse Dijk - nu Hofland - "aldaar meest met paalen is bezet". Ook rietkraggen werden wel gezet, maar zij boden minder weerstand dan de 'palisanders'. Hieruit volgt dat het gevaar voor landafslag vanuit de 'Hoflandse Polder' rigoureus is aangepakt.

Met name het gemeentebestuur van Mijdrecht heeft er alles aan gedaan om de inpoldering van de 'natte' Hoflandse polder te bespoedigen. (Aan de Kromme Mijdrecht nr. 18 staat nu nog de boerderij genaamd Hofland. (Zie figuur 17).*

In 1783 werd er een overeenkomst gemaakt tussen Mijdrecht en Waverveen, omdat een gedeelte van de Hoflandse polder - reeds verveend - grensde aan het Waverveense bezit, nog voor de Bijleveld. (Dit gedeelte is nu nog herkenbaar aan de afwijkende perceelsindeling die haaks staat op die van Middenweg en Tienboerenweg). Waverveen stemde in om de oever van de oude Bijleveld te benutten als dijk voor een latere droogmaking.

De eigenaren - ingelanden - van het 'natte' gedeelte van de Mijdrechtse polders 'veldzijde' keurden op 31 juli 1789 een reglement goed tot droogmaking. Dit wordt op 26 augustus 1789 goedgekeurd in een: 'Octroy voor die van Mydrecht, om de grote Mydrechtse poel of dwarsslot, enz. te mogen droogmaken".

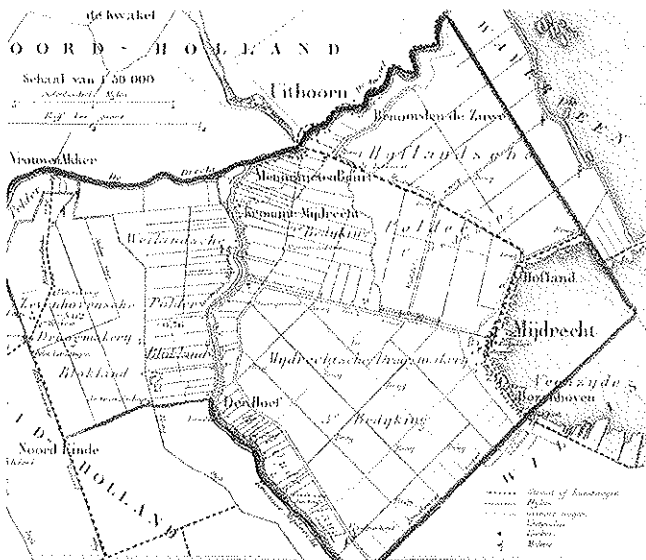
Kortom het begin van de "Eerste Bedijking der Mijdrechte Droogmakerijen".

Bovendien wordt melding gemaakt van een droogmakingskas. De resterende turfopbrengst leverde nog steeds 'impost'-gelden en de eerste jaren was er belastingvrijdom op de uit te geven grond. De verkregen gelden zouden worden benut om latere bedijkingen te kunnen financieren.

Omdat een groot deel van de Hoflandse polder bezuiden de Zuwe* al was verveend, wordt dat bij de eerste droogmaking betrokken. Pas later zou dan het westelijk deel van deze polder Hofland worden drooggemaakt: de Tweede Bedijking.

Droogmakerijen

De eerste aanzet tot droogmaking van de Hoflandse Polder stagneert op vele punten. Ten einde raad wordt in 1805 een stoomgemaal in gebruik genomen. Dit uit Engeland afkomstig

Figuur 17: De gemeente Mijdrecht in 1866.

gietijzeren gemaal was het tweede voor Nederland, maar een nieuw concept, dus een reden tot twist. Door haar gewicht stond het ook niet goed op de veenbodem en het moest gestookt worden met hoogwaardige engelse antraciet! Door de komst van de 'vuurmachine' zouden de koeien zure melk kunnen geven enz. (Denk aan de komst van de stoomlocomotief). De ringdijken* blijken onvoldoende van kwaliteit, en lekken of zakken in, omdat ze een onvoldoende stevige ondergrond hebben. Ook blijkt de opvoerhoogte een hindernis. In 1818 vliegt het machinegebouw tot overmaat van ramp in brand. In 1822 wordt het 'Conisch Heflend Hefrad' in gebruik genomen. Ook dit blijkt een verspilde energie.

Om aan het Mijdrechts gedoe een eind te maken grijpt het Rijk in: 1838. Beproefde degelijkheid maakt plaats voor deze vernieuwing. Daarom wordt besloten tot het plaatsen van molens om de polder leeg te malen. Een centrale Middeltocht gelegen langs de Middeweg en in haar verlengde het grasdijkje, met aan het einde de nu bekende populierenrijen - tussen Tweede- en Derde Zijweg - diende als ontwateringswetering.

Aan de Kerkvaart komen 4 molens. Om het hoogteverschil te kunnen overbruggen worden zij in tweeën geplaatst aan een molen-gang*. Aan de A.C. Verhoefweg tussen Tweede - en Derde Zijweg zijn de restanten van deze molens te herkennen. Zie figuur 17.

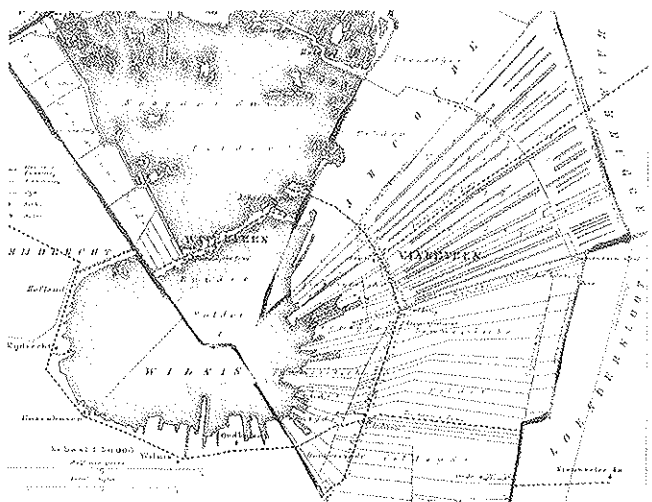
In 1845 wordt het eerste land verhuurd en in 1852 wordt het eerste land bij opbod verkocht. De heren Mijnlieff en Van Haeften worden eigenaar voor f 203.000,-. In die tijd is het 'Poeltje' - de punt tegen Waverveen nog nat! Omdat de afwatering nog steeds problematisch was en de boeren over wateroverlast klaagden, werd besloten om in 1862 een stoomgemaal te bouwen aan de Amstel.

Inmiddels wordt de Tweede Bedijking drooggemalen met een eigen gemaal - in de knik van de Ringdijk Tweede Bedijking. In 1856 valt deze droogmakerij droog

Hier werd de grond onder de bestaande eigenaren verdeeld, zodat al tijdens de droogmaking de grond in cultuur kon worden gebracht.

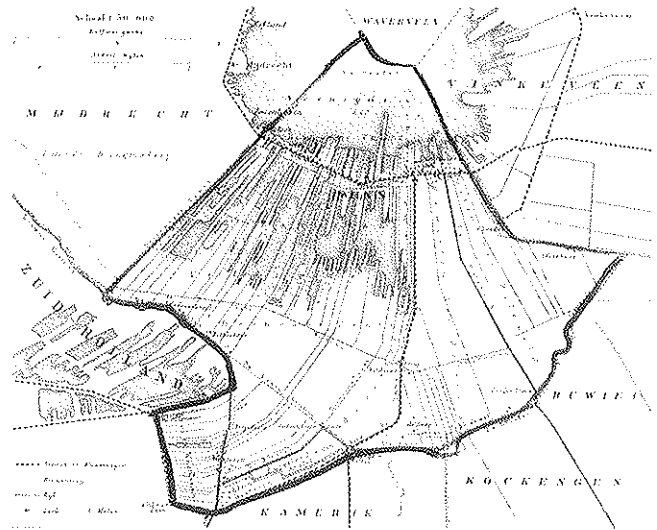
De Derde Bedijking - de voormalige Bozenhovensche Polder tussen Kerkvaart en Driehuizer Vaart - nu bekend als Molenland - wordt drooggemalen met een stoomgemaal in het westen van de polder tussen Ooster- en Westerlandweg, aan het einde van de Machine-tocht. Deze droogmaking was in 1864 een feit.

De Noorder- en Zuiderpolder leverde meer problemen op. Zie figuur 18. Waverveen werd bij slecht weer zelfs door de 'waterwolf' onbereikbaar. De strook niet verveend land was naast de Waverveense Dijk te smal geworden! De burgemeester van Mijdrecht J.G. de Voogt nam

Figuur 18: De gemeente Vinkeveen en Waverveen in 1865

al in 1853 initiatief om een concessie aan te vragen om de 'verderfelijke waterplassen' droog te leggen. Behalve waterbezwaar was er ook een gevreesde angst voor de volksgezondheid. We leefden in een tijd van cholera- en malaria epidemieën. Zijn plan haalt het niet. Samen met K. Van Wieringen te Mijdrecht werd een nieuw plan opgesteld in 1865, dat bleek de basis voor de uiteindelijke drooglegging van deze polder. In 1870 werd goedkeuring verkregen bij Koninklijk Besluit van Koning Willem III. De Staten van Utrecht moesten nauwlettend op de uitvoering ervan toe zien. Veel details over de te ontwerpen Ringdijk en de plaats van het gemaal waren reden tot nadere studie.

Figuur 19: De gemeente Wilnis en Oudhuizen in 1865

Ook de uitwatering kende problemen, hetzij bij de Heul via de Ringvaart en Kerkvaart, waardoor de eerdere bedijkingen waterbezwaar zouden kunnen krijgen, of via de Waver. Ook daar zouden voorzieningen getroffen moeten worden, hetzij bij Nessersluis of bij de Stokkelaarsbrug. Bovendien lag de Waver wat hoger!

Het bouwen van dijken - met name grenzend aan de Proosdijer Polder - de huidige Vinkeveense (Noorder-)Plas en Botshol - leverde grote problemen op. Het Pleistocene zand ligt daar dicht bij het oppervlak.

Door kwelwater zijn de dijken onvoldoende stevig. Ze laten teveel water door, zodat ook tijdens de bouw en later tijdens de droogmaking zich regelmatig verzakkingen voordeden. In 1877 werden de eerste 375 hectare uitgegeven. De Polder Groot - Mijdrecht is een feit. Hoewel de instandhouding van de polder veel zorgen baart. Door kwel* gekweld moeten de ingelanden hun strijd tegen het water voortzetten. Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren het de Duitsers die van dit euvel gebruik maakten, door het gemaal stil te leggen, waardoor het gebied geïnundeerd werd.

De laatste droogmaking betreft de polder Wilnis Veldzijde. Zie figuur 19. Plannen tot

droogmaking waren er al sinds 1790 en een Koninklijk Besluit werd verkregen in 1862. In dit plan werd de vervening en droogmaking geregeld. Over beiden zou niet langer dan 60 jaar gedaan mogen worden. In 1923 werd een begin gemaakt met de droogmaking, die in 1926 is voltooid. Deze polder heeft veel problemen opgeleverd. Door haar diepe ligging levert dat veel kwelwater op: 20 m³ water per minuut. Ook de ongelijke bodem zorgde voor veel problemen. De kreekruigen* zijn in deze polder nog goed te herkennen. Zie figuur 7. Vooral na het ploegen van het land is de loop van de vroegere geulen en prieden goed herkenbaar.

Inklinking niet mis

We begonnen dit artikel met de ondergrond van ons gebied. Juist de zandige structuur in de ondergrond zorgt voor een niet te ver onachtzame kwel. Water kan met veel gemak onder de dijken vanuit hoger gelegen gebied de diepere droogmakerijen binnendringen. Dit komt vooral voor aan de oostzijde van de Ronde Venen, waar een afsluitende kleilaag in de ondergrond ontbreekt: Achter Achterbos en langs Botsholsedijk.

Bovendien heeft het voormalige veenpakket gezorgd voor een omkering van het reliëf. Waar - in droogmakerijen - eens de laagste punten in het 'polders' te vinden waren, zijn dat nu vaak de hoogste. In de oudere droogmakerijen is dat goed te volgen.

Bijvoorbeeld de Eerste Bedijking met vroeger uitwatering op de Kerkvaart, nu op de Amstel en recent aan de Veldweg om via Groot-Mijdrecht af te wateren op de Waver.

Ook de inklinking van ons gebied heeft voor een reliëfverandering gezorgd. Het niet-verveende land ligt inmiddels tot meer dan ruim -2 meter onder N.A.P. Deze gebieden werden al in de 15-de eeuw polders en zijn dat nog: de Bovenlanden aan de Kromme Mijdrecht en in Vinkeveen: de Demmerikse Polder, evenals de Vinkeveense Plassen!

De bodemdaling in de droogmakerijen heeft zich sinds de droogmaking nog steeds voortgezet. Zie figuur 20. Lagen de peilen bij droogmaking zo rond de -5 meter of iets meer,

nu zijn daar al peilen van meer dan - 6.70 meter N.A.P. bereikt.

Eens staken de veenkussens hoog boven de horizon uit, nu treffen we in de Ronde Venen het 'gat van Nederland'

Aan het einde van de Hoofdweg vanuit Waverveen tegen de Waver ligt het gemaal 'De Winkel', daar aan de onderzijde bij het gemaal toont de peilschaal de laatste stand van Groot-Mijdrecht

Of moeten we naar Wilnis, waar achter het dorp aan de Padmosweg het gemaal van de polder Wilnis-Veldzijde haar water op de Achtervaart uitslaat. Is er een competitie tussen deze twee Ronde Veense polders om het hoofd boven water te houden? Wat is de laagste stand?

Verklarende woordenlijst en herkenbare plaatsen in de Ronde Venen;

> betekent: zichtbaar in de Ronde Venen

afwatertak	arm van de rivier de Rijn, die over laag-Nederland uitwaaiert, bijv. De Kromme Mijdrecht. >herkenbaar in de kleiputten* vooral langs de Bovendijk zichtbaar en Kromme Mijdrechtse Dijk
bagger	vooral in de bovenlanden kan uit de sloten nog een veenspecie worden opgebaggerd >in de Bovenlanden te Wilnis en Achterbos gebeurt dit nog wel t.b.v. verkoop van "tuinaarde"
bedijking	ringdijk* om droogmakerij; of het later drooggemaakte land > - Bedijking der Mijdrechtse Droogmakerijen*
blokland	zie ook geer*
bodemdaling	zie inklinken*
bovenland	niet verveende strook land >langs de rivieren de Kromme Mijdrecht: de Bovenlander; en ter weerszijden van de Amstel; feitelijk ook het hoog gelegen gebied van de bewoningskernen van de Ronde Venen
cope	of koop; recht dat werd verkregen om woeste grond te ontginnen vanaf ontginningsbasis* met vaste maten: lang 6 voorling (1250 meter) en breed 30 roeden (110 meter).
droogmakerijen	na verkregen Octrooi werd een polder verder uitgeveend tot aan de Oude Zeeklei en later drooggemaakt na het aanleggen van een ringdijk*; het bedijkte land werd een droogmakerij; zie ook moerland* en vervinging* >Eerste-, Tweede-, Derde Bedijking, Groot-Mijdrecht, Wilnis-Veldzijde
dijk	zie ontginningsbasis*
eendenkooi	oorspronkelijk achter boerderij, op de cope, om eenden te lokken >voorbeelden zijn er in Botshol en de Gagel* (nabij Gagelweg)
eerdgronden	door de mens verhoogd land, door bagger* uit sloot, of vermengd met mest (=toemaak*) of stadsvuil; stadsvuil ook wel voor de vullingstanden* gebruikt >herkenbaar aan de dikke humeuze bovengrond tot meer dan 1 meter (Polder Wilnis-

kwel	water dat door lek in poreus - zandhoudend - dijklichaam in polder naar boven komt >aan de oostzijde van de Polder Groot-Mijldrecht, vooral zichtbaar aan Botshoise Dijk
krekruggen	door inversie - omkering door inklinking - ontstane rug in landschap, ten tijde van overstroming van gullen* en pieten* en pieten* ligt naast de oorspronkelijke geul of pntel nu een zandige oeverwal* goed waarnaembaar in het landschap van de westelijke droogmakerijen*, waar het veendek is verdwenen >polder Wilnis Veldzijde, naast Molenaar en hoek Bovendijk
koop	zie cope*
kleiweg	zie kleiputen*, kern van oude rivier. Of: kreekweg*
kleiputen	door boeren opgedagde putten, te vinden op de plaats waar zich een afwaterak bevond >langs de Bovendijk te Wilnis in het Bovenland*, ook langs kromme Mijldrechtse Dijk
kleinhout	boomstronken, opgegraven uit veenlaag, herkenbare zijn de wortels en stam van bomen >decoratiestukken in tuinen, bijv. in Vinkeveen - Donkerend en Veenmuseum
karrekei	zware -oude -zeekei, met gele vlekken van zwaaijzer afkomstig van gereduceerd net in deze klei >soms waarnaembaar in kleizulen aan stookanten door vertrapping van vee ontstaan
kade	zie waterscheiding* >Hollandse kade naast Meentweg te Woerdense Velaar, Veenkade tussen Geer*-kade en Portengen (einde Koerenmolenweg); Groenlandse kade opkomend water vanuit deze rivieren >Amstelkade in Amstelhoek en Woerdense Velaar, ook in De Hoef, Cost- en Westzijde, Ruige kade te Vrouwenakker
inversie-gullen	zie kreekuggen*
inklinking	door het onttrekken van water uit de bodem zakt deze in, ook landbouwkundig gebruik zorgt voor een afname van de bodemmassa: oxidatie, zie ook kreekuggen* >holle weilanden goed zichtbaar ter weerszijden van de Ter Aase Zuwe
hoogveen	veen dat voornamelijk bestaat uit veenos, ontstaan boven de grondwaterspiegel > "zichtbaar" aanwezig net onder het oppervlak van de 'verdronken' legakkers in de Vinkeveense Plassen, juist tegen dorp Vinkeveen en ter weerszijden van Achterbos
holland	oorspronkelijk polder* ten westen van de Mijldrechtse Dijk*, nu Eerste- en Tweede Bedijking >herkenbaar in het Holland te Mijldrecht en de boerderij aan de kromme Mijldrecht nr. 18
henep	product van de boeren t.b.v. de rouwslagen en (samen met pek) als aldichmiddel op de scheepswerven.
gullen	door getijdestroom uitgesteepen in een wadden-milieu, zie kreekuggen*
geer	schuin toegelopen stuk land dat als rest overbleef na ontginningen, zie Blokland*
gagel	zie eendenkool*

Vinkeveen (tussen II: Enschede weg en Koerenmolenweg); daarin bijv. aardewerk en pijpen koppern, te vinden in juist geploegd land in de droogmakerijen

<i>legakker</i>	<i>zie trekgraten*; resterende deel van de weilanden voor de turfbereiding >de akkertjes in de Vinkeveense Plassen; ook Noorden</i>
<i>made /mate</i>	<i>weilanden, veelal nat; derhalve niet als akkerland te benutten >het "armenland" in Kockengen, juist over de brug van Korenmolenweg aan Portengen-Noord en Veenkade</i>
<i>moerasgas</i>	<i>gas dat met name door boeren werd gewonnen door een geslagen bron, waardoor het grondwater met daarin dit gas van onder de afsluitende kleilaag in een wet* naar boven komt >aan Schattekerkerweg / hoek Westerlandweg >in winter waarmeembaar door ijs: gasbellen. In Kerkvaart ter hoogte van Kwekerij</i>
<i>moerland</i>	<i>land met veen dat weinig as bevatte, geschikt voor turfwinning >zie Droogmakerijen* in de Ronde Venen ontstaan door natte verveening*</i>
<i>molengang</i>	<i>vanuit de molentocht werd het water een eerste trap omhoog gemalen, vervolgens werd het water vanuit de molengang in het uitwaterende kanaal uitgeslagen >langs de A.C. Verhoefweg parallel aan de Kerkvaart stonden oorspronkelijk vier molens</i>
<i>oeverwal</i>	<i>zie kreekrug*</i>
<i>ontginningsbasis</i>	<i>verhoogd land langs rivier, of in veengebied een opgeworpen dijk*, waaraan de boerderijen werden gebouwd, waarvan het land door de uitgegeven cope* werd ontgonnen >de bewoningsring van de Ronde Venen, met nog intact zijnde boerderijen, waarachter zich de oorspronkelijke landerijen bevonden; Bozenhoven, Herenweg (V&W), Achterbos, Demmerik en Donkerend</i>
<i>Oude Zeeklei</i>	<i>door de zee afgezette klei in een wadden-milieu; bij boring zichtbaar of westen Ronde Venen >einde Westerlandweg tegen De Hoef; zeer geschikt voor akkerbouw</i>
<i>overtoom</i>	<i>zie verlaat*</i>
<i>peilschaal</i>	<i>een officieel gewaarmerkte peilschaal ten opzichte van het N.A.P. geplaatst door het Waterschap de Proosdijlanden >bij vele daartoe geëigende bruggen en sluizen in de Ronde Venen</i>
<i>pleistoceenzand</i>	<i>zand in de ondergrond afgezet door rivieren of wind tot 10.000 jaar geleden; >deze laag bevindt zich in Vinkeveen op -7 meter; in Amstelhoek - bij Pr. Irenebrug door uitslijping van de Amstel op -18m. Gebruikt als fundament bij het heien</i>
<i>polder</i>	<i>gebied dat kunstmatig droog wordt gehouden door als eerste de molens >de Bovenlanden* en de Polder Groot Wilnis-Vinkeveen; feitelijk ook de Vinkeveense Plassen</i>
<i>prielen</i>	<i>door getijdestroom uitgeslepen in een wadden-milieu, kleiner dan een geul; zie kreekruggen*</i>
<i>ringdijk</i>	<i>zie droogmakerij*; hier stonden oorspronkelijk de eerste boerderijen van de droogmakerijen; later werden er velen door de bodemdaling verplaatst naar de dieper gelegen "Zijweg"-en >Ringdijk Eerste-, Tweede-, Derde Bedijking; Ringdijk te Wilnis</i>
<i>scheepvaart</i>	<i>of scheepwerven; in Mijdrecht en Wilnis waren er 7 ten behoeve van de binnenvaart en de boeren praam en schouw. >De Kom</i>
<i>sluis</i>	<i>kunstwerk ten behoeve van de scheepvaart om het hoogteverschil tussen de rivieren en het bovenland mogelijk te maken >Pondschoeker sluis, Woerdense Verlaat, Oudhuizer sluis, Proosdijer sluis (Waver) en Demmerikse sluis (bij Vinkeveense Plas / Provinciale weg); vroeger Dooiersluis in Bijleveld</i>
<i>startoren</i>	<i>toren in bezit van de watersportvereniging in de Noorderplas van Vinkeveense Plassen</i>

>eerste toren verdween na rigoureuze zandwinning door Ballast-Nedam in jaren '70

<i>stroomgebied</i>	<i>zie waterscheiding*</i>
<i>trekgaten</i>	<i>sloten werden door natte verving - het baggeren met de baggerbeugel - steeds breder; waarbij de veenbagger op de legakker* (de resterende weilanden) verder tot turf werd bereid. >Vinkeveen ter weerszijden van Achterbos</i>
<i>turf</i>	<i>na het turfwinningproces ontstane product, na het drogen van veen(-bagger) gereed als brandstof</i>
<i>turfschuur</i>	<i>>de gehele verving en turfbereiding staan centraal in het Veenmuseum te Vinkeveen voor opslag van gedroogde turf; de laatste gelegen aan de Botsholsedijk nabij einde Proostdijerdwarsweg</i>
<i>toemaak</i>	<i>zie eerdgronden*</i>
<i>veenkussen</i>	<i>zie hoogveen*</i>
<i>veenpad</i>	<i>pad in hoogveen, gemaakt van stammetjes van ong. 1 meter lang, die dwars op het pad werden gelegd om voor de looper het draagvlak te vergroten >het Openluchtmuseum in Barger-Compascum</i>
<i>veenstroompje</i>	<i>kleine riviertjes, die op natuurlijke wijze het veenkussen* van de Ronde Venen ontwaterden >Amstel, Kromme Mijdrecht, Waver en Winkel</i>
<i>veenvorming</i>	<i>zie verlanding*</i>
<i>veenzijde</i>	<i>hooggelegen deel binnen de ontginningsbasis*/ dijken* van de Ronde Venen >herkenbaar in de woonwijk Wilnis - Veenzijde</i>
<i>veldweg</i>	<i>oorspronkelijk een 'fundament' naar aanleiding van de dijken van de vroegere Bijleveld >te zien langs de dijk van de Eerste Bedijking en Veldweg richting Nesserluis</i>
<i>veldzijde</i>	<i>gebied buiten de ontginningsbasis* / dijken* van de Ronde Venen >herkenbaar in de naam van de polder Wilnis - Veldzijde</i>
<i>verlaat</i>	<i>plankier in bijv. waterscheiding*, om overgang van schepen mogelijk te maken; noodzakelijk bij hoogteverschil voor - platte - boten >op de plaats van de sluis* van Woerdense Verlaat en de Oudhuizerluis in Heinoomsvaart</i>
<i>verlanding</i>	<i>proces waar door plantengroei in moerassige omstandigheden een drijvende zode ontstaat, waarna landvorming mogelijk wordt, zie veenvorming* >voorbeelden in Botshol</i>
<i>vervening</i>	<i>zie moerland*</i>
<i>voorling</i>	<i>oude lengtemaat (= 1.250 m)</i>
<i>vullingslanden</i>	<i>gebieden in de moerlanden*, die door vervening* gevaar opleverden voor de dijken*, zodat zij werden versterkt met ongeschikt veen en stadsafval, rijk aan potscherven en pijpenkoppen</i>
<i>waterscheiding</i>	<i>grens tussen twee stroomgebieden*, door een opgeworpen kade* vastgelegd</i>
<i>waterwolf</i>	<i>vroeger gevaar van oeverafslag, voornamelijk de oostzijde van de plas door overheersende westenwind; eerst bestreden door het slaan van palissander >nu te zien op Groenlandse Kade; vroeger nabij Hoffland en Waverveen</i>
<i>wetering</i>	<i>gegraven afwateringssloot naar het centrum van het veengebied > Geuzensloot, Hennepwetering en Kerkvaart</i>

- wel* een natuurlijk of kunstmatig gat in de afsluitende kleilaag, waardoor grondwater met moerasgas* naar boven komt
>sommige plaatsen in sloten in het westen van de Ronde Venen die niet of slecht bevrozen
- wildernis* niet ontgonnen veengebied, ook wel Terra Palustris; moerasland, ruige moeilijk toegankelijk land; als toponym ook 'vuilnis'
>Ruige Willis op oude kaarten; te vergelijken met niet ontgonnen delen van Botshol
- zandwinning* opzuigen van pleistocene zand* t.b.v. bijv. woningbouw Bijlmermeer, of wegeaanleg.
>recent Ouderkerkerplas tot -40 meter; de Vinkeveense plassen tot - 60 meter;
>de recreatieterreinen langs de IJ. Enschedéweg; de Zwaan en Oortjespad
- zuwe* een vluchtweg vanuit het veen
>Baambrugse -, Mijdrechtse -, Ter Aase -, Wilnise Zuwe

Wim Bos, docent aardrijkskunde aan het Niftarlake College te Maarssen. Geboren aan de Derde Zijweg te Mijdrecht. Na de Middelbare Landbouwschool te Hoofddorp werkzaam op het ouderlijk veehouderijbedrijf. Na het doorlopen van de MO-Studie aardrijkskunde te Amsterdam en Utrecht, afgestudeerd op het onderwerp: "De waterstaatkundige ontwikkeling van de Ronde Venen"

Tabel van de bodemdaling ten gevolge van inklinking in de Ronde Venen.

<i>oolder</i>	<i>Eerste Bedijking</i>	<i>Tweede Bedijking</i>	<i>Derde Bedijking</i>	<i>Groot-Mijdrecht</i>	<i>Wilnis-Veldzijde</i>	<i>Groot Wilnis Vinkeveen en Bovenlanden</i>
<i>droogmaking</i>	1845	1856	1864	1876	1926	n.v.t.
<i>eesste peil</i>	-3.43 1859	-4.75 1876	-5.10 1894	-6.00 1883	-5.00 1926	— —
<i>oktober 1999</i>	-6.20 Veldweg	-5.40 A.C. Verhoefweg	-5.80 'Machine-tocht' Hoofdweg	-6.65 bij gemaal einde Hoofdweg	-6.70 bij gemaal Padmosweg	-2.20 Achtervaart gem. huis Mijdrecht

N.B. Het peil van het 'buitenwater' van Amstelland ligt op -1.40 Normaal Amsterdam Peil (N.A.P.)

Foto's bij dit artikel zijn gemaakt door Wim Bos en Hans Toll.

Nieuwjaarsbijeenkomst

De traditionele nieuwjaarsbijeenkomst van onze vereniging zal worden gehouden op woensdag 12 januari om 20.00 uur in gebouw De Schakel (achter Dorpsstraat 20) te Wilnis.

Alle leden worden uitgenodigd deze bijeenkomst bij te wonen.

De heer P.M. van der Laan uit Tienhoven zal dan een dialoog houden over het behoud en de restauratie van architectonisch waardevolle oude gebouwen en monumenten in Nederland.

De nieuwjaarsbijeenkomst van de verenigingen in De Ronde Venen wordt gehouden op vrijdag 7 januari 2000 vanaf 19.30 uur in de "Willissteek". Pieter Joostenlaan 24 te Wilnis. Onze vereniging zal daar zoals gebruikelijk aanwezig zijn met een stand.

Het is een mooie gelegenheid vertegenwoordigers van andere verenigingen te ontmoeten.

Langs galg en kerkenpad

Een tocht door de heerlijkheden van de polder Groot-Mijdrecht-Noord

Door Joop Frankenhuizen

Aan de noordkant van de provinciale weg tussen Vinkeveen en Mijdrecht ligt de polder Groot Mijdrecht-Noord. Uitgestrekte weiden, kaarsrechte wegen en hier en daar een boerderij. Niet direct uitnodigend om er een bezoek te brengen, of het zou een rondtocht moeten zijn langs de grenzen, langs Ruige Wilnis, langs Botshol en langs Waveren om via Waverveen weer de thuisbasis te bereiken. In dit artikel een verslag van een tocht over 20-eeuwse wegen door twee heerlijkheden in de tijd toen de Nederlanden nog een republiek vormden.

Twee heerlijkheden

Rond 1700 ziet de polder er bijna net zo uit als nu. Veel land, weinig water en hier en daar een meertje. De polder is verdeeld in twee heerlijkheden. De hoge heerlijkheid Waveren, Botshol en Ruige Wilnis die tot 1624 in handen is van het Utrechtse kapittel St. Marie en de ambachtsheerlijkheid Waverveen, tot 1731 in het bezit van de graven van Holland. Zij vormen een Hollandse wig diep in het Utrechtse gebied tot aan de Veenmolen die ergens ten noordoosten van de kruising van de huidige Mijdrechtse Dwarsweg met de Ir. Enschedeweg heeft gestaan. Op dat punt, het watercentrum van de ronde venen, komen samen de Geuzensloot, de Bijleveld, de Heinoomsvaart en de Pieter Joostensvaart. De plek kan ook wel het zes gerechtenpunt genoemd worden want naast de bovengenoemde heerlijkheden of gerechten komen ook de gerechten Vinkeveen, Demmerik, Oudhuizen en Wilnis daar samen.

In 1624 komt de heerlijkheid Waveren, Botshol en Ruige Wilnis in handen van de rijke Amsterdamse koopman en (veelvoudig) burgemeester, Antony Oetgens van Waveren. Als in 1761 blijkt dat er in de familie Oetgens geen mannelijke nakomelingen meer zijn, komt het gebied in handen van Elisabeth Nicoletta Bregitta Oetgens, die gehuwd is met de Hage-

naar Paulus Abraham Gilles. Ofschoon hij er nog eigenlijk geen recht op heeft, blijkt (uit namens hem getekende stukken) dat deze Raadspensionaris van Holland, Thesaurier Generaal van de Verenigde Nederlanden en secretaris van de Raad van State, zich al in juli 1762 heer van Waveren, Botshol en Ruige Wilnis laat noemen. Als hij in 1766 ook nog de hand weet te leggen op de ambachtsheerlijkheid Waverveen, worden de twee heerlijkheden verenigd. Paulus Abraham Gilles wordt heer over een groot Hollands gebied en zal dat blijven tot hij in 1792 komt te overlijden.

Een schuilkerk

We beginnen onze tocht in Vinkeveen. Gaande over de Herenweg richting Botshol komen we bij een bruggetje. Daar overheen begint het huidige Achterbos, een stukje grondgebied dat vele heersers heeft gekend. Nu is Achterbos een deel van Vinkeveen, maar in de 16^e eeuw hoort het eerste deel van de weg bij het grondgebied van Proostdij en het tweede deel bij Aasdom in 't Veen. Beide gebieden vallen onder het gerecht Abcoude-Proostdij. Het derde deel van de weg, het echte Achterbosch, valt onder Ruige Wilnis. De weg vervolgend komen we op een T-kruising. Links begint het Waverveense pad en rechts de Botsholsedijk, voorheen Rondeveense kade. Recht voor ons

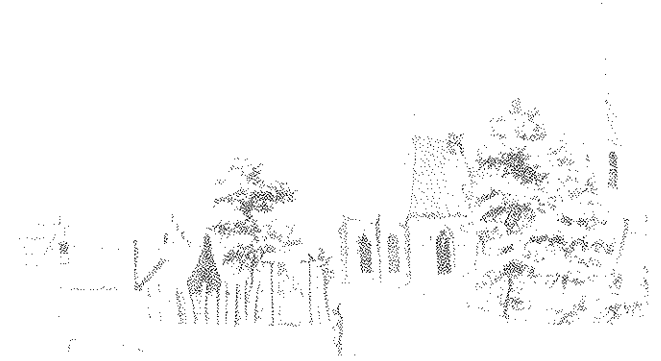
ligt een klein smal weggetje met aan het eind ervan een boerderij omgeven door bomen. We kijken eerbiedig neer op een stukje historische grond, het echte Achterbosch. Eerder stonden er links en rechts van dat weggetje een twintigtal huizen met links aan het eind een roomse schuilkerk en daarachter een kerkhof, maar daar is vanwege de verveningen niets meer van over.

De redenen waarom de katholieken schuilkerken hebben moeten bouwen zijn bekend. In 1573 besluiten de Staten van Holland, als uitvloeisel van de reformatie, tot een verbod op het uitoefenen van het katholieke geloof. In 1580 volgen de Staten van Utrecht. De Staten van Holland zijn fel op de uitvoering van het verbod, de Staten van Utrecht zijn milder en de overwegend katholieke bevolking in de Rondeveense dorpen weet al snel wegen te vinden de "placaaten" te omzeilen. Het lukt niet erg de nieuwe calvinistische leer ingevoerd te krijgen en rond 1630 worden de eerste roomse schuilkerken gebouwd. Dit alles tot groot verdriet van de gereformeerde gemeente die de heere, toen Antony Oetgens, het verwijt maakt de roomsen te bevoordelen.

De kleine schuilkerk op de grens van Vinkeveen en Waverveen is in die tijd de enige roomse kerk in de omgeving en zal twee eeuwen lang, tot 1842, plaats bieden aan de roomse inwoners van de twee genoemde heerlijkheden en aan die van Vinkeveen, Demmerik en de proosdij Aasdom. Volgens de "Nederlandse Stad- en dorpsbeschrijver" telt de kerk rond 1795 een kleine duizend parochianen, in zomermaanden aangevuld met zo'n 300 seizoenarbeiders. Maar dat lijkt wat overdreven. Van Cauterem houdt het in 1798 nog op 376 parochianen en pas in 1808 noemt hij het getal 1020, een snelle groei voornamelijk veroorzaakt door de opkomst van de turfwinning in Vinkeveen.

Volgens kadastergegevens uit 1838 meet de Nicolaaskerk in het Achterbosch slechts 15 bij 42 meter. Het gebouw is opgetrokken uit steen en heeft een rieten dak waarop een torentje. Van binnen is de kerk helemaal wit. Een wit barokken altaar met een altaarschilderij en erboven een beeld van de patroonheilige

Nicolaas. Verder staan er zes witgeschilderde beelden die de beeltenissen van Maria met Kind, St. Jozef, Petrus, Paulus, Willibrordus en Willifridus voorstellen. Een orgel komt pas in 1827, achter in de kerk en op een balustrade. In 1843 is de kerk zo bouwvallig geworden dat afbraak nood-

*De Nicolaaskerk te Vinkeveen rond 1637.
Tekening van L.P. Serrurier gemaakt rond 1730*

zakelijk is. Maar dat had men al voorzien. De nieuwe kerk, vernoemd naar de H. Antonius van Padua en gewijd in 1842, staat dan al op het Kloosterplein.

Een halsheerlijkheid

Links, achter de dijk langs het Waverveense pad ligt "het meertje". Het "Klijne Meer", zoals een kaart uit 1771 aangeeft. Het heeft de droogmakingen overleefd en ligt nu verschoolen links achter de huizen van Achterbos. We gaan rechts de Botsholsedijk op en vervolgen de tocht in het gebied van Ruige Wilnis of Ruijge Willisse, zoals het genoemd wordt in het "Register van Particulieren Actens".

Dit boek beschrijft enkele officiële aanstellingen en gebeurtenissen uit de periode 1738-1802 en is een van de weinige overgebleven documenten die iets vertellen over de Hollandse heerlijkheden die zo diep in het Stichtse gebied zijn doorgedrongen. Bij de slinger in de Botsholsedijk, net even voor de Proosdijdwarsweg heeft links het Veenmeer gelegen met aan de noordkant het symbool van de hoge heerlijkheid, de galg. Hier werden misdadigers opgehangen die door de vierschaar ter dood waren veroordeeld.

Heer en baljuw tegen betaling

Op deze plek wordt het verschil in rechtsmacht duidelijk tussen de twee heerlijkheden. Waveren is een ambachtsheerlijkheid met lage jurisdictie door de ambachtsheer verleend aan schout en schepenen. Zij mogen lichte strafzaken, civiele zaken en notariële zaken afhandelen. Voor zware misdrijven moet men naar Ouder-Amstel.

De hoge- of halsheerlijkheid Waveren, Botshol en Ruige Wilnis daarentegen mag zware misdrijven zelf afhandelen. Misdadigers komen voor een vierschaar, waarin de baljuw als voorzitter en afgevaardigde van de landsheer (Staten van Holland) rechtspreekt. Hij wordt daarin bijgestaan door de vijf schepenen. In feite is een heerlijkheid een stuk overheidsgezag dat door de landsheer - in dit geval de Staten van Holland - is verpacht of verkocht aan een begunstigde, die Heer wordt genoemd. De Heer krijgt tegen betaling een aantal rechten en zorgt er voor dat die rechten voor hem geld opbrengen. De heer benoemt de schout, de poldermeester, de ijker van maten en gewichten, de gerechtsbode, de veerschipper, de heemraad die de dijkgraaf moet assisteren en laat de roomsen flink betalen voor het ongestraft uitoefenen van hun geloof. In december 1763 schrijft Henricus van Emmelen, priester te Waveren, Botshol en Ruijge Wilnisse aan de heer P.A. Gilles en diens echtgenote dat door het kwijtschelden van een schuld van achterstallige recognitiën (1) en het ophouden van de rundveesterfte *"de kerk in beter staat zal geraken en de plaatselijke recognitiën weer betalen"*. De kerk is 14 jaar lang niet in staat geweest die "steekpenningen" van 75 gulden per jaar te betalen. De schuld is nu kwijtscholden en de recognitie verlaagd naar 30 gulden. In 1792 komt het recht op recognitie geheel te vervallen.

De baljuw wordt benoemd door de Staten van Holland. In 1766 wordt dat Mr. Abraham Calkoen. Hij moet hiervoor jaarlijks aan de rentmeester generaal van Noord-Holland, Kennemerland en Brederode betalen *"de somma van 12 ponden tot XL Grootte 't pond vrijgeld" (2) en krijgt daarvoor onder meer het*

recht"alle quaaddoenders, delinquanten en vagebonden te vervolgen te apprehenderen [gevangen te nemen, jf] te recht te stellen en te doen straffen na behoren". Veel macht voor zo weinig geld.

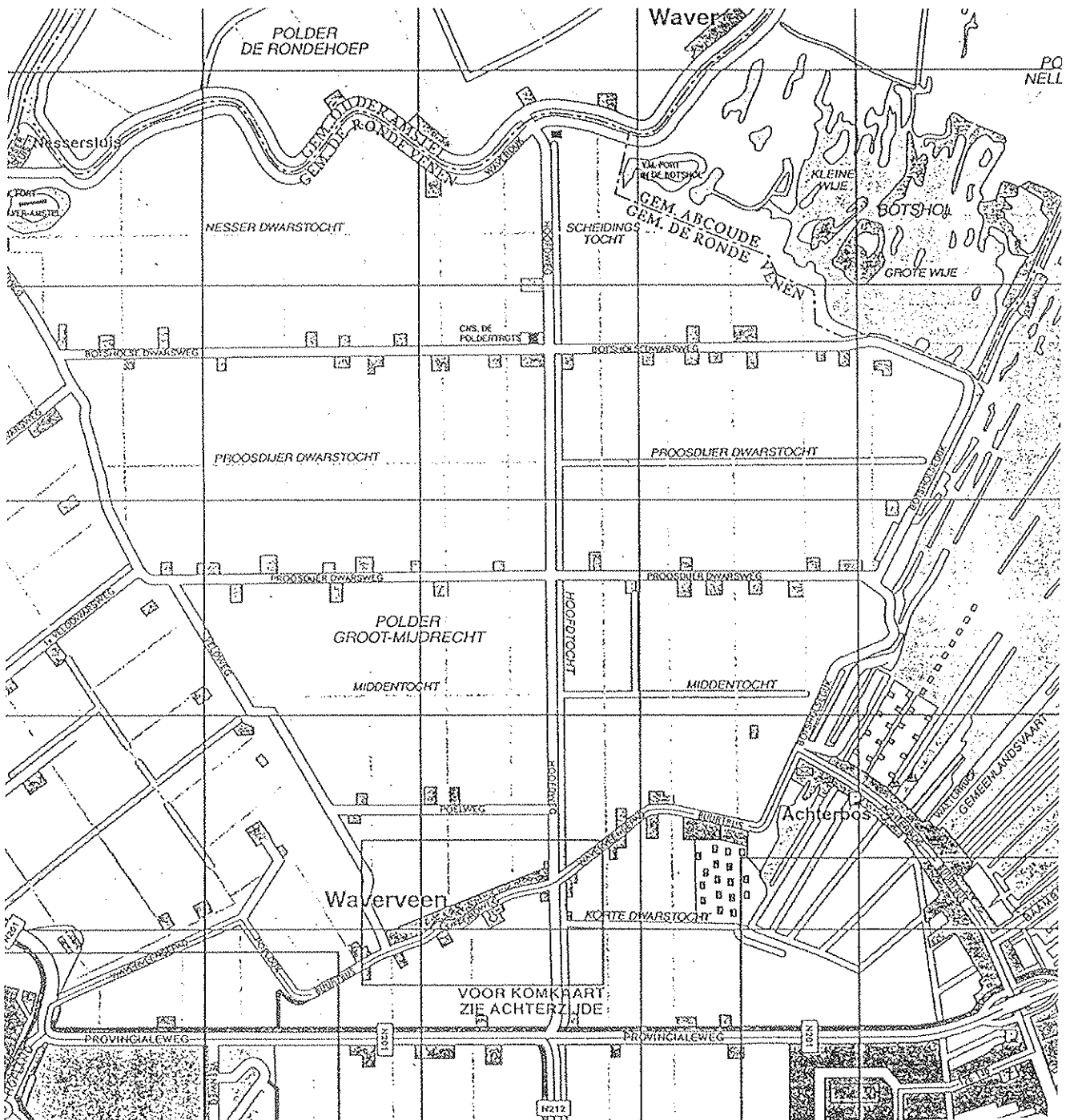
Waveren en Botshol

We volgen de Botsholsedijk tot aan de grote bocht naar links (zie huidige kaart). Rechts zien we het huidige natuurgebied Botshol - toen heette het Noorderpolder - en links zien we de diepe Gemeene of Beoosten Bijleveldsche of Zuiderpolder. We staan nu aan het begin van de Hollandse kade. Deze is aangelegd in 1632 en vormt de grens tussen de ambachten Waveren en Botshol en de Zuider- en de Noorderpolder. Rechts ligt het grondgebied van het gerecht Waveren, links dat van Botshol. Van Waveren is nu niets meer over. Het huidige natuurgebied Botshol laat het verdrongen land zien waar men in 1777 is begonnen met het uitsteken van grond en waar destijds, samen met de verspreide woningen in Ruige Wilnis, zo'n 80 huizen stonden waarin 430 mensen woonden. Ergens onder de huidige Stokkelaarsbrug, waar de Waver en de Winkel samenkomen, stonden ooit het Huijs te Waveren en het rechthuis "dat een vrij ruime herberg is, er staat en zwaare geesselpaal voor, doch het heeft verders niets bijzonders", meldt de dorpbeschrijver.

Schraal en viesig land

Op 2 maart 1738, de verveningen in de Zuider polder zijn inmiddels in volle gang, schrijft de secretaris van de heerlijkheid aan de heren dijkgraaf en de hoogheemraden van Amstelland namens Bonaventura Oetgens, heere van Waveren, Botshol en Ruijge Wilnisse dat *"hij vertoonder is te possideren [het ter beschikking stellen van de bovengrond voor vervening, jf] 5 kampen lands gelegen in de Zuiderpolder onder het gerecht van Ruijge Wilnisse samen groot 5 morgen, 312 roeden, [ca. 4,5 ha, jf] welke landen zijn dor, schraal, viesig en viesig en niets opbrengend, niets dienstig of bequame dan om geveent en geslagturf (3) te worden"*. Hij krijgt daarvoor toestemming mits men met het venen 6 roeden [ca. 22 meter, jf] uit de dijk blijft en de

Polder Groot-Mijdrecht-Noord 1998.

afgestoken zoden terugbrengt op de Hollandse kade.

Vijftig jaar later, op 10 februari 1778, er is bijna geen land meer over wordt Aaltie de Har- der door Schout Jan van Wickevoort Crommelin aangesteld als turfvolster "teneinde alle abusieven en disorder voor te koomen die plaats zouden kunnen hebben in het verkopen en af- leveren der turff bij de meetmanden in onze heerlijkheid van Waverveen in het bijzonderlijk

aan de Nes. De eerste laag turf die op de rand of bovenste gedeelte van de mand moet zijn, sal bestaan uit agt turve, vervolgens de tweede laag seeve, de derde laag ses, de vierde laag vijff, de vijfde laag vier en de laatste of zesde laag met twee turven besloten zijn". Voor ie- dere 100 manden krijgt Aaltie dan 6 stuivers.

Rookverbod

Ooit stonden er in de te verveen polders

grote schuren waar de gedroogde turf tijdelijk werd opgeslagen voor deze in boten kon worden geladen en afgevoerd naar de verbruiker. De schuren waren niet hoog, maar lang en breed. Soms wel tientallen meters lang en tien tot twaalf meter breed en er konden zo'n half miljoen turven in worden opgeslagen. De angst voor brand in het veengebied is groot, zo groot dat de schout het op 10 januari 1779 nodig vindt een waarschuwing uit te geven. *"Een ieder die op de dwarskade van de noorderpolder wordt aangetroffen met aangestoken of brandende tabakspijpen, rookende of brandende turven ofte met koolen vuur in openen en ongedekte potten en dat niemand zig ook zal hebben te verstouten ofte aangestoken tabakspijpen zig te bedienen in het laaden of lossen uit of in de gemelde schuuren scheepen of te schuiften, alles op een boete van 2 gulden 't elken kere bij een ieder te verbeuren."* De ene helft van de bekeuring gaat naar de armen, de andere helft gaat naar degenen die de bekeuring heeft gegeven. Deze regeling heeft toen ongetwijfeld voor een goede brandpreventie gezorgd.

De Bijleveld

De weg volgend zijn we aangekomen bij de Botsholse Dwarsweg. De Hollandse kade is verderop afgesloten voor het verkeer. Het is tot natuurgebied uitgeroepen waarin de mens van de 20^e en 21^e eeuw kan recreëren. Halverwege de Botsholse Dwarsweg stuiten we op de Hoofdweg waar het gebied Botshol eindigt en dat van Waverveen begint. Recht voor ons moet het Lange Meer gelegen hebben dat aan begin van de 18^e eeuw de Oude Waver nog doorverbond met de Bijleveld. Erachter, meer naar het westen, lagen het Potmeer en het Coninckmeer. Vanwege de grillige vorm vermoedt men dat deze meertjes geen overblijfsel waren van eerder ingezette vervening, maar door de natuur gevormd. In elk geval vormt de bodem van deze meertjes nu de bovenkant van het weiland. Bij de kruising gaan we rechtsaf de Hoofdweg op richting gemaal en dan linksaf langs de Oude Waver. Een zeldzaam mooi stukje natuur openbaart zich en velen weten dat, getuige het drukke (fiets)verkeer. Ook toen al zal

dit veenriviertje velen naar buiten hebben gelokt om er van te genieten. Bij het fort gaan we linksaf de Veldweg op. Rechts is nog duidelijk de dijk te zien waarlangs de Bijleveld liep, een in de middeleeuwen gegraven kanaal dat de Oude Rijn bij Woerden verbond met de Amstel. Daar waar de Bijleveld uitmondde in de Amstel, lag de grote Nessersluis die mede zorgde dat de afwatering van de polders in goede banen werd geleid. De Bijleveld was destijds een druk bevaren kanaal. Het was een komen en gaan van langs het jaagpad voortgetrokken al dan niet zeilende veerschuiften, turfeikers, turfbokken, pramen en andere soorten boten vanuit de gebieden rond Harmelen, Wilnis en Mijdrecht. Ook de veerschuif uit Waverveen, die elke donderdag en zondag naar het Rokin in Amsterdam voer, maakte gebruik van het kanaal. Vlakbij de Nessersluis was ook de opstapplaats om met de boot naar Gouda, Leiden, Den Haag, Woerden en Amsterdam te kunnen. Genoeg concurrentie derhalve voor de Waverveense veerman die niet voor niets het alleenrecht had bedongen om van Waverveen naar Amsterdam te varen.

Waverveen

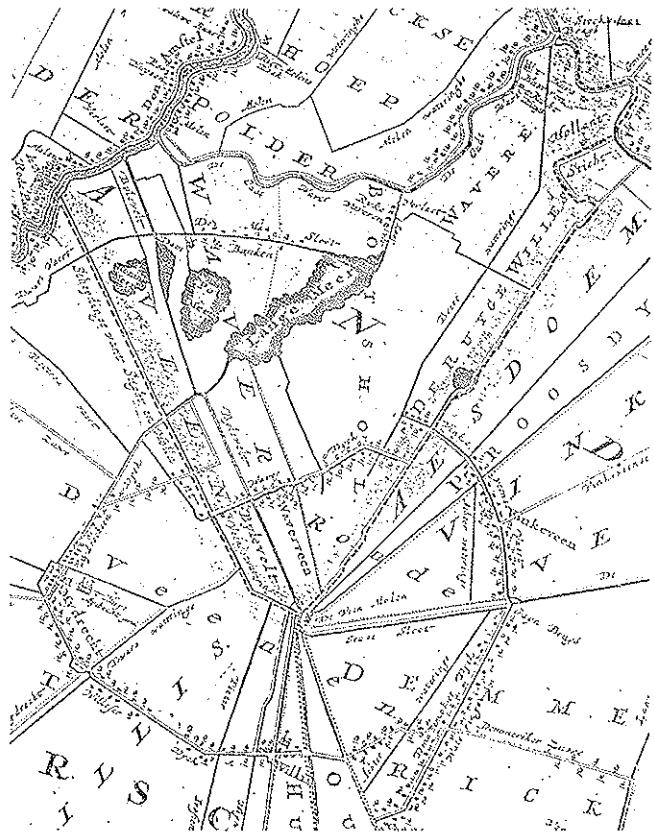
De Veldweg volgend komen we bij het dorpje Waverveen. Daar lag rechts op de kruising met de Cliffordweg over de Bijleveld een ophaalbrug, die tijdens de inval van de Fransen in 1672 het centrum werd van krijgsgeweld. Het ging de Fransen, die van twee kanten Waverveen binnenvielen, om een soort oorlogsboot met 27 soldaten en een stuk geschut. Die boot lag achter de brug om invallen in de Hollandse gebieden te weren, ter bescherming van de inwoners rondom de brug en tevens om te controleren dat er geen turf naar de Utrechtse gebieden werd uitgevoerd. Het gevolg van de strijd was dat toen een groot deel van Waverveen in vlammen opging.

Linksaf de Cliffordweg op komen we bij de inmiddels al weer ruim 100 jaar oude nederlands hervormde kerk, de vierde sinds de reformatie en het enige monument in Waverveen dat nog herinneringen oproept aan de gouden tijden van de turfwinning. Herinneringen aan de tol bij de Bijleveldse brug, waardoor de kerk

ruim twee eeuwen lang van inkomsten was verzekerd en de duit (4) die de kerk kreeg voor iedere uitgeveende roede turf. Herinneringen aan de bidstonden die gehouden werden om gespaard te blijven voor het oorlogsgeweld dat zo kenmerkend was voor het eind van de 16^e eeuw waar opkomend patriotisme wil afrekenen met het regentendom. De gebeden zijn verhoord. De afrekening is afgesloten door een vrijwel geweldloze Bataafse revolutie. Opmerkelijk is dat de bidstonden werden gehouden op aandringen van de Staten en verordonneerd door de plaatselijke overheid, zoals die in 1782 toen de Pruisen orde op zaken kwamen stellen. *"Ordonnantie en waarschouwinge, also door de Ed Groot Mogende Heeren Staaten van Holland en Westvriesland om in de tegenwoordige tijdsomstandigheden den goddelijken zegen en bijstand over de rechtvaardige wapenen van de staat teegens den vijand af te smeecken hebben goedgevonden in data den 10^e may 1782 in all derzelve districten maandelijksse bedestonden te ordonneren. De 1^e stonde wordt gehouden donderdag 20 junij 1782 des avonds ten ses uuren en daarmee alle maanden de derde donderdag. Gedurende de bedestonden is allerlei standwerk en neeringe verboden mitsgaders het tappen, kaatzen, balslaan en diergelijke exercitien."* Dat laatste gaf aan dat de inwoners van Waverveen zich niet alleen maar met turfwinning hebben beziggehouden.

Voor de kerk ligt nu een grote open ruimte, ooit lag daar een brede wetering zodat een ophaalbruggetje noodzakelijk was om toegang tot het kerkepad te krijgen. Achter de kerk zijn pas

De Ronde Venen rond 1700, Bernhard du Roy

goed de gevolgen te zien van de turfwinning die Waverveen destijds zo rijk maakte. Een zes meter diepe polder die vóór de verveningen nog op gelijke hoogte lag met het kerkepad. Als straks de plannen van rijk, provincie en gemeente doorgaan, zal het oostelijk deel van de polder Groot Mijdrecht-Noord weer onder water komen en zullen laaggelegen boerderijen moeten verdwijnen. Net als drie eeuwen terug, maar nu niet vanwege de turfwinning, maar gewoon om aan de natuur terug te geven wat eens genomen werd.

Geraadpleegde bronnen:

- Map 563 en 542 gemeente archief De Ronde Venen;
- Waverveen door de eeuwen heen 1987, drs. A. Bloed e.a.;
- De Nederlandse stad- en dorpsbeschrijver 1795, Van Ollefen deel 3;
- H. Hartkerk Vinkeveen 1983, Van Cauteren e.a.

- (1) *Recognitie: Jaarlijkse betaling aan de heer voor een door hem verleend recht.*
- (2) *Eén Groot is een zilverstuk ter waarde van 8 penningen ofwel een halve stuiver. Eén pond Hollands van 40 Grooten is derhalve 1 gulden.*
- (3) *Slagturven is het naar boven halen van slib met een zogenaamde baggerbeugel.*
- (4) *1 gulden = 20 stuivers; 1 stuiver = 16 penningen = 8 duiten; 1 duit = 2 penningen; 1 oortje = 1/4 stuiver = 4 penningen.*

De Ronde Venen een eeuw geleden

door Fred de Wit en Joop Frankenhuizen

De komende eeuwwisseling krijgt al maandenlang erg veel aandacht omdat de wereld van de informatie technologie bang is dat 1999 plus 1 geen 2000 wordt, maar 1900. Hoe was dat honderd jaar geleden. Maakte men zich toen ook zo druk vanwege de wisseling van de 19^e naar de 20^e eeuw of waren er andere dingen waar onze bestuurders zich mee bezighielden.

Mijdrecht 1899

De gemeenteraadsleden van 1899 zijn diep gelovig en overtuigd van hun nederigheid. Burgemeester De Voogt spreekt dat uit in een dankgebed bij aanvang van iedere raadsvergadering. Er is een lang en een kort gebed. Welke gebed wanneer wordt uitgesproken staat niet vermeld. Het korte gebed luidt:

“Almachtige God. Wij bidden U om Uwer algenoegzamen zegen bij de volbrenging der werkzaamheden die ons zijn opgelegd. Schenk ons wijsheid en voorzichtigheid, verlevendig in ons een diep besef van onze afhankelijkheid van U en doe onze beraadslagingen strekken tot bevordering der ware belangen dezer gemeente en tot een van Uwen heiligen naam. Amen” Een eeuw later is het ambtsgebed afgeschaft en bidden raadsleden in stilte.

Waarmee houdt de gemeenteraad zich dat laatste jaar van de 19^e eeuw nog meer mee bezig.

Met het verzoek van 39 inwoners om vrijgesteld te worden van hondenbelasting in wijken waar geen straatlantaarns branden en waar geen nachtwacht loopt. Het verzoek wordt afgewezen want de financiële commissie wil geen bevoorrechtiging.

Met het voorstel van Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht om de jaarwedde van de gemeenteontvanger met terugwerkende kracht te verhogen. Gemeenteontvanger is een

verantwoordelijke baan waarvoor betrokkene een hoog bedrag aan borg heeft moeten betalen om 's mans verleidingen binnen de perken te houden. De raad besluit tot een opslag van 50 gulden per 1 januari 1900 en legt terugwerkende kracht naast zich neer. De ontvanger van Mijdrecht heeft dan een jaarwedde van 425 gulden.

Met het “partijdig gevonden” verslag van de commissie van schooltoezicht die wel de openbare school en de christelijke school voor nationaal onderwijs heeft onderzocht, maar niet de katholieke bijzondere school. Deze laatste had laten weten genoeg te hebben aan eigen toezicht.

Met het voorstel van GS om de fondsen van de gereformeerde en hervormde armenzorg in Blokland onder te brengen bij de burgerlijke gemeente. Drie raadsvergaderingen zijn nodig om de confessionele neuzen dezelfde kant uit te laten wijzen.

Met het verzoek van de Hollandse IJzeren Spoorweg Maatschappij om concessie en subsidie voor de spoorlijn Amsterdam, Uithoorn en Alphen. Drie raadsvergaderingen zijn nodig om te besluiten 10.000 gulden te verstrekken en uit te smeren over 10 jaren mits de aanleg van de spoorlijn Haarlem - Nieuwersluis ter hand wordt genomen. 100 jaar later zal worden gesproken over een Hoge Snelheids Lijn waarbij half Nederland wordt betrokken.

Met de jaarrekening van het nederlands

Bruggesloot te Mijdrecht

hervormd armenbestuur in Blokland. De rekening wordt afgekeurd want er ontbreekt een betaling van 3 gulden erfpacht overgemaakt door raadslid Bos. Burgemeester De Voogt vindt de opmerking te luttel en miniem "voor een zo kras besluit te motiveren."

Met de maandelijks vaststelling van het te betalen schoolgeld. Een meerderheid stelt vast om D. van der Helm van loonklasse B naar C te brengen. Hij moet dus meer betalen. Raadslid dokter De Bruijn stelt dan voor W. Stofberg ook in een hogere klasse in te schalen "zulks omdat zijns inziens Stofberg in dezelfde klasse moet worden aangeslagen als D. van der Helm." Dit voorstel wordt verworpen.

Met de gemeenteraadsverkiezingen. In mei worden herkozen dokter D. de Bruijn, W. Engel en J. Oliemans. Engel wordt gelijk benoemd tot wethouder en tot ambtenaar van de burgerlijke stand.

Met de begroting voor het jaar 1900. Er wordt te weinig bezuinigd en de lasten zijn te

hoog. Onderwijs is te duur en de armenzorg gaat de verkeerde kant uit als deze onder de gemeente komt te vallen. "Hoort bij de kerk, want het is een werk van barmhartigheid", stelt raadslid Bos. De hoofdelijke omslag (te vergelijken met personele belasting) gaat omhoog naar f 2.500,- en de begroting sluit met f 18.510,82 ½.

Met het afhandelen van 7 bouwvergunningen. J. de Groot wil op Bosenhoven een Zuid Hollandse boerderij bouwen; J. Engel een woonhuis; H. Zuidervaart en J. Oliemans wegens het verbouwen van een perceel; C. Rijlaarsdam en G. Roeleveld wegens het herbouwen van boerderijen; C. Kruid wil een woonhuis bouwen en C. Cordes een winkel. De tijd tussen aanvraag en toekenning is één week. Burgemeester De Voogt tekent persoonlijk alle vergunningen.

Met een nieuwjaarswens van één regel. In de vergadering van 11 januari 1900 wenst voorzitter De Voogt "alle leden alles goeds in het aangevallen jaar."

Wilnis 1899

Hoe was het in Wilnis 100 jaar geleden? Wel, niet zo best. De gemeenteraad had eerder voorgesteld om het salaris van de gemeenteontvanger met honderd gulden te verhogen maar al snel moet burgemeester De Voogt mededelen dat gedeputeerde staten met dit voorstel niet akkoord gaan in verband met de slechte financiële toestand van de gemeente.

Dit wordt veroorzaakt door de kwijnende toestand van de veenderij en de landbouw.

1899 is een verkiezingsjaar. In de Wilnissse raad worden de heren G.A. Bots, J. Eykelhoff en J. Zuidervliet herkozen.

De gemeentesecretaris is kennelijk iemand die de historie van Wilnis zeer ter harte gaat want in een brief biedt hij het college het gemeentearchief aan van het jaar 1700 tot 1899. Inmiddels zijn we weer honderd jaar verder en is het archief ondergebracht in een streekarchivariaat waarin de stukken van Mijdrecht, Wilnis, Vinkeveen en Waverveen en Abcoude.

In een brief van 30 augustus 1899 wordt medegedeeld dat burgemeester De Voogt voor

vijf jaar is herbenoemd. Hij is burgemeester van Wilnis sinds 1851.

De begrotingsvergadering in Wilnis stelt niet veel voor. In tegenstelling tot Mijdrecht worden er geen algemene beschouwingen gehouden. Er ligt één exemplaar met de begroting voor het jaar 1900 dat de raadsleden kunnen inzien. De uitgaven en ontvangsten worden vervolgens post voor post nagegaan waarna de begroting, wat de inkomsten en uitgaven betreft, wordt vastgesteld op f 11.324,55.

Toen de gemeente-geneesheer zijn ontslag indiende moest door de raad een keuze gemaakt worden uit twee kandidaten. De keuze was uiteindelijk niet moeilijk want een van de kandidaten trok zich terug. Een nieuwe instructie voor de geneesheer werd vastgesteld en de raad trok zich terug in een geheime vergadering want wanneer het over het benoemen van personen ging diende dit in een besloten vergadering te geschieden. Uiteindelijk vond de benoeming met algemene stemmen plaats en werd de betrokkene door middel van een telegram van zijn benoeming op de hoogte gesteld.

*Wij zijn alle goed gemoed en hopen van Grooten uit Wilnis,
jullie het zelfde te zijn geniet of u nog een beetje
leunt u op mijn ras of geveert, er is om het jaarden
maar een d'kier wat of dit begroeft
Grooten uit Wilnis*

Htg. Joh. Vanwijj, Mijdrecht.

Dorpsstraat Wilnis rond 1900

Vinkeveen 1899

De raadsnotulen van Vinkeveen zijn uitvoeriger dan die van Wilnis. Misschien voerden de Vinkeveense raadsleden meer het woord maar het kan natuurlijk ook aan de notulist gelegen hebben.

In 1899 wordt uitvoerig gesproken over de vergoeding aan de opperbrandmeester J. Barends en de brandmeesters A. Driehuis en H. Pontsioen. Barends krijgt vijftien gulden en de anderen tien gulden per jaar. De pijpers krijgen de eerste vier uur één gulden en de overige uren dertig cent. Dit zelfde geldt voor de pompers. De assistent-brandmeesters ontvangen drie cent per uur boven het gewone tarief. Bovendien vindt men het beter om de uitbetaling van al dat geld te doen geschieden op de secretarie en niet meer door de opperbrandmeester. Kennelijk zijn deze vastgestelde vergoedingen bij de brandweer niet in goede

aarde gevallen want twee maanden later wordt de vergoeding van drie cent verhoogd tot vijf cent.

Na uitvoerige bespreking wordt de jaarwedde van de gemeenteontvanger verhoogd tot vierhonderd gulden per jaar. Die van Mijdsrecht blijkt 25 gulden meer te ontvangen.

De raad houdt zich ook bezig met het bezorgen van telegrammen. De ontvanger van een telegram moet hiervoor betalen en kennelijk kunnen sommigen dit bedrag niet opbrengen. De raad besluit dan dat men niet meer hoeft te betalen dan een kwartje en wanneer dit bedrag hoger uitvalt het extra bedrag voor rekening van de gemeente komt.

Besproken wordt een voorstel van D. van Egmond sr. om een regenwaterput te plaatsen bij de N.H. kerk in Waverveen. Het college voelt hier niets voor omdat van eenzelfde pomp, die in Vinkeveen is geplaatst en die duizend gul-

Dorpsgezicht Vinkeveen, brug naar de Baambrugse Zuwe met links de woning waar Kees van der Weijden zijn slagerij vestigde.

den heeft gekost, nagenoeg geen gebruik wordt gemaakt. De pastorie van de kerk heeft wel een regenwaterput en vanuit de raad stelt men voor om met het kerkbestuur contact te zoeken zodat men deze put kan gebruiken. Later blijkt echter dat hiervoor bij de bewoners geen belangstelling bestaat.

In de vergadering van 28 juli 1899 wordt een rapport besproken over de openbare school te Waverveen (zie foto op omslag). De schoolopziener heeft misstanden geconstateerd en het college heeft het hoofd van de school hierop al gewezen. Burgemeester en wethouders zullen binnenkort de school bezoeken.

Het Roomsche Catholiek armbestuur te Vinkeveen verzoekt een tegemoetkoming in de verpleegkosten van de kinderen van wijlen Philippus van Haastrecht. De twee kinderen kunnen in een gesticht worden geplaatst en dat zal jaarlijks 140 gulden kosten. De familie draagt 40 gulden bij. Het raadslid Van Scheppingen vindt dat de familie te weinig bijdraagt. Uiteindelijk besluit men 50 gulden bij te dragen.

Bij de begrotingsbehandeling van het dienstjaar 1900 vindt de heer Bus dat de hoofdelijke omslag van 3.200 gulden aan de hoge kant. Temeer daar dit het jaar daarvoor 2.800 gulden bedroeg. Bovendien zijn een aantal kapitaalkrachtige inwoners inmiddels overleden zodat hierdoor anderen meer moeten betalen. De raad besluit een aantal posten te verlagen. Niet verlaagd, maar verhoogd met drie gulden, wordt echter het presentiegeld van de raadsleden.

Gul is men ook voor de nachtwacht Voorneveld. Hij ontvangt vijftiengulden voor de buitengewone surveillance gedurende de zomermaanden. Met algemene stemmen wordt de begroting dan goedgekeurd. De inkomsten en de uitgaven worden geschat op f19.160,08. Vinkeveen geeft derhalve meer geld uit dan Mijdrecht en laat de inwoners daarvoor betalen.

Op 7 december 1899 vindt de laatste vergadering van dat jaar plaats. Burgemeester Grotenhuis van Onstein is wegens familieom-

standigheden afwezig. De loco-burgemeester deelt mede dat de collecte van de Zuid-Afrikaanse vereniging in Vinkeveen f171,45 heeft opgebracht. De Vinkeveners waren zeer begaan met het lot van de boeren die toen door Engeland waren overvallen.

De ambtswoning van de burgemeester komt ter sprake. De gemeenteopzichter zegt dat het opknappen van de woning noodzakelijk is en 3.000 gulden gaat kosten. Voor de gemeente is het echter voordeliger wanneer er een nieuwe woning wordt gebouwd.

Het raadslid Bus wil de kosten verlagen door materiaal van de oude woning voor het nieuwe huis te gebruiken. Raadslid Van Scheppingen wil weten of er al direct gevaar voor instorten bestaat waarop de opzichter antwoordt dat dit inderdaad al voor het westelijk gedeelte bestaat. Hierop zegt Bus dat de burgemeester voor een nieuwe woning meer huur zal moeten betalen waarop Van Scheppingen zegt reeds vernomen te hebben dat de burgemeester dit beslist niet van plan is.

Men komt er niet uit en verschuift daarom het probleem naar een volgende vergadering. Dit gebeurt eveneens met de opmerking van het raadslid Van der Wilt. Hij heeft vernomen dat de gemeenteveldwachter Bos van het geld dat hij voor het onderhoud voor zijn velocipede ontvangt niet kan rondkomen. De oplossing van dit probleem wordt naar de nieuwe eeuw verschoven.

De Ronde Venen

Pakken we honderd jaar later de begroting van de gemeente De Ronde Venen voor het jaar 2000 dan staat daar aan inkomsten en uitgaven ruim 88 miljoen gulden vermeld. In 1900 was dat voor de drie genoemde dorpen samen een kleine 49 duizend gulden. Toen telde Mijdrecht, Vinkeveen en Wilnis samen circa 7.000 inwoners, nu zijn dat er (met Amstelhoek en De Hoef meegerekend) ruim 34.000. Toen kon men toe met zo'n 7 gulden per inwoner, 100 jaar later is dat, mede door toedoen van de rijksoverheid, gegroeid tot ruim 2.500 gulden.

Mijdrecht, Vinkeveen en Wilnis aan het begin van de 19^e eeuw

door Jan Rouwenhorst

In juli 1815 stuurt de Commissaris-Generaal voor het Departement van Oorlog een brief met vragenlijst aan alle burgemeesters. Per gemeente moeten allerlei bijzonderheden worden gemeld. In 1972 is hierover een publicatie verschenen met de titel 'De Utrechtse gemeenten in 1815'. Aan de hand daarvan is beeldvorming mogelijk over Mijdrecht, Vinkeveen en Wilnis aan het begin van de 19e eeuw. In dit artikel gaat daaraan vooraf een korte beschrijving van de politieke situatie van destijds.

Waterloo

Op 16 maart 1815 proclameert koning Willem I zichzelf tot koning van de Verenigde noordelijke en zuidelijke Nederlanden. Het optreden van koning Willem I loopt vooruit op de definitieve besluiten van het zogeheten Wener Congres. Het officiële, internationale fiat komt pas af in juni 1815, als de slotakte van het Wener Congres wordt bekrachtigd. Maar daarop wil Willem I niet wachten, want er is haast bij. In de tweede week van maart is namelijk in Den Haag bekend geworden dat de verbannen Napoleon Bonaparte is ontsnapt van het eiland Elba in de Middellandse Zee. En na zijn aankomst in Frankrijk kan de voormalige keizer rekenen op steun onder de bevolking. Dit betekent - vroeger of later - opnieuw oorlog op het Europese continent. Napoleon's aanhang in Frankrijk groeit en op 15 juni 1815 trekt de kleine generaal met een leger van 124.000 man de zuidelijke Nederlanden binnen.

Over de bijdrage van de Nederlandse troepen aan de daaropvolgende slag bij Waterloo en [het gebrek aan] militaire kwaliteiten van de prinsen Willem en Frederik past een beschaamd zwijgen. Ondanks de uitzinnige lofuitingen op hun daden in Nederland, die ten onrechte deel gaan uitmaken van het collectieve verleden, blijkt uit meer betrouwbare historische bronnen dat de geallieerde opperbevelhebbers meer last dan

voordeel hebben van de Nederlandse aanwezigheid.

Toch is er op het niveau van de internationale politiek een belangrijke rol voor Nederland weggelegd. Koning Willem I typeert die taak als "een noodzakelijk bolwerk der algemeene rust en veiligheid." Een verenigd Nederland als steviger buffer tegen ongewenste Franse uitbreiding in noordelijke richting.

Burgemeesters

Het is waarschijnlijk dat tegen die achtergrond behoefte is aan een actuele inventarisatie, "die ten nutte van 's lands dienst wordt vervaardigd, en tevens tot oogmerk heeft om (...) de billijke belangen der bijzondere districten of gemeenten van het Koninkrijk met gegronde kennis van zaken te kunnen beoordeelen (...)."

Daarom is het nodig om "omtrent onderscheidene objecten iedere gemeente betreffende, berigten in te zamelen, welke (...) het naauwkeurigst en met de meeste promptitude [vlot- en stiptheid, jr] zullen kunnen geleverd worden door de respectieve plaatselijke regeringen zelve (...)", aldus het schrijven van het Departement.

Het zijn de burgemeesters die de reeks van 38 vragen moeten beantwoorden. De brief

dateert van 24 juli 1815 en in de eerste helft van augustus sturen de burgemeesters Van Doorn van Noordscharwoude van Mijdrecht en Kroes van Vinkeveen hun antwoorden in. Wie voor Wilnis tekent, wordt uit de publicatie van 1972 niet duidelijk. Uit andere bronnen kan echter opgemaakt worden dat het burgemeesterschap in Wilnis gedurende 1814-1817 is waargenomen door de secretaris en schout Jacob Verdam.

*gedaan te Mijdrecht door ons Burgemeester
Van 12 Augustus 1815. —
Van Doorn, 1814, Noordscharwoude.*

Inwoners en woningen

De eerste vraag heeft betrekking op het aantal inwoners per gemeente. Voor Mijdrecht zijn dat er 2.098, Vinkeveen telt 950 zielen en Wilnis heeft 1.208 ingezetenen. Medio 1815 wonen in het gebied van de Ronde Venen dus ruim 4.200 mensen. Volgens de opgaven komen voorname buitenplaatsen, zoals kastelen of kloosters, in geen van de drie gemeenten voor. Voor wat betreft de huisvesting is valt de diversiteit op.

Mijdrecht geeft 304 woonhuizen op, plus 34 grote boerenwoningen en *"170 kleine boeren- doch meest arbeiderswoningen."* Niet duidelijk is op basis waarvan het feitelijke onderscheid wordt gemaakt, maar vermoedelijk gaat het bij de arbeiderswoningen vooral om de huisjes van veenstekers, landarbeiders en daggelders.

Uit de cijfers van Vinkeveen en Wilnis blijkt een nog grotere nadruk op de primaire sector. Vinkeveen telt niet meer dan 38 burgerwoningen. Verder zijn er *"63 meest ordinaire boerenwoningen en 59 arbeiderswoningen, waarvan sommige twee of drie in één huis."* Wilnis heeft 173 *"gewone woonhuizen, 43 groote boerenwoninge en 130 daggelders en burger woninge."*

Op grond van deze cijfers blijkt dat het aantal woningen in de gemeente Mijdrecht gelijk is aan het totaal van Vinkeveen en Wilnis.

Opvallender is dat Wilnis tweemaal zoveel woningen opgeeft als Vinkeveen, terwijl Wilnis maar 25% meer inwoners heeft.

De drie gemeentes hebben elk een Gereformeerde kerk [voor een goed begrip is het van belang te weten dat de toenmalige betekenis van het woord 'gereformeerd' niet overeenkomt met de hedendaagse aanduiding, jr]. Verder noteert de burgemeester van Mijdrecht "een Roomse kerk, gecombineert met die van Wilnis" en "een Joodsche synagoge." Uit een andere bron wordt duidelijk dat die synagoge destijds is gevestigd in de Mennonietenbuurt te Amstelhoek. Het betreffende pand is eerder door doopsgezinden gebruikt als kerkgebouw.

Inkwartiering

Openbare gebouwen, *"welke des noods zouden kunnen worden geoccupeerd voor magazijnen, kazernen of hospitalen"* worden *"alhier niet gevonden."* Deze vraag lijkt het opstapje tot het verkrijgen van meer militair-strategische getinte gegevens.

De landsoverheid wil namelijk weten *"welk getal van manschappen geschikt kan worden ingekwartierd, gerekend dat de meestvermogenden met zes, en de minstvermogenden met één man bezwaard worden."*

In totaal geven de drie gemeenten 1.000 plaatsen op: Mijdrecht 500, Vinkeveen 200 en Wilnis 300. Afgezet tegen de totale bevolking lijkt dat veel, want dat komt overeen met één ingekwartierde soldaat op vier inwoners. Wel wordt vanuit Mijdrecht en Wilnis een voorbehoud gemaakt. Burgemeester Van Doorn van Noordscharwoude laat weten; *"onder de minstvermogende sorteert een groot aantal volstrekt behoeftigen, die nimmer eenige inkwartiering kunnen lijden."* Vanuit Wilnis komt een soortgelijke notitie.

Over de stallingsmogelijkheden voor paarden wil het Departement van Oorlog eveneens informatie. Mijdrecht kan er 70 stallen, Vinkeveen en Wilnis elk 20.

Transportmiddelen

Noodzakelijk is ook een inventarisatie van de aanwezige transportmiddelen en een beoordeling van de infrastructuur. Mijdrecht geeft aan dat er plaatselijk acht wagens met twee paarden beschikbaar zijn en acht karren met één paard. Bij Vinkeveen gaat het om twee of drie wagens voor twee paarden en zes of zeven karren voor één paard. Voor Wilnis geldt resp. twee om één.

Voor wat betreft het vervoer te water kan men zowel in Mijdrecht als Wilnis beschikken over een beurtschip of marktschuit, *“berekend voor twintig personen en 20 duyzend pond gewigt. In Vinkeveen moet men het doen met een “ordinaire veer of marktschuit kunnende op zijn hoogst 60 manschappen of vijf lasten gewigt.”*

Oude maten

Met betrekking tot het gebruik van lengtematen en gewichten blijkt in de praktijk dat van eenduidige standaardisatie nog geen sprake is. Als lengtemaat varieert de voet van 26 tot 36 centimeter. Het is aannemelijk dat in deze regio een lengte van 31 centimeter wordt gehanteerd.

Hoewel het metrieke stelsel al in de Franse tijd is ingevoerd, blijft men oude termen gebruiken. Dat blijkt o.a. uit het jaarverslag van de gemeente Mijdrecht over 1821. Daar staat:

“Het metrieke stelsel, zoowel de gewichten en ellenmaten betreft, is hier even als op andere plaatsen ingevoerd en ontmoet geen opzettelijke tegenkanting, doch de gehechtheid aan het oude stelsel (...) is zeer hinderlijk in het in de practijk brengen van het nieuwe stelsel en die zwaarigheid kan ongetwijfeld het best door de vigilantie [waakzaamheid, scherp opletten, jr] van het plaatselijk bestuur worden opgeheven.”

Waterwegen

De burgemeester van Mijdrecht schrijft in de zomer van 1815: “De communicatie te water bestaat in verscheiden vaarten die in den Amstel en Vinkeveen in de Vegt uitlozen, van waar men naar Amsterdam, Utrecht en elders kan komen.” Er zijn echter beperkingen, want “de bruggen en sluizen permitteeren geen doorvaart aan grooter vaartuigen dan van tien à twaalf lasten, zijnde turkeiker schepen, en soortgelijke vaartuigen” en “bij laag water kunnen de schepen niet dieper dan drie en half à vier voeten vloten.

De tol aan het begin van de Wilnis Zuwe in 1931.

In de sluis naar de Amstel bedraagt de hoogte van het op- of afschutten drie voeten in verband met *“het verschil van het zomenwater met den Amstel aan welks boorden Mijdrecht ligt.”*

*“Slechts op één punt van Mijdrecht aan den Amstel of Dregt is een veer; te weten aan de Vrouwenakker, alwaar een pont ligt.”*Tussen Mijdrecht en Uithoorn ligt over de Amstel een brug.

Voor Wilnis luidt de opgave, dat daar “bij laag waater niet in alle de binnevaarten” een diepte van drie voeten water is. Evenals in Mijdrecht is er langs de Amstel geen speciaal jaagpad, maar langs de kade kunnen wel “vaartuygen door menschen getrokken worden.”

De gemeente Vinkeveen geeft aan dat er één schutsluis is om een hoogteverschil van drie voet te schutten en dat de waterwegen “naar alle kanten rondom” geschikt zijn voor vaartuygen van 70 voeten lang en elf à twaalf voeten breed.

Landwegen

Met betrekking tot de gestedheid van de wegen moet worden opgegeven de “aard en gestedheid in onderscheidene saizoenen, alsmede door welk soort van gronden, het zij bouwland, weiland enz.” de verbindingen lopen.

“Mijdrecht heeft een goede gepuinde weg, breedts 24 voeten, één uur gaans lang waarmede men te Uithoorn komt, van waar een soortgelijke weg naar Amsterdam geleid, beide door alle tijden des jaar passabel. Voorts heeft Mijdrecht twee wegen, een naar Waverveen en Vinkenveen, en een naar Wilnis, beide een half uur à drie kwartier gaans lang, breed 20 à 24 voeten, altoos passabel: maar de wegen van Wilnis op Woerden, en van Vinkenveen op Utrecht, zijn zeer smalle zuwens, bevattende eene ligte moerassige grond, bij zware regen dadelijk doorweekt wordende en alsdan volstrekt inpassabel, [waardoor die wegen allen in 't beste van de zomer met rijtuig kunnen ge-

bruikt worden, en men om naar Utrecht te komen alsdan een groote omweg moet maken.”

Ook Vinkeveen gaat uitvoerig in op de slechte wegverbinding naar Utrecht en ziet kans om een deel van de problematiek te wijten aan de lakse houding van de gemeente Loenen. “De binnenweg door de gemeente is eene vrij harde gezandde weg, ten allen tijden bruikbaar (...) waarvan het eene eind leid naar Waverveen en het ander naar Wilnis. Een der uitwegen, die namelijk naar Amsterdam op Baanbrug (...) is thans nadat de ingelanden daaraan grote kosten besteedt hebben ook meest altoos redelijk bruikbaar; doch de andere uitweg (De Zuwe naar Ter Aa) op Utrecht, slecht een groot half uur lang, is meest altoos onbruikbaar moerasig en dit geeft eene zeer groote ongelegenheid aan de ingezetenen, die van de twaalf maanden tenminste acht buiten de gelegenheid zijn om te Utrecht (de hoofdstad dezer provincie) te komen, haperende dit aan de ingelanden van Oucoop onder de gemeente Loenen, welken een eind wegs hebben van ruim 200 roeden, dat even slegt is als de voormelde Zuwen en dat op dezelve volgt, zonder het welk te maken, het verbeteren van deze Zuwen niets kan baten, doch het welk onder allerlei nietige uitvlugten geweigerd wordt te maken (...).”

Wilnis typeert de verbinding naar Mijdrecht als “vast gepuind en gezand.” Over de Ter Aa Zuw-weg merkt Wilnis op dat die “bij de minste reegen kwalijk kan worden gepasseerd en in het wintersaizoen geheel niet.” Voor de ‘Zuw-weg’ naar Woerden geldt dat die “bij winter en naajaar onbruykbaar” is, omdat het gaat om “zeer losse en moerassige grond.”

Molens

Op Mijdrechts grondgebied bevinden zich diverse watermolens, die voor de afvoer van overtollig water naar de Amstel zorgen. Op een kaart uit 1801 staat een molengang met vier nieuw te bouwen vijzelmolens afgebeeld bij de Waverdijk. Parallel aan de huidige A.C. Verhoefweg, tussen de huidige Tweede en Derde Zijweg, is een molengang met vier molens ingetekend, die uitwatert op de Kerkvaart. Van-

Wilnis Molen.

daar slaat de Pondschoekermolen het overtollige water in de Amstel.

Al eerder - in 1794 - is aan de oostzijde van de Amstel, tussen de brug naar Uithoorn en Nessersluis, het tweede stoomgemaal van Nederland gebouwd. Een model daarvan bevindt zich in het Cruquiusmuseum. Tegen de verwachting in blijkt het stoomgemaal niet in staat om samen met enkele oude molens de Mijdrechtse Droogmakerij Eerste Bedijking droog maken en droog te houden. Door eerdere vervening ligt het droog te malen gebied meer dan drie meter onder het waterniveau van de Amstel. Daarom worden er nieuwe molens gebouwd: vier langs de huidige Veldweg in Waverveen en - al eerder genoemd - vier langs de Mijdrechtse Kerkvaart. Op basis van de geraadpleegde bronnen is een nauwkeuriger datering van de bouw mij niet bekend.

Tot overmaat van ramp brandt in 1818 het machinegebouw van het stoomgemaal af. Na wederopbouw volgt een nieuwe tegenvaller: de brandstofkosten lopen op tot f 30.000,— per jaar, zodat men besluit het gemaal buiten werking te stellen. In 1830 wordt het verkocht

en afgebroken. Door ingrijpen van het rijk komt de drooglegging uiteindelijk tot stand in 1843 en twee jaar later worden de eerste percelen verhuurd.

De naam 'Molenhof' van een winkel-passage in Mijdrecht herinnert aan de oude molengang langs de Kerkvaart, waarvan één molen is blijven staan tot 1915. Het onderstuk daarvan is nog steeds in gebruik als deel van een woning die aan de A.C. Verhoefweg staat. Verder staan er op de kaart uit 1801 een "ollemole" in de Mennonietenbuurt en een vijzel-molen in de buurt van het huidige Esso-tankstation bij Amstelhoek.

Volgens de opgave van Vinkeveen bevindt zich daar alleen een wind-korenmolen. Wilnis geeft op: "twee watermoolens, ider een molegang."

Economische activiteiten

Op de vraag hoeveel en welke soort bedrijven die koloniale grondstoffen verwerken en fabrieken er zijn, antwoordt Vinkeveen dat daar

geen trafieken en fabrieken aanwezig zijn. Mijdrecht en Wilnis noemen elk een grutterij, "breekende jaarlijks nagenoeg twintig lasten." [dat is ruim 40.000 kg., jr] Het gaat hier dus om een molen waar graan wordt gemalen. [waarschijnlijk vooral haver en rogge, jr] De beperkte aanvoer is te verklaren uit het grondgebruik: vooral weiland en hooiland. Hieruit valt af te leiden dat het gaat om relatief natte grond. En de Mijdrechtse droogmakerij is nog lang niet voltooid. Op de veeboerderijen wordt de melk verwerkt tot de zuivelproducten kaas (75%) en boter (25%).

Voor de gemeentes Mijdrecht en Wilnis is genoteerd dat "de inwoners hun bestaan en onderhoud zoeken in de boerderij en in 't veenen en het debietieren [aan de man brengen, jr] dier waaren, zoals turf." De turf die men in de omgeving baggert, wordt vooral in Amsterdam gesleten. Uit een controlerapport van de veenderijen, daterend uit 1814, blijkt dat er in Mijdrecht zo'n 80 eigenaren van veengronden zijn geregistreerd, waaronder ook de burgemeester. Aan te nemen valt dat een aantal van die veenlieden het zware turfsteken overlaat aan

veenarbeiders. De dikte van het veenpakket is niet overal gelijk, maar doorgaans gaat het om een veenlaag van zes tot acht voeten. De veenderij behoort in de eerste helft van de 19e eeuw weliswaar tot de belangrijkste middelen van bestaan, maar vormt op termijn slechts een tijdelijke bron van inkomsten en werkgelegenheid.

Omstreeks 1815 bedraagt de jaarlijkse turfproductie in het Mijdrechtse tussen de 3 à 400.000 ton, in Vinkeveen 200.000 ton en in Wilnis tussen de 2 à 300.000 ton. Er is dan ook sprake van een groot oppervlak aan uitgeveende plassen: bijna 800 morgen in Mijdrecht, zo'n 700 in Wilnis en 170 in Vinkeveen. In totaal gaat het om een watergebied van zo'n 1400 hectare.

Slecht een klein percentage van de beroepsbevolking in Mijdrecht, Vinkeveen en Wilnis is ambachtelijk werkzaam. Genoemd worden de volgende aantallen en beroepen: 23 timmerlieden, acht ijzersmeden, zeven metselaars, zestien kleermakers, veertien schoenmakers en elf bakkers. In Mijdrecht is bovendien een koperslager werkzaam.

bronnen:

- A.J. van der Aa, *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, deel 7, Gorinchem, 1846.*
- R.A.V. Baron van Haersolte, *Inleiding tot het Nederlandse staatsrecht, Zwolle 1972.*
- C.V. Lafeber, *Patriotten, Bataven, Fransen en Groot-Nederlanders. Een halve eeuw vaderlandse geschiedenis 1781-1831, Goirle 1996.*
- E.L. Rinsma, *De Ronde Venen ... een omgekeerde wereld. Wel en wee van boeren, schippers en verveners in een waterland, Alphen aan de Rijn, 1986.*
- W.C.H. Staring, *Maten, gewichten en munten van vroeger en tegenwoordig, Arnhem 1980.*
- *De Utrechtse gemeenten in 1815. Uitgave van de provincie Utrecht, 1972*
- *Gemeente Archief De Ronde Venen [GADRV]: Oud Archief Mijdrecht, nr. 57 en nr. 59 paragraaf 7.*
- *GADRV, Verslag gemeente Mijdrecht over 1821, Suppletoir Archief 1.*

Voor wat de uitsplitsing van de beroepsbevolking naar gemeente in de volgorde Mijdrecht, Vinkeveen en Wilnis: timmerlieden (resp. 5, 9 en 9), ijzersmeden (2, 2, 4), metselaars (2, 2 en 3), kledermakers (8, 3, 5), schoenmakers (6, 3, 5). Mijdrecht en Wilnis hebben resp. zes en vijf bakkers.

Aanvulling op de voorgaande Proosdijkoerier.....

In de vorige Proosdijkoerier (nr. 3) is op bladzijde 88 het laatste stukje van de "literatuur en noten" weggefallen.

13. *Gemeente-archief de Ronde Venen nr. 554, Vinkeveen. Jaarlijks uitvoerig verslag over de gemeente 1866. Opgave der heersende ziekte, Cholera Asiatica geheerscht in de maanden Mey, Juli en Augustus. Opgave der buitengewone sterfte door ziekte veroorzaakt: 26 lijdens op een inwonerstal van 2497.*

Overgenomen uit: "Stichtenaren uit vroeger jaren deel 2". Uitgave ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van de afdeling Utrecht der Nederlandse genealogische vereniging. I.S.B.N. 90-804397-1-1

De brug over de Kerkvaart

door Jan Rouwenhorst

In januari 1926 klaagt rijwielhandelaar Jacob Winters bij de provincie over schade aan zijn perceel aan de Mijdrechtse Kerkvaart. Uit onderzoek van de Provinciale Waterstaat blijkt dat de beschoeiing van Winters is beschadigd en dat er ter plekke ook sprake is van ontgronding. Dit verhaal gaat over de oplossing van het gesignaleerde probleem.

Bruggesloot

De provincie stuurt na de klacht van Winters een brief naar het Mijdrechtse college van b en w en legt daarin uit wat de oorzaak is. Een en ander moet *“worden toegeschreven aan de schroefwerking van motorschuiten, die (...) bij herhaling geruimen tijd, vooral des nachts, moeten wachten op het openen van de nabij gelegen, bij Uwe gemeente in eigendom en beheer zijnde ophaalbrug in de Dorpsstraat te Mijdrecht. Gedurende dit wachten worden veelal de motoren niet afgezet en blijven de schroeven derhalve in beweging, aangezien de schippers, die met hunne booten uit de Ringvaart van Groot-Mijdrecht komen, verwachten dat de brug spoedig zal worden opgehaald, zoodat zij zullen kunnen doorvaren.”* Het betreffende deel van de Kerkvaart, plaatselijk beter bekend als Bruggesloot, is daar nauwelijks zes meter breed.

Het provinciaal bestuur doet b en w een suggestie aan de hand: *“Teneinde de voor de oevers nadeelige gevolgen van dezen toestand tegen te gaan, achten wij het gewenscht dat vanwege Uwe gemeente de in deze noodige voorzieningen worden getroffen. Zulks zal behooren te geschieden door het aanbrengen van roode lichten bij de brug (...)”* Fijntjes merken Gedeputeerde Staten op dat zoiets volgens het politiereglement is verplicht. *“Het niet-aanwezig zijn van deze lichten bij het 's nachts gesloten zijn van de brug heeft ten gevolge dat de schippers, niet kunnen uitmaken of de brug al dan niet gesloten is, tot dicht bij de brug doorvaren en dan met werkende schroeven blijven liggen tot de brug geopend wordt.”*

De provincie wijst er op dat *“vaartuigen die doorgelaten moeten worden, de brug niet mogen naderen, voordat de brugwachter daartoe het sein geeft. Tenslotte verzoeken wij u den brugwachter opdracht te geven voor een tijdige bediening van de brug zorg te dragen”*.

Weduwe

Burgemeester Padmos stelt daarop weduwe Clasina Kranenburg, enkele dagen na haar 70e verjaardag, schriftelijk op de hoogte dat zij geacht wordt *“de brug ook bij nacht voor het doorlaten van vaartuigen met den meesten spoed op te halen, zoodat de schippers zoo min mogelijk behoeven te wachten.”*

Een jaar later ontvangt het gemeentebestuur een klacht over de wijze waarop de oude brugwachster haar werkzaamheden uitoefent. In hun vergadering van 25 februari 1927 concluderen b en w dat er bij de weduwe sprake is van *“onvoldoende zorg ter voorkoming van ongelukken bij het ophalen van de dorpsbrug bij matig weder.”*

Ter verbetering van de verkeersveiligheid besluit het college om *“een elektrische lichtbak met het woord “Stop” te doen aanbrengen bij de dorpsbrug en aan de PUEM [Provinciale Utrechtse Elektriciteits Maatschappij, jr] te vragen die lichtbak te mogen aanbrengen aan de electrapaal bij die brug.”*

Burgemeester Padmos schrijft de brugwachster enkele maanden later: *“Aan de electrapaal bij de dorpsbrug is een stopsein aan-*

gebracht in den vorm van een lichtbakje. In dat bakje bevindt zich een elektrische lamp. Die lamp moet door u bij avond en nacht worden ontstoken, als de brug moet worden gewipt en worden gedooft, als de brug is neergelaten. Het spannen van de ketting moet evenals tot nog toe blijven plaats hebben. Wordt aan deze voorschriften niet stipt de hand gehouden, dan loopt u groot gevaar als brugwachteres te worden ontslagen. Voorts verzoeken wij u minstens eenmaal per week het bruggedek, zoomede de sponningen, waarin het bruggedek rust, te reinigen."

Nog voor het jaar om is, correspondeert het college opnieuw met de bejaarde vrouw over de "voorschriften inzake de bediening der dorpsbrug". Op 30 november 1927 schrijven b en w aan weduwe Kranenburg: "Die voorschriften worden door u niet nauwkeurig nagekomen. Meermalen blijft het spannen der ketting [over de weg bij geopende brug, jr] achterwege en wordt het elektrische stopsein niet bediend. Wij waarschuwen U nogmaals ernstig tegen die nalatigheid. Indien gij uw taak niet beter vervult, zal ontslag volgen. Het bedienen van het stopsein moet ook plaats hebben overdag bij mistig weer."

Medio 1929 - de weduwe is inmiddels ruim 73 jaar - komt er weer een brief van b en w over de bediening van de dorpsbrug. De boodschap is kort en krachtig: "Aangezien gij nalatig blijft in de behoorlijke bediening van de dorpsbrug voor zooveel betreft het spannen der ketting en het ontsteken van het stopsein, deelen wij U mede, dat bij de eerstvolgende nalatigheid ontslag zal worden gegeven."

Angstig

"In afwachting van uw gewaardeerde handhaving" schrijft J. Winters op 24 juni 1930 aan b en w "een beleefd doch dringend verzoek betreffende het stoomverbod daar het zoo toch niet langer meer kan."

"Ik kan zelfs voor mijn huis niet meer in staan zoo het in de laatste tijd toegaat met dat grond vaaren en sleepen dat ze doen, onmogelijk kan ik het langer toe laten daar het [be-

doeld wordt de Bruggelsoot, jr] afgekeurd is voor stoomen en tevens te dicht in de huizen wij worde angstig als wij ze weer aan zien komen daar door het zware schudden den stukken steenen uit de muuren vallen hierdoor gevoel ik mij verplicht het gemeentebestuur hiervan in kennis te stellen om er zoo gouw mogelijk een einde aan te maken."

Drie weken later antwoorden b en w dat het bestuur van het waterschap Groot Wilnis-Vinkeveen heeft besloten aan Gedeputeerde Staten van Utrecht te vragen "de Bruggesloot gesloten te verklaren voor vaartuigen welke door eigen beweegkracht worden voortbewogen". Het gaat om een gedeelte van de Bruggesloot van 60 meter ten oosten tot 115 meter ten westen van de dorpsbrug, "in het belang van langs genoemd gedeelte gelegen beschoeiingen".

Het college van GS komt echter met een negatieve beschikking. Het verzoek van het waterschapsbestuur wordt in februari 1931 afgewezen. Het provinciebestuur overweegt namelijk dat "het bedoelde gedeelte der Kerkvaart niet ongeschikt is om met vaartuigen, welke door eigen bewegingskracht worden voortbewogen, te worden bevaren, terwijl een snel varen van bedoelde vaartuigen door den plaatselijken toestand onmogelijk wordt gemaakt en derhalve niet door het voorschrijven van eene maximumsnelheid behoeft te worden tegengegaan."

Mijdrecht 24 juni 1930

M. Heeren

W 2/90

een be beleefd doch dringend verzoek
be betreffende het stoom verbod
daar het zoo toch niet langer meer kan
ik kan zelfs voor mijn huis niet meer
in staan zoo het in de laatste tijd

Verzuim

In de begeleidende brief, d.d 3 maart 1931, laten GS aan b en w van Mijdrecht weten dat bij

een door Provinciaal Waterstaat ingesteld onderzoek namelijk is gebleken dat *"Uwe gemeente tot dusver verzuimd heeft (...) voorzieningen te treffen, ten einde beschadigingen van de beschoeiingen (...) tegen te gaan."* Fijntjes wordt nog opgemerkt dat de provincie al in een brief van 19 januari 1926 suggesties heeft gedaan. Uit de correspondentie blijkt dat het gaat om het plaatsen van rode lichten op de brug.

In een poging hun gelijk te halen antwoorden b en w dat de techniek zover gevorderd is dat *"bij het niet afzetten der motoren de schroeven niet noodwendig in beweging moeten blijven."* Ze vervolgen: *"Het komt betrekkelijk weinig voor dat vaartuigen 's nachts door de Kerkvaart of Bruggesloot varen en het komt meer malen voor dat schippers, die 's nachts door de dorpsbrug moeten varen, reeds den avond te voren aan de brugwachster vragen de brug des nachts op een bepaald tijdstip te willen openen. De schippers, die de brug des nachts passeeren, weten dat deze afgesloten is en voor die het niet weten is de brug op voldoende afstand volkomen zichtbaar, omdat de brug elken nacht door een elektrische straatlantaarn*

geheel wordt verlicht. De vaart door de brug is, ook bij dag, niet van zoodaanige beteekenis, dat bedieningspersoneel permanent op de brug aanwezig zou moeten zijn. De beschadiging van de genoemde beschoeiingen wordt veroorzaakt door de schroefbeweging der motorboten, doch hierin kan het plaatsen van roode lichten op de brug niet veranderen."

Het college van b en w geeft aan te vermoeden dat het schrijven van GS *"blijkbaar (...) op een onjuist rapport van den Provincialen Waterstaat"* berust. In juni 1931 volgt een reactie van het provinciebestuur, waaruit valt op te maken dat er geen sprake kan zijn van een provinciale vergissing.

Bediening

Uit de brief van GS: *"Aangezien tengevolge van den plaatselijken toestand langzaam moet worden gevaren en de scheepvaart niet van groote beteekenis is, is de beschadiging aan de oevers o.i. niet aan het kalme doorvaren te wijten. Behalve wat het gedeelte beoosten de Dorpsbrug betreft, werden dan ook, voorzover ons bekend, geen klachten omtrent bescha-*

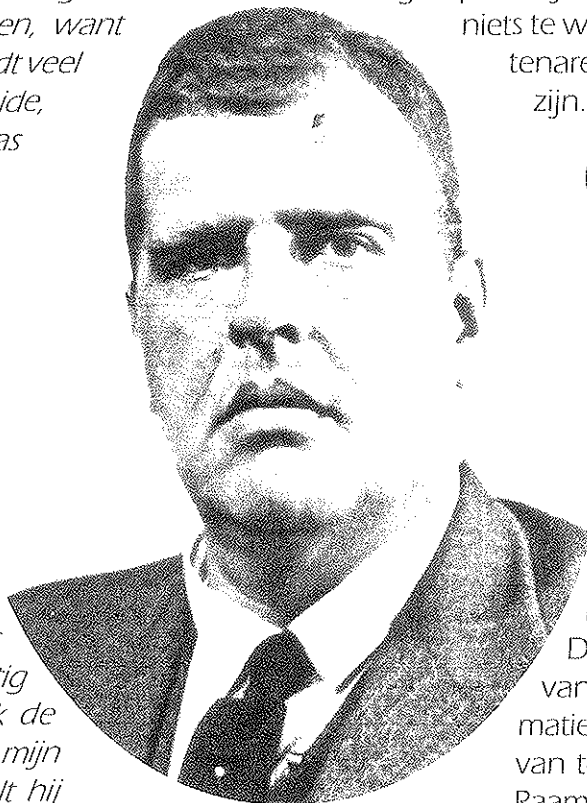
Dorpsstraat te Mijdrecht met brug. Links over de brug de oude burgemeesterswoning.

onderweg zijn geweest. Op het gemeentehuis worden maatregelen genomen om hen op te vangen en van het meest noodzakelijke te voorzien. Een van de ambtenaren, die hier nauw bij betrokken is, is de heer Raams. Zijn werk bestaat onder andere uit het uitdelen van bonkaarten en evacuatievergoedingen. Van de burgemeester merkt hij weinig hoewel deze bekend staat als een fanatiek persoon en in zijn burgemeesterskamer de portretten van Mussert en Hitler heeft opgehangen. Zijn fanatisme blijkt ook uit de woorden die hij bij zijn installatie uitspreekt en die de pers verplicht is op te nemen. Hij begint dan met de woorden:

“Burgerij en kameraden! Er zijn hier slechts weinigen aanwezig, maar ik denk, dat hetgeen wat ik hier zeg, gauw genoeg in ieder huis zal zijn doorgedrongen, want ook in deze gemeente wordt veel geroddeld. Toen men mij zeide, dat ik tot burgemeester was benoemd, wilde ik eerst bedanken, maar mijn disciplinegevoel verbood mij dat en ik heb twee dagen bedenktijd gevraagd. Toen ik hier kwam was dit dus met weinig animo, maar in de weken die ik hier werkte, is het mij tot een ambtsroeping geworden. De eerste uiterlijke tekenen van mijn komst zijn voor deze gemeente niet gunstig geweest; eerst deze week de 12-jarige herdenking en nu mijn installatie. (Wellicht bedoelt hij met de herdenking de eerste vergadering van de NSB op 14 december 1931. FW) Wat betreft de NSB-vlag op de Neder-Duits Hervormde kerk, dat is als de regenboog. Het teken dat er geen zondvloed meer zal komen, want deze vlag is het teken, dat de Mongoolse barbaren, zolang er nog een nationaal-socialist leeft, niet hier zullen komen. Wat de voedselvoorziening en de arbeidsinzet betreft zal ik geen sabotage dulden. In de tijd dat ik hier ben is mij gebleken dat de mensen

de weg naar de burgemeesterskamer wel weten te vinden. Ik zal ieder die mij nodig heeft, met raad en daad bijstaan voor zover de oorlogsomstandigheden dit toelaten. Tot mijn kameraden, waarvan velen zich nog steeds burgers van de tweede rang voelen, zeg ik, dat ik voor hun belangen zal opkomen. In het bijzonder zal ik echter opkomen voor de belangen van de verwanten van hen die aan het front staan of daar gevallen zijn. Zij zijn verzekerd van mijn persoonlijke bescherming, ook al mocht dit mijn prestige als burgemeester benadelen”.

Aan het einde van zijn rede zegt de burgemeester dat pas na de oorlog met de opbouw volgens het nationaal-socialistische programma begonnen kan worden. Het resultaat hiervan zal geluk en welvaart zijn voor alle bevolkingsgroepen. Zijn rede laat aan duidelijkheid niets te wensen over en ook de ambtenaren weten waar zij aan toe zijn.

Doude van Troostwijk

Conflict met de burgemeester

Hoewel de burgemeester zich weinig met de werkzaamheden van Raams bemoeit en hoe genaamd geen last veroorzaakt, ontstaat er toch een conflict. Niet over het werk maar over het verstrekken, door de Duitse Ortskommandant, van een “Ausweis”, een legitimatie die de ambtenaren vrijstelt van tewerkstelling in Duitsland. Raams zegt de burgemeester dat hij deze legitimatie weigert omdat hij geen uitzondering wil zijn.

Doude van Troostwijk zit dan met dit geval in zijn maag en neemt contact op met de commissaris van de provincie Utrecht en vraagt hoe te handelen. Deze, eveneens een felle NSB-er, adviseert om de ambtenaar met onmiddellijke ingang te ontslaan. De burgemeester volgt dit advies op waarop Raams onderduikt op een boerderij in het Woerdense Verlaat, welke oorspronkelijk bedoeld was als onderduikadres voor

de Mijdrechtse notaris Anton van der Heyden, en alleen per roeiboot te bereiken is en daardoor vrij veilig. Op het gemeentehuis laat hij een chaos achter. Niet alleen hij verdwijnt maar met hem, onopvallend in een jute zak, stempels van de burgemeester, stempels van de politie, persoonsbewijzen, zegels die daarop horen, speciale inkt en het apparaat om vingerafdrukken mee te maken. Vanuit zijn onderduikadres verstrekt hij valse persoonsbewijzen voor mensen die ondergedoken zijn. Als geboorteplaats gebruikt hij dan steden en dorpen die inmiddels door de geallieerden zijn bevrijd zodat de Duitsers dit niet meer kunnen controleren. De bij de persoonsbewijzen behorende persoonskaarten worden door een collega-ambtenaar in de kaartenbak gezet. (Na de oorlog krijgt Raams te horen dat er in die kaartenbak een aantal kaarten zijn waar niets van klopt. Maar dat wordt dan gauw weer in orde gemaakt). Via een koerierster houdt hij contact met de illegaliteit in Mijdrecht. Inmiddels stagneren de werkzaamheden op het gemeentehuis omdat Raams de administratie verzorgt van de evacués en niemand in staat is hem te vervangen. De vergoe-

dingen worden niet meer uitbetaald. De andere ambtenaren hebben kennelijk tegenover de burgemeester voor zich gehouden met welke spullen Raams is ondergedoken want anders is het onmogelijk te verklaren dat de burgemeester laat blijken dat het beter is wanneer Raams terugkomt. Via de koerierster komt dit bericht bij Rammen, maar die voelt hier niets voor omdat hij dit ziet als een list en hij de zaak niet vertrouwt. Wanneer Doude van Troostwijk dan ook nog verklaart dat Raams niets zal overkomen, keert deze op zijn post terug. Helemaal vertrouwen doet hij de zaak echter niet, want hoewel hij inwonend is bij slagerij van de Smirren in de Dorpsstraat, slaapt hij op de boerderij Rust Roest van de familie Winkel op de hoek van de Hoofdweg en de Oosterlandweg. Met deze familie ontstaat een nauwe band welke nu na meer dan 50 jaar nog steeds bestaat en bij wie hij mij dit heel bijzondere verhaal vertelde. In december 1946 wordt Raams benoemd als ambtenaar ter secretarie te Renkum en verlaat hij Mijdrecht.

Streekarchivariaat Vecht en Venen

Per 1 oktober heeft het Streekarchivariaat Vecht en Venen een nieuwe archivaris, de heer drs. J. Berghoef. Hij is de opvolger van Mw. drs. F.E. Brouwer.

De heer Berghoef was voorheen verbonden aan archieven in 's-Gravenhage, De Zaanstreek en de regio Waterland.

De komende jaren zal de nieuwe archivaris zich voornamelijk bezighouden met de verdere vormgeving van het in 1997 opgerichte Streekarchivariaat Vecht en Venen. Het archivariaat is het samenwerkingsverband op archiefgebied tussen de gemeenten Abcoude, Breukelen, Loenen, Maarssen, Maartensdijk en De Ronde Venen. Alle oude historische archieven van de aangesloten gemeenten en de archieven van de voormalige gemeenten, dorpen en gerechten waar zij door fusie uit voortgekomen zijn vallen onder de verantwoordelijkheid van het Streekarchivariaat. Ook een aantal particuliere archieven zoals kerkarchieven, verenigingsarchieven e.d. uit de regio worden door het archivariaat beheerd.

Voor vragen op zowel historisch als genealogisch gebied betreffende de regio Vecht en Venen kan men zich wenden tot de streekarchivaris of zijn medewerkers. Een bezoek ten behoeve van onderzoek in een bepaald archief is mogelijk na telefonische afspraak:

voor Breukelen, Loenen en Maarssen :	tel. 0294-236213,
voor Abcoude en De Ronde Venen	tel. 0297-291616,
voor Maartensdijk	tel. 0346-21721 1.

Het postadres van het Streekarchivariaat is Postbus 99, 3632 ZS Loenen a/d Vecht.

Dinsdag 10/9 1925

Wetedele Heer

De ondergeteekende verklaart tot haar spijt als eel. de genoodwaakt ben. voor de brug te bedanken wegens mijn ouderdom dat ik met Nieuwenjaar het ik het nog walt brengen.

Wetede D. Wroemenburg
Brugwachterij
Mijdsrecht den brug.

diging van de oevers vernomen. Aan de bezwaren dient dan ook naar onze meening te gemoet gekomen te worden niet door de motorvaart te verbieden, doch door een behoorlijke bediening van de brug en door aanduiding van roode lichten (...).

bronnen:

- Gemeente Archief De Ronde Venen (GADRV), Aanvullings-inventaris van het oud-archief der gemeente Mijdsrecht W1 en W2.
- GADRV, Notulen b en w 1925-1927 (Mijdsrecht).

En over de bediening van de brug is het plaatselijk bestuur allerminst tevreden, zoals uit de stukken blijkt. Daarom zal burgemeester Padmos ongetwijfeld in z'n nopjes zijn geweest met de brief die de 75-jarige brugwachster hem stuurt.

"Wetedele Heer, De ondergeteekende verklaart tot haar spijt als dat ik genoodzaakt ben voor de brug te bedanken wegens mijn ouderdom tot en met Nieuwenjaar zal ik het nog walt brengen."

De reactie van gemeentewege is koeltjes: "(Van uw brief) dat gij wegens uw ouderdom na 31 December a.s. de dorpsbrug niet meer zal bedienen, namen wij kennis. (...) Voor de door u bewezen diensten zeggen wij u dank."

De bediening van de dorpsbrug wordt vervolgens toevertrouwd aan de heer Jacob Winters, tegen een vergoeding van f 125,— per jaar. Zoals bekend, heeft de nieuwe brugwachter er alle belang bij om de brug zo snel mogelijk te openen.

Wilnis: over Vroeger en Nu

De heer F.A. Groenendijk overhandigt het boekwerk aan de voorzitter, de heer P.C. Grundmann.

Dit is titel van het boekwerk dat twee van onze leden de heren H.W. (Herman) van Soest en F.A. (Floor) Groenendijk op 29 november j. hebben doen verschijnen. Zoals de titel reeds weergeeft gaat het over Wilnis. Het is verlicht met vele foto's, prenten en kaarten. Een genot om het te lezen maar ook door te bladeren, want op elke pagina herkent men zaken uit heden en verleden. Op maandag 29 november is het eerste exemplaar in het gemeentehuis te Mijdsrecht uitgereikt aan burgemeester Boogaard. Het tweede exemplaar werd door de voorzitter van onze vereniging in ontvangst genomen en het ligt ter inzage in het gemeentearchief.

De schrijvers hebben het boek opgedragen aan onze vereniging met de volgende tekst:

Samenstellers hopen met dit boek over de dorpshistorie van Wilnis een goede bijdrage te hebben geleverd aan de doelstellingen van de Historische Vereniging, namelijk het verzamelen van historische gegevens in De Ronde Venen. Wij zijn de samenstellers zeer erkentelijk voor dit boek en achten het een stimulans om de plannen tot publikatie van meer dergelijke boekwerken met kracht voort te zetten.

Het boek is voor f 49,95 verkrijgbaar bij Drogisterij Nagtegaal, Kroon Kado en Kleinvakwinkel Marijke van Soest, allen te Wilnis, bij boekhandel Mondriaan en Boekhandel Bruna te Mijdsrecht en bij het V.V.V.kantoor te Vinkeveen.

Een onderduiker vertelt

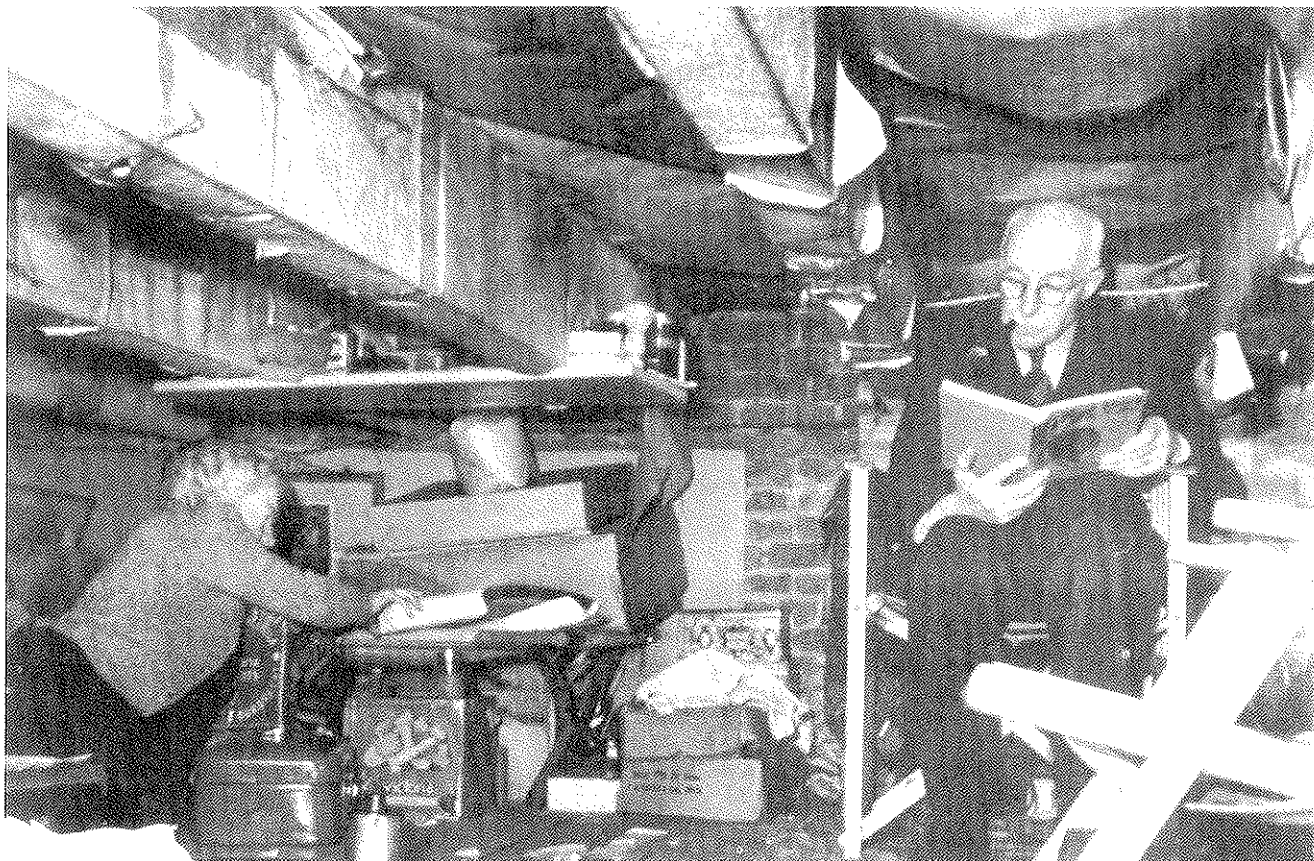
door Fred de Wit

Onlangs maakte een van onze leden mij erop attent dat hij nog steeds contact heeft met een ambtenaar die de laatste jaren van de oorlog op het Mijdrechtse gemeentehuis werkzaam is geweest. Het ambtenarencorps bestond toen uit ongeveer vijf personen. Oude Mijdrechtenaren zullen de namen Koedam sr., Klaassen, Nawijn, Bras, Van Heeringen en de politiemann Talsma, die tevens gemeentebode was, bekend in de oren klinken. Voor de huidige generatie inwoners zijn deze namen volkomen onbekend evenals de omstandigheden waaronder deze mensen hebben moeten werken. Laten wij daarom even teruggaan in de tijd.

Het laatste oorlogsjaar

6 Juni 1944. De geallieerden landen in Normandië en na een felle strijd staan de Amerikanen, Engelsen, Canadezen en Polen aan onze grens. Duitsers en NSB-ers zijn in paniek en op Dolle Dinsdag, 5 september, vlucht ook de burgemeester Doude van Troostwijk met zijn

gezin naar Duitsland. Mijdrecht en Wilnis hebben dan geen burgemeester. Iedereen denkt dat de bevrijding nabij is, maar de luchtlandingen bij Arnhem mislukken en de Duitsers en Doude van Troostwijk komen weer terug. De gemeente Mijdrecht krijgt honderden mensen uit het oorlogsgebied in Noord-Limburg op te vangen. Mensen die niets meer bezitten en wekenlang

Joodse onderduikers gedurende de oorlog

HISTORISCHE VERENIGING

"DE PROOSDIJLANDEN"

opgericht 20 september 1984

Doelstelling

De vereniging stelt zich ten doel de belangstelling te wekken voor de geschiedenis van De Ronde Venen en een stimulerend aandeel te leveren in de ontwikkelingen tot de regionale en lokale geschiedbeoefening in De Ronde Venen in de ruimste zin.

Bestuur

- voorzitter,	P.C. Grundmann	
monumentenzorg	Herenweg 38, Wilnis	telefoon 0297-281578
- vice-voorzitter,	H.J. Röling	
genealogie & paleografie	Middenweg 1, Mijdrecht	telefoon 0297-561474
- secretaris,	H. Strubbe	
heemkunde & tentoonst.	Kievitslaan 20, Vinkeveen	telefoon 0297-262560
- 2e secretaris,	M. Th. Pietersen-Mourits	
externe activiteiten	Dr. J. Severijnplantsoen 2, Wilnis	telefoon 0297-282462
- penningmeester	B. van Tol-Burgers	
	Padmosweg 38, Wilnis	telefoon 0297-284213
- 2e penningmeester,	N. van Beek	
ledenadministratie	Irenestraat 14, Wilnis	telefoon 0297-284234
- bibliotheek & documentatie	A. Hagen	
	Toermalijn 1, Mijdrecht	telefoon 0297-287550
- archeologie	A.W.M. van den Bosch	
	Pijlstaartlaan 70, Vinkeveen	telefoon 0297-263356
Redactie-leden 'De Proosdijkoerier'		
- redactieadres	Hans Toll	
	Conincksmeer 20,	
	3645 WG Vinkeveen	telefoon 0297-264422
	E-mail: htoll@wxs.nl	
- redactieleden	Joop Frankenhuizen, Ton Hagen,	
	Jan Rouwenhorst en Fred de Wit.	

'De Proosdijkoerier' is een kwartaaluitgave van de Historische Vereniging 'De Proosdijlanden' geregistreerd onder ISSN: 1388-7165

Postadres van de vereniging

Postbus 65, 3648 ZH Wilnis.

Verenigingslokaal

'Het Prinsenhuis', Prinses Wilhelminalaan 31, Mijdrecht.

Lidmaatschap

Lid worden kan door aanmelding bij de ledenadministratie op bovenstaand adres.

De lidmaatschapsbijdrage bedraagt f 30,- per jaar.

Bankrelatie: RABOBANK, Mijdrecht, rek.nr. 36.96.18.505.

Verenigingsavond

Iedere dinsdagavond (behalve in juli en augustus en tussen Kerstmis en Nieuwjaar) van 19.30 tot 22.00 uur in het gemeente-archief (gemeentehuis) aan de Croonstadlaan 111 te Mijdrecht.

Als bank in de buurt weten we wat er bij u allemaal om de hoek komt kijken.

De Rabobank is een bank met een idee. Het idee heet 'samenwerken'. Met wortels in de plaatselijke samenleving hebben wij als geen ander een traditie van samenwerken en bouwen aan relaties. Van jong tot oud. Dat is meer dan een belofte. Het is onze mentaliteit. De Rabobank is een bank van mensen voor

mensen. Daarom zijn wij niet alleen volledig thuis in de financiële wereld. Maar ook bij u in de buurt. We weten wat er bij u allemaal om de hoek komt kijken. We weten wat er speelt. Want alleen dan kunnen we echt op uw wensen inspelen.

Met de Rabobank sta je er niet alleen voor.

Rabobank

